
REPRESENTANTSKAPET I NORGES BANK RAPPORT FOR 2017

Dokument 9 (2017–2018)

REPRESENTANTSKAPET I NORGES BANK

RAPPORT FOR 2017

Dokument 9 (2017–2018)

TIL STORTINGET

Opgavene til Norges Banks representantskap er regulert i sentralbankloven. I tråd med loven har representantskapet i 2017 gjennomført tilsyn med driften i Norges Bank og sett til at reglene for virksomheten blir fulgt.

Representantskapet har behandlet tilsynsprosjekter om strategietablering for Statens pensjonsfond utland (SPU), forvaltningen av valutareservene, håndteringen av markedsreguleringer, styring av eiendomsvirksomheten og ansvarlig forvaltning. I tillegg har representantskapet lagt vekt på temaer som IKT-sikkerhet og fysisk sikkerhet ved Norges Banks kontorer i inn- og utland.

Det er representantskapet som har ansvaret for å godkjenne Norges Banks budsjett. Netto tilførsel til SPU ser ut til å bli lavere i kommende år. En god avkastning på investerte midler og en god kostnadskontroll er derfor viktig. For en virksomhet med flere virksomhetsområder, er det spesielt viktig at man innenfor felles støttetjenester som IT, HR og regnskap utnytter økonomiske- og kompetansemessige stordriftsfordeler.

For å kunne måle effektiviteten i driften, er relevante analyser for sammenligning nødvendig, både for avkastning og kostnader. I tiden som kommer forventer representantskapet at hovedstyret vil benytte mer nyanserte metoder for sammenligning av kostnader ved utarbeidelse av budsjetter og i kostnadsoppfølgingen.

I 2017 har representantskapet som ett av Norges Banks to styrende organer avgitt høringsuttalelse til NOU 2017:13 om det framtidige rammeverket for sentralbanken og forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Representantskapet er hittil det eneste organet som har erfaring fra uavhengig tilsyn med SPU. I uttalelsen er det lagt vekt på Stortingets uavhengige kontroll med sentralbanken og landets formue.

Representantskapet har behandlet hovedstyrets årsberetning for Norges Bank og fastsatt årsregnskapet for 2017. Norges Banks egenkapital per 31. desember 2017 var 238 milliarder kroner, etter et positivt totalresultat på 27,7 milliarder kroner. I tråd med retningslinjer for avsetning og disponering av Norges Banks resultat er 14,3 milliarder kroner satt av for overføring til statskassen.

Årsrapport om forvaltningen av Statens pensjonsfond utland for 2017 og en rekke publikasjoner om virksomheten er også behandlet. Ved årsslutt var markedsverdien i SPU steget med 978 milliarder kroner sammenlignet med 31.12. året før. Oppnådd avkastning var 1 028 milliarder kroner før justering for valutagevinst og fradrag for forvaltningsgodtgjørelse. Statens netto uttak fra fondet i 2017 var 61 milliarder kroner. I 2016 ble det for første gang i historien gjort uttak med et nettobeløp på 101 milliarder kroner. Til orientering har Norges Bank utgitt årsrapporter og publikasjoner med utfyllende detaljer om virksomheten.

I møtet 15. mars 2018 godkjente representantskapet rapporten om tilsynet med Norges Bank i 2017. Rapporten blir med dette lagt fram for Stortinget.

Oslo, 10. april 2018

Julie Brodtkorb
Leder i Norges Banks representantskap

INNHOOLD

1	Sammendrag og hovedkonklusjon	7
	Sammendrag av rapporten	7
	Hovedkonklusjon	9
2	Representantskapets samlede vurdering av hovedstyrets styring og kontroll	10
3	Tilsyn med overordnet styring og kontroll i Norges Bank i 2017	13
	Hovedstyrets styring og organisering av Norges Banks virksomhet	13
	Tilsyn og vurderinger i 2017	17
4	Tilsyn med sentralbankvirksomheten i 2017	25
	Oppgaver og organisasjon i sentralbankvirksomheten (SBV)	25
	Tilsyn og vurderinger i 2017	25
5	Tilsyn med kapitalforvaltningen i 2017	31
	Oppgaver og organisasjon i Norges Banks Investment Management (NBIM)	31
	Løpende tilsyn og vurderinger	31
	Tre tilsynsgjennomganger i 2017	34
	Uavhengig attestasjonsoppdrag om ansvarlig forvaltning	40
6	Norges Banks årsberetning og regnskap 2017	43
	Rammeverk og prosess for Norges Banks årsregnskap og annen regnskapsrapportering	43
	Behandling av årsregnskap og rapportering for 2017	43
	Revisors rapportering til årsregnskapet for 2017	46
7	Norges Banks budsjett og ressursbruk	47
	Rammer for budsjettet – Budsjettreglement og Økonomireglement	47
	Oppfølging av budsjettvedtak for 2017	47
	Vurdering av ressursbruken i 2017	49
	Representantskapets budsjettbehandling og vedtak for 2018	51
8	Prioriteringer i det videre tilsynsarbeidet	55
9	Representantskapets uttalelse til NOU 2017:13 Ny sentralbanklov	57
	Oppsummering av representantskapets bemerkninger	58
10	Organiseringen av tilsynet med Norges Bank i 2017	61
	Tilsynsoppdraget, oppgaver og gjennomføring	61
	Aktiviteter og ressursbruk i 2017	69
	Vedlegg	
	Representantskapet i Norges Bank 2018–2019	73
	Hovedstyrets brev av 7. mars 2018	78

KAPITTEL 1

SAMMENDRAG OG HOVEDKONKLUSJON

SAMMENDRAG AV RAPPORTEN

Norges Bank er landets sentralbank og virksomheten er regulert i Lov av 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet m. v. (sentralbankloven). Norges Bank er et eget rettssubjekt, eid av staten. Etter Grunnloven § 33 er Norges Bank landets sentralbank.

Som sentralbank og forvalter av Statens pensjonsfond utland (SPU) er institusjonen gitt stor tillit. Hovedstyret har den utøvende og rådgivende myndigheten etter sentralbankloven. Det leder virksomheten og forvalter sentralbankens midler.

Etter Grunnloven § 75c tilkommer det Stortinget «(...) at føre Opsyn over Rigets Pengevesen». Oppgaven ivaretas blant annet gjennom Norges Banks representantskap, som er oppnevnt av Stortinget. Representantskapet fører tilsyn med at hovedstyret utøver virksomheten innenfor fastsatte rammer. Representantskapets tilsynsrolle er hjemlet i sentralbankloven. Det er representantskapets oppgaver å velge Norges Banks revisor, fastsette årsregnskap og vedta bankens budsjett.

Det er regulert i sentralbankloven § 30 at «Representantskapet skal minst én gang årlig legge fram for Stortinget sin uttalelse om hovedstyrets protokoller og tilsynet med banken, jf. § 5, fjerde ledd femte punktum.» Uttalelsen om tilsynet er omtalt i de ulike kapitlene i denne rapporten.

Det ble redegjort for prioriteringer i tilsynsarbeidet i rapporten til Stortinget for 2016, Dokument 9 (2016–2017). De prioriterte oppgavene er gjennomført. Oppfølging av vedtatt strategi for representantskapet og gjennomføring av planlagt tilsyn etter godkjent tilsynsplan, er beskrevet i denne rapporten. Det redegjøres for tilsynet med hovedstyrets styring og kontroll på overordnet nivå, innenfor sentralbankvirksomheten og i kapitalforvaltningen.

Norges Banks virksomhet er beskrevet på overordnet nivå. Det vises til utdypende informasjon i Norges Banks årsmelding og regnskap for 2017, årsrapport om forvaltningen av Statens pensjonsfond utland for 2017 samt øvrige rapporter og publikasjoner utgitt av Norges Bank.

Statens pensjonsfond forvaltes av Finansdepartementet. Statens pensjonsfond utland plasseres som innskudd på konto i Norges Bank. Norges Bank skal i eget navn plassere kroneinnskuddet i en investeringsportefølje utenfor Norge. Forvaltningen gjennomføres etter nærmere regler fastsatt av departementet i mandat for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Hovedstyret har ansvaret for å påse at retningslinjene for fondet overholdes.

Representantskapet har behandlet saker fra hovedstyret om styring av risiko og internkontroll og merket seg at hovedstyret følger opp virksomheten gjennom prinsipper og retningslinjer og behandling av periodisk rapportering. Det er ikke avdekket vesentlige hendelser eller brudd gjennom året som har medført svekket internkontroll. Hovedstyret er bedt om å holde representantskapet orientert om gjennomføringen av risikoreducerende tiltak.

Hovedstyrets gjennomføring av strategier og handlingsplaner samt ressursbruk er omfattet av tilsynet. Representantskapet har tatt hovedstyrets årlige gjennomgang og oppdateringer av prinsipper for virksomheten til etterretning.

Etter representantskapets behandling av tilsynsrapporter oversendes disse til hovedstyret for oppfølging. Hovedstyret blir bedt om å redegjøre for sine vurderinger, og det er av særskilt betydning at vektlegging av risikoer og eventuelle tiltak kommer fram. Det er gjort en systematisk gjennomgang av oppfølgingspunkter i rapporter fra tidligere tilsynsgjennomganger. Representantskapet har mottatt svarbrev fra hovedstyret der det gis en redegjørelse for hovedstyrets vurdering til seks rapporter fra tidligere år. Oppfølgingspunktene, som i hovedsak omfatter temaer innenfor virksomhetsstyring, er beskrevet i rapporten. Hovedstyrets siste svarbrev inngår som vedlegg 2 i denne rapporten. Representantskapet har merket seg redegjørelsene fra hovedstyret til disse sakene. Sentrale temaer vil fortsatt være omfattet av risikovurderinger og prioriteringer i framtidig tilsynsarbeid.

I 2017 har representantskapet behandlet fire tilsynsrapporter. Det er utført tilsynsgjennomganger av forvaltningen av valutareservene og styring av og kontroll med datterselskaper i eiendomsforvaltningen. Til disse har det ikke vært merknader med oppfølgingspunkter. Innenfor forvaltningen av SPU er det behandlet en tilsynsrapport om etablering av

strategier, herunder sammenhengen mellom strategiske valg, forventninger om avkastning og kostnadseffektivitet i forvaltningen av SPU. Utgangspunkt for denne gjennomgangen er blant annet oppfølging fra budsjettbehandlingen for 2017. Videre er det behandlet en tilsynsrapport om risiko knyttet til markedsreguleringer.

Til konklusjonene i de to siste rapportene ble det gitt flere oppfølgingsspørsmål som hovedstyret ble anbefalt å vurdere. Hovedstyret har beskrevet bakgrunnen for den praksisen som er valgt for Norges Bank i brev til representantskapet. Dette er detaljert behandlet i rapporten og representantskapet konkluderte med at Norges Banks prinsipper og prosesser for styring og kontroll, inkludert risiko-, resultat- og kostnadsoppfølging, fortsatt vil være sentralt i tilsynsarbeidet. Arbeidet videreføres slik at kontinuiteten med å følge opp risikobildet for Norges Bank i særskilte gjennomganger og løpende tilsynsaktiviteter blir ivaretatt.

Representantskapet har merket seg redegjørelsene fra hovedstyret, og har ikke hatt ytterligere kommentarer til hovedstyrets behandling.

Det er behandlet en attestasjonsuttalelse fra Deloitte AS om utvikling og kommunikasjon av ansvarlig forvaltningsvirksomhet med grunnlag i mandatet for SPU. Rapporten har gitt anbefalinger til hovedstyret og Norges Bank for oppfølging, og dette arbeidet følges i tilsynet i 2018. Attestasjonsrapporten er offentlig tilgjengelig. Det er ytterligere planlagt to tilsynsgjennomganger innenfor området ansvarlig forvaltning i 2018.

En tidligere planlagt tilsynsgjennomgang om hovedstyrets håndtering av alvorlige trusler og kriser ved forvaltningen av SPU ses i sammenheng med ny samlet risikovurdering i løpet av 2018.

Hovedstyrets protokoller er et viktig grunnlag for representantskapets tilsyn. Protokollene gir en god oversikt over hovedstyrets saksomfang og er et utgangspunkt for å be om tilleggsinformasjon eller ytterligere redegjørelser. Mange av sakene som hovedstyret har behandlet, er også lagt fram for representantskapet.

I det løpende tilsynet har representantskapet høy oppmerksomhet på at virksomheten i Norges Bank samlet sett er

eksponert for betydelig risiko blant annet knyttet til markeder, fysisk sikkerhet og IT-sikkerhet. Det er blant annet fulgt med på utviklingen i eiendomsforvaltningen, eierskapsutøvelse og ansvarlig forvaltning, ekstern porteføljeforvaltning og rapportering om avkastning og risiko. Hovedstyret har gjennom året oversendt vurderinger av risikosituasjonen for Norges Banks virksomhet. Representantskapet har gjennom denne rapporteringen fulgt opp vesentlige risikoområder.

Representantskapet har fastsatt Norges Banks årsregnskap for 2017. Ved behandlingen av årsregnskapet og øvrig rapportering om ressursbruken, gjorde representantskapet grundige vurderinger og anmodet hovedstyret om utfyllende informasjon.

Representantskapet skal ha høy oppmerksomhet på behandlingen av Norges Banks budsjetter.

Etter representantskapets vurdering har hovedstyret besvart de to temaene om fastsettelse av strategier og mål samt kostnadssammenligninger og analyser som representantskapet ba om å få belyst i forbindelse med budsjettvedtaket for 2017. Hovedstyret har vist til at oppdraget med forvaltningen av SPU følger av mandat og overordnede strategier gitt av Finansdepartementet.

Ved behandlingen av budsjettet for 2018 har representantskapet videreført oppfølgingen av kostnadsutviklingen i Norges Bank. Representantskapet merket seg at kostnadene som presenteres for forvaltningen av SPU ikke uten videre kan sammenstilles med sammenligningsgrunnlaget, blant annet fordi skillet mellom aktiv og passiv forvaltning ikke er skarpt. For å sikre en tilstrekkelig kostnadsbevissthet, er representantskapet opptatt av at relevante kostnadssammenligninger benyttes for å vurdere utviklingen i ressursbruken.

For SPU var det i budsjettframlegget vist til Finansdepartementets kostnadssammenligninger. Hovedstyret ble bedt om å redegjøre.

Oppfølgingen er i tråd med Finansdepartementets brev om kostnadsrammen for forvaltningen av SPU i 2018.

Allmennheten har innsyn i representantskapets virksomhet gjennom protokollene og den årlige rapporten til Stortinget.

HOVEDKONKLUSJON

Representantskapet i Norges Bank skal, etter Lov om Norges Bank § 30 fjerde ledd og § 5 fjerde ledd, femte punktum, minst én gang årlig legge fram for Stortinget sin uttalelse om hovedstyrets protokoller, tilsynet med Norges Bank og saker som det forelegges av hovedstyret. I uttalelsen skal det også redegjøres for eventuelle særlige merknader som tilsynet måtte gi grunnlag for, jf. sentralbankloven § 30 fjerde ledd, sjette punktum.

Representantskapet skal føre tilsyn med bankens drift og at reglene for bankens virksomhet blir fulgt.

I tilsynet med Norges Banks virksomhet i 2017 er det ikke avdekket brudd på sentralbankloven, forskrifter, mandater eller øvrige rammer for Norges Banks virksomhet, inkludert forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Hovedstyrets protokoller er gjennomgått. Under behandlingen er det reist spørsmål til enkeltsaker, og sentralbanksjefen har gitt utdypende redegjørelser til problemstillingene.

Etter representantskapets oppfatning har hovedstyret i 2017 utøvd styring av og kontroll med Norges Banks virksomhet som er i samsvar med Lov om Norges Bank, forskrift om risikostyring og internkontroll i Norges Bank og mandat og retningslinjer for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland.

Representantskapet har mottatt de opplysninger det har bedt om. Representantskapet har ikke protokollført merknader til hovedstyrets protokoller i 2017. Det er ikke avdekket forhold gjennom tilsynet som gir grunnlag for særskilte merknader etter sentralbankloven.

Representantskapet har fastsatt Norges Banks årsregnskap for 2017 og vedtatt bankens budsjett for 2018.

Under behandlingen av budsjettet ble det fra representantskapets side pekt på at samlet budsjett for Norges Bank øker med ca. 11 prosent. Det ble stilt spørsmål om dette og for øvrig vist til merknad fra Stortingets finanskomité og skriv fra Finansdepartementet. Sentralbankledelsen har orientert om postene i budsjettet.

Kostnadsutviklingen vil fortsatt være et prioritert område i representantskapets arbeid.

Budsjettreglementet stiller krav om at Norges Bank legger fram kostnadssammenligninger. Representantskapet har pekt på at det er behov for et mer omfattende materiale på dette området.

Denne rapporten er representantskapets samlede uttalelse og omhandler tilsynet med Norges Bank og øvrige oppgaver for representantskapet gjennom året.

KAPITTEL 2

REPRESENTANTSKAPETS SAMLEDE VURDERING AV HOVEDSTYRETS STYRING OG KONTROLL

RAMMEVERK FOR RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Krav til Norges Banks og hovedstyrets ansvar og rapportering om risikostyring og internkontroll er regulert i sentralbankloven og forskrift om risikostyring og internkontroll i Norges Bank (Internkontrollforskriften). Hovedstyret har den utøvende og rådgivende myndigheten i Norges Bank.¹ Det leder bankens virksomhet, forvalter dens midler og skal etter loven sørge for forsvarlig organisering med tilfredsstillende rammer, mål og prinsipper for virksomheten.

Internkontrollforskriften stiller krav til virksomhetsstyringen i Norges Bank. Hovedstyret skal fastsette mål og strategier og påse at virksomheten, herunder regnskap og formuesforvaltning, er gjenstand for betryggende styring og kontroll.² Det skal evaluere arbeidet og kompetansen knyttet til risikostyring og internkontroll minst en gang årlig og legge fram en samlet vurdering for representantskapet.³ Også etter mandat for forvaltningen av SPU fastsatt av Finansdepartementet skal Norges Bank evaluere sitt arbeid og sin kompetanse knyttet til risikostyring og internkontroll minst en gang årlig.⁴

REPRESENTANTSKAPETS VURDERING AV HOVEDSTYRETS RAPPORTERING OM RISIKOSITUASJONEN OG INTERNKONTROLLEN I 2017

Representantskapet har behandlet årsbrev fra hovedstyret⁵ der vurderingen om risikostyring og internkontroll i Norges Bank, herunder etterlevelse av internkontrollforskriften, er lagt fram. Grunnlag for hovedstyrets brev er blant annet årlig rapport om operasjonell risiko og internkontroll for henholdsvis sentralbankvirksomheten (SBV), Norges Bank Investment Management (NBIM) og Norges Bank Real Estate Management (NBREM), årsrapport fra internrevisjonen og evaluering av tilstand for fysisk sikkerhet i 2017.

I brevet skriver hovedstyret:

«Hovedstyrets vurdering for 2017 var at:

- Internkontrollen i Norges Bank er gjennomført på en tilfredsstillende måte
- Den operasjonelle risikoeksponeringen i kapitalforvaltningen har gjennom året vært innenfor hovedstyrets definerte risikotoleranse.
- Den operasjonelle risikoeksponeringen i sentralbankvirksomheten har gjennom året vært akseptabel.»

Hovedstyret skriver videre at: «Risiko er et produkt av sannsynlighet for at en hendelse inntreffer og konsekvensen dersom den inntreffer. Svikt i samfunnskritiske funksjoner eller prosesser kan ha alvorlige konsekvenser. For enkelte kjerneprosesser er derfor iboende risiko vurdert som kritisk. Det samme vil også gjelde for enkelte IKT funksjoner og for risiko knyttet til IT sikkerhet, såkalt «cyber risiko». Effektive kontroller reduserer risikoen, men gjenværende risiko er fortsatt vesentlig på enkelte områder.»

Vesentlige risikoområder der hovedstyret rapporterer om særlig oppmerksomhet i hele Norges Bank er IT-sikkerhet, informasjonsforvaltning og nye IT-løsninger, fysisk sikkerhet og personellsikkerhet. For sentralbankvirksomheten er konsekvenser ved avvik i bankoppkjøret framhevet.

¹ Sentralbankloven § 5

² Internkontrollforskriften § 3 Hovedstyrets ansvar

³ Internkontrollforskriften § 8

⁴ Mandatet for SPU § 4-1

⁵ Brev datert 14. februar 2018 etter behandling i hovedstyret 7. februar 2018

For kapitalforvaltningen trekker hovedstyret fram allokeringsprosessen med fordeling av kapital til de tre aktivaklassene, aksjeinvesteringer, renteinvesteringer og uoterte eiendomsinvesteringer, oppsett av tilhørende referanseindekser samt nye markeder i eiendomsforvaltningen.

Hovedstyret opplyser at det ikke har vært avdekket vesentlige brudd på lover og forskrifter i løpet av 2017. Hendelser blir rapportert og fulgt opp regelmessig innenfor virksomhetsområdene. Det er noe økende tendens i antall hendelser målt mot foregående år. Ingen hendelser er vurdert å ha høy konsekvens. Hendelser måles blant annet med mulig finansiell konsekvens, og i 2017 oppgis at slike forhold ble rettet umiddelbart. I forvaltningen av SPU er det rapportert om brudd av mindre vesentlighet på forvaltningsmandatet fra Finansdepartementet. NBIMs håndtering av brudd og andre uønskede hendelser med vurdering av mulige konsekvenser er omtalt. Hovedstyrets rapportering omfatter også en oversikt over risikoreduserende tiltak som er gjennomført i 2017.

Internrevisjonen skal støtte styret i oppfølgingen av styring og kontroll gjennom uavhengige revisjoner og øvrige internrevisjonsaktiviteter. Den rapporterer til hovedstyret, og sakene forberedes av revisjonsutvalget. I internrevisjonens årsrapport framkommer konklusjoner og vurderinger basert på gjennomførte revisjonsprosjekter og løpende kontakt med virksomheten i 2017. Det er rapportert fra åtte revisjonsprosjekter i kapitalforvaltningen, fem i sentralbankvirksomheten og to som omfattet hele Norges Bank. Rapportene fra revisjonsprosjektene har positive konklusjoner. Det er ikke observert kritikkverdige forhold, og etablerte tiltak er egnet til å håndtere momenter som er tatt opp.

Mislighetsrisiko vurderes som en integrert del av alle revisjoner. Generelt er det internrevisjonens vurdering at det er lav sannsynlighet for misligheter. En ren risikobasert tilnærming kan derfor, etter internrevisjonens mening, medføre for lite fokus på mislighetsrisiko. I løpet av 2017 har internrevisjonen gjennomført en revisjon rettet spesielt inn mot mislighetsrisiko i alle virksomhetsområder. Det er ikke rapportert om avdekkede svakheter i internkontrollen.

Flere saker om hovedstyrets oppdatering av overordnet rammeverk for styring og kontroll er behandlet av representantskapet gjennom året. Oppmerksomheten har vært spesielt rettet mot etterlevelse av lov, mandater og retningslinjer. Under drøftingen ble det særlig stilt spørsmål knyttet til status på tiltak og utviklingen i risikobildet siste året.

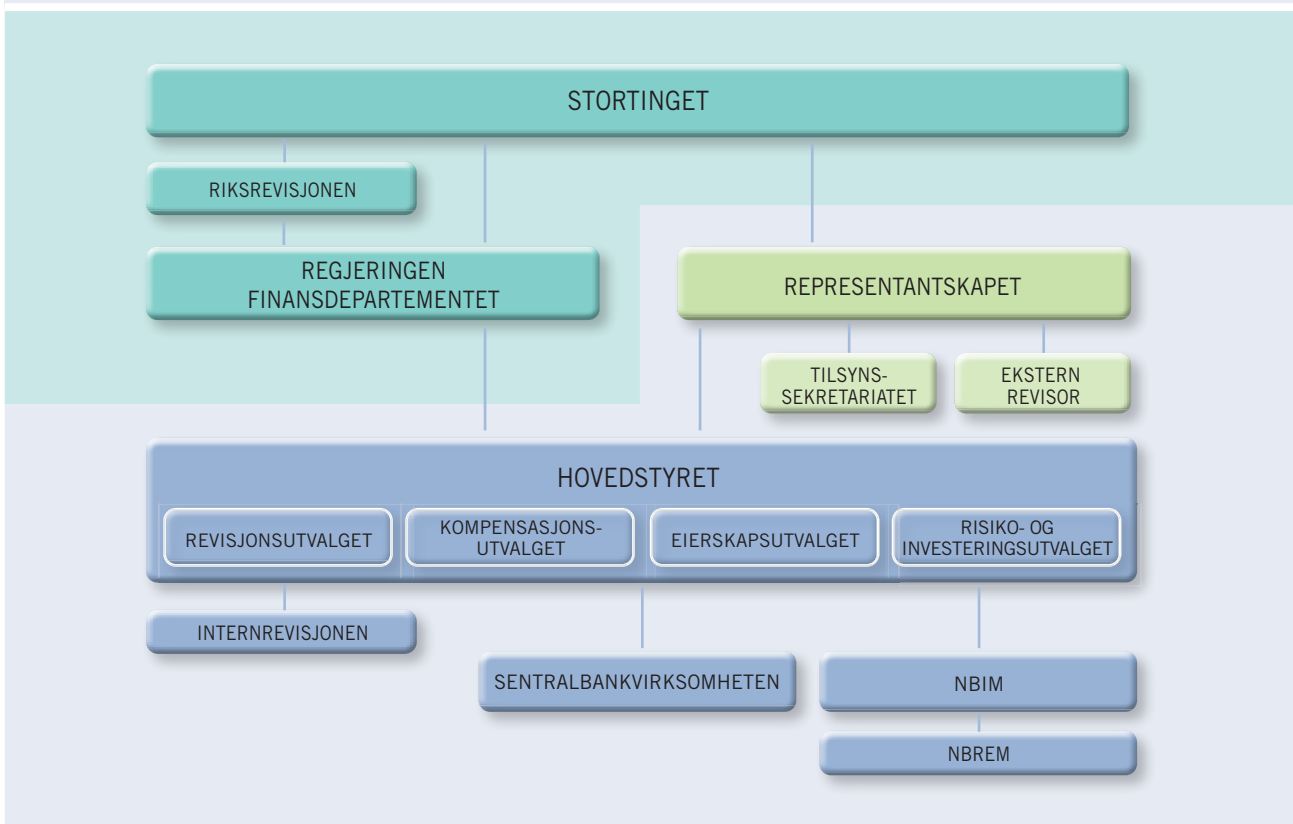
Gjennom året er samtlige protokoller for hovedstyrets møter i 2017 lagt fram for representantskapet. Behandlingen er et viktig grunnlag for representantskapets tilsyn og gir oversikt over hovedstyrets saksomfang og vedtak i enkeltsaker. Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene har vært til stede i møtene og gitt utdypende redegjørelser knyttet til hovedstyrets saker og protokoller. Representantskapet har mottatt alle opplysninger fra hovedstyret som det har bedt om. Det er gitt løpende vurderinger av risikosituasjonen og redegjort for planlagte og gjennomførte tiltak. For representantskapet er det av stor betydning å bli holdt løpende orientert og involvert i tilstrekkelig grad.

Representantskapet skal minimum årlig legge fram sin vurdering av hovedstyrets styring av og kontroll med Norges Banks administrasjon og virksomhet for Stortinget.⁶

Representantskapet har tatt hovedstyrets samlede vurdering av internkontrollen og risikosituasjonen inkludert evaluering av tilstand for fysisk sikkerhet i Norges Bank 2017 til etterretning. Representantskapet mener at Norges Bank har etablert prosesser som ivaretar etterlevelse av kravene i sentralbankloven og forskrift om risikostyring og internkontroll i Norges Bank. Hovedstyret er bedt om å holde representantskapet fortløpende orientert om oppfølging av risikoreduserende tiltak.

⁶ Sentralbankloven § 30 fjerde ledd, fjerde punktum

FIGUR 1 STYRING- OG KONTROLLSTRUKTUR FOR NORGES BANK

KAPITTEL 3

TILSYN MED OVERORDNET STYRING OG KONTROLL I NORGES BANK I 2017

HOVEDSTYRETS STYRING OG ORGANISERING AV NORGES BANKS VIRKSOMHET

Det er fastslått i paragraf 33 i Grunnloven at «*Norges Bank er landets sentralbank.*» Norges Bank har en sentral samfunnsrolle og forvalter virkemidler som har stor betydning for utviklingen av norsk økonomi. Norges Bank er et eget rettssubjekt, som eies av staten. Forholdet til statsmyndighetene er regulert i sentralbankloven § 2. Tilliten til sentralbanken avhenger av kvalitativ og effektiv gjennomføring av oppgavene samt tilfredsstillende styring og kontroll.

Virksomheten følges opp av Stortinget og Regjeringen, og det er etablert en omfattende styrings- og kontrollstruktur. Riksrevisjonens rolle i sammenheng med Norges Bank og forvaltningen av SPU er å revidere fondet i statsregnskapet og å føre kontroll med statsrådets myndighetsutøvelse etter egen lov og instruks fastsatt av Stortinget.

Styrings- og kontrollstrukturen er skissert i figur 1.

Opgavene til Norges Bank er særlig regulert i lov av 24. mai 1985 om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) med forskrifter og i mandat⁷ og retningslinjer for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Norges Bank har som mål å fremme økonomisk stabilitet i landet. Sentralbanken har utøvende og rådgivende oppgaver i pengepolitikken, forvalter landets valutareserver og skal bidra til effektive og robuste betalingssystemer og finansmarkeder.⁸ I tillegg har Norges Bank enerett på å utstede norske sedler og mynter.

Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland er en vesentlig oppgave. Finansdepartementet har det overordnede ansvaret for forvaltningen av Statens pensjonsfond som består av Statens pensjonsfond utland og Statens pensjons-

fond Norge.⁹ SPU er plassert som et innskudd i Norges Bank som ivaretar den operative forvaltningen.

Med utgangspunkt i sentralbankloven har Finansdepartementet fastsatt forskrift om risikostyring og internkontroll i Norges Bank (internkontrollforskriften), forskrift om årsregnskap m.m. for Norges Bank, forskrift om pengepolitikken og enkelte andre forskrifter. Sentralbanken har fastsatt forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank og flere forskrifter innenfor kontantområdet. Virksomheten er i tillegg underlagt norsk lovgivning innenfor områder som regnskap, skatt, offentlighet, offentlige anskaffelser, forvaltning, sikkerhet, likestilling og arbeidsmiljø. Internasjonal virksomhet i kapitalforvaltningen kan være underlagt stedlig lovgivning. Norges Bank har sitt hovedkontor i Oslo og kan opprette kontorer i Norge og i utlandet.¹⁰

Representantskapets tilsyn bygger på bred kunnskap om Norges Banks virksomhet, organisering og rammeverk for styring og kontroll. I det følgende gis en overordnet beskrivelse av hovedstyrets organisering og styring av virksomheten.

HOVEDSTYRET

Hovedstyret har åtte faste medlemmer oppnevnt av Kongen i statsråd.¹¹ Det er fem eksterne medlemmer som er oppnevnt for fire år. Sentralbanksjefen, som er hovedstyrets leder, og de to visesentralbanksjefene, som er første og annen nestleder i hovedstyret, utnevnes til heltidsstillinger for seks år. I tillegg er det oppnevnt to eksterne varamedlemmer som møter fast i hovedstyret og har talerett. To ansattvalgte medlemmer og de to eksterne varamedlemmene i hovedstyret deltar ved behandlingen av administrative saker.

Etter sentralbankloven ligger den utøvende og rådgivende myndigheten hos hovedstyret som organiserer virksomheten. Beslutninger av strategisk eller prinsipiell art treffes av hovedstyret. Det kan gis særskilte fullmakter til sentral-

⁷ Mandat for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland, 8. november 2010, sist endret 31.8.2017 med virkning fra 1.1.2018

Retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland, sist endret 10.2.2017

Strategisk referanseindeks, sist justert fra 1.1.2017

⁸ Sentralbankloven § 1, første ledd, andre og tredje punktum: «Norges Bank skal være et utøvende og rådgivende organ for penge-, kreditt- og valutapolitikken. Den skal utstede pengesedler og mynter, fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet og overvåke penge-, kreditt- og valutamarkedene.»

⁹ Jf. lov om Statens pensjonsfond § 2 første og andre ledd

¹⁰ Sentralbankloven § 8

¹¹ Sentralbankloven § 6, endret med virkning fra 1. januar 2016 med utvidelse fra en til visesentralbanksjefer

banksjefen eller andre som på avgrensede områder tillegges myndighet til å avgjøre saker.¹² Delegert myndighet følges opp gjennom regulær rapportering.

Finansdepartementet har fastsatt forskrift om habilitet for Norges Banks hovedstyre. Forskriften gjelder for hovedstyremedlemmer og vararepresentanter, inkludert de ansattes representanter. Hovedstyret har fastsatt etiske prinsipper for de eksterne hovedstyremedlemmene i Norges Bank¹³ og etiske prinsipper for ansatte i Norges Bank.

Sentralbanksjefen kan etter en generalfullmakt avgjøre en sak som hører under hovedstyret når det er uoppholdelig nødvendig at vedtak treffes og det ikke er tid eller anledning til å sammenkalle hovedstyret for å avgjøre saken. Denne myndigheten kan ikke delegeres videre.

Hovedstyret har fleksibilitet til å organisere virksomheten slik at den er tilpasset oppgaver og mål. Det er fastsatt en forretningsorden for arbeidet.¹⁴ Videre er det etablert og gitt mandater til fire saksforberedende og rådgivende underutvalg. Underutvalgenes virksomhet påvirker ikke de enkelte styremedlemmers eller det samlede hovedstyrets ansvar. Referater fra utvalgenes saksbehandling oversendes hovedstyret.

De fire utvalgene er:

- *Revisjonsutvalget* er etablert i samsvar med forskrift om risikostyring og internkontroll for Norges Bank.¹⁵ Utvalgets oppgaver er innrettet mot oppfølging, tilsyn og kontroll med regnskapsrapportering, operasjonell risiko, etterlevelse og systemene for risikostyring og intern kontroll.
- *Risiko- og investeringsutvalget* skal bidra til å styrke og effektivisere hovedstyrets arbeid med saker knyttet til overordnet risikostyring, rammer for eiendomsforvaltningen og investeringsbeslutninger av særlig størrelse og betydning.

- *Kompensasjonsutvalget* skal bidra til grundig og uavhengig behandling av saker som gjelder bankens lønns- og godtgjørelsesordninger.¹⁶
- *Eierskapsutvalget* skal forberede hovedstyrets behandling av saker som gjelder bankens ansvarlige forvaltningsvirksomhet og beslutninger om utelukkelse og observasjon av selskaper fra investeringsuniverset for SPU.

For revisjonsutvalget er det et krav i internkontrollforskriften at leder og medlemmene skal velges av og blant hovedstyrets eksterne medlemmer. Kompensasjonsutvalget ledes av et eksternt hovedstyremedlem. En visesentralbanksjef er leder av risiko- og investeringsutvalget og eierskapsutvalget. Hvert utvalg har tre medlemmer som for øvrig er valgt blant hovedstyrets eksterne medlemmer og varamedlemmer.

Det er etablert et sentralt lederforum som drøfter overordnede retningslinjer som senere blir fastsatt av sentralbanksjefen. Forumet drøfter også andre saker av betydning for hele Norges Banks virksomhet før behandling i hovedstyret.

Sentralbanksjefen har etablert sentral stab. Stabsdirektøren rapporterer til sentralbanksjefen. Staben skal være sekretariat, yte administrativ støtte til ledelsen, hovedstyret og hovedstyrets underutvalg og ivareta kontakt med internrevisjonen og tilsynssekretariatet. Sentral stab skal sikre konsistens mellom felles styringsdokumenter utstedt av hovedstyret og sentralbanksjefen. Arbeidet omfatter også oppfølging av det juridiske rammeverket for sentralbankens virksomhet og hovedstyrets eksterne kommunikasjon.

Hovedstyret fører protokoller fra sine møter. Godkjente protokoller skal sendes representantskapet etter godkjenning. Protokollene vies vesentlig oppmerksomhet i representantskapets tilsyn. Finansdepartementet¹⁷ og Riksrevisjonen¹⁸ mottar fortløpende protokollene som også gjøres offentlig tilgjengelig.

¹² Sentralbankloven § 10

¹³ For sentralbanksjefen, visesentralbanksjefene og de ansattes representanter gjelder «Etske prinsipper for ansatte i Norges Bank» fastsatt av hovedstyret.

¹⁴ Sist endret 14.6.2017

¹⁵ Jf. Forskrift om risikostyring og internkontroll i Norges Bank § 10

¹⁶ Jf. blant annet mandat for SPU § 5-2 Retningslinjer og rammer for godtgjøring

¹⁷ Sentralbankloven § 30 annet ledd

¹⁸ Jf. Stortingets instruks av 11. mars 2004 om Riksrevisjonenes virksomhet § 12

I sitt møte i mai 2017 ble representantskapet gjort oppmerksom på og tok til etterretning hovedstyrets beslutning om fortløpende offentliggjøring av rentemøteprotokollene på linje med øvrige protokolleringer fra hovedstyremøtene. Endringen er gjort gjeldende fra og med rentemøtet 21. juni 2017. Samtidig ble det orientert om oppdatering av hovedstyrets forretningsorden. Representantskapet ser positivt på endringen som medfører mer åpenhet om hovedstyrets arbeid og beslutninger.

INTERNREVISJONEN

Hovedstyret har etablert en internrevisjon med utgangspunkt i sentralbankloven og internkontrollforskriften. Internrevisjonens rolle er å støtte hovedstyrets oppfølging gjennom å gi vurderinger av risikostyring og internkontroll. Oppgavene utføres i henhold til instruks fra hovedstyret og internasjonale standarder for utøvelse av internrevisjon.¹⁹

Direktøren for internrevisjonen tilsettes og avskjediges av hovedstyret og rapporterer administrativt til sentralbanksjefen. Hovedstyret fastsetter arbeidsplaner, og internrevisjonen rapporterer om sine vurderinger og konklusjoner i arbeidet til hovedstyret via revisjonsutvalget. Internrevisjonen skal gi revisjonsutvalget nødvendig bistand og være utvalgets sekretariat.

I henhold til internkontrollforskriften skal leder av internrevisjonen ha rett til å møte i hovedstyremøtene. Internrevisjonens instruks ble oppdatert i 2017. Krav til internrevisjonens objektivitet er tatt inn i tråd med oppdatering av internasjonale standarder. Det ble presisert at direktøren for internrevisjonen også har anledning til å møte i hovedstyrets underutvalg.

Det ble fastsatt i instruksen at internrevisjonen skal være varslingmottak i Norges Bank og sørge for at saksbehandling i varslingssaker er i samsvar med prinsipper og retningslinjer for intern varsling.

Internrevisjonen avgir en årlig rapport til hovedstyret.²⁰ Rapporten bidrar til å underbygge sentralbanksjefens og

hovedstyrets helhetsvurdering av internkontrollen og følger hovedstyrets årsrapport til representantskapet.

Representantskapet er løpende orientert om internrevisjonens planer og rapportering gjennom hovedstyrets protokoller og dialogen med tilsynssekretariatet.

TO VIRKSOMHETSOMRÅDER

Norges Bank har etter gjeldende sentralbanklov en betydelig uavhengighet mot statsmyndighetene på områder der hovedstyret har besluttende myndighet. Det omfatter i første rekke bruk av virkemidler i pengepolitikken og i arbeidet med finansiell stabilitet.

Norges Bank er én juridisk enhet og virksomhetsområdene er i betydelig grad samlokalisert. Sentralbanksjefen leder Norges Banks administrasjon og har overordnet ansvar for gjennomføring av vedtak. Hovedstyret har delegert det samlede og overordnede ansvaret for forvaltningen av SPU til direktøren for NBIM (CEO NBIM) som også har ansvar for saksframlegg innenfor sitt område.

Oppgavene ivaretas av de to virksomhetsområdene Sentralbankvirksomheten (SBV) og Norges Bank Investment Management (NBIM) med underliggende avdelinger. Se organisasjonskart i figur 2.

Virksomheten har sitt hovedsete i Oslo, og i tillegg er det etablert internasjonale kontorer tilknyttet kapitalforvaltningen.

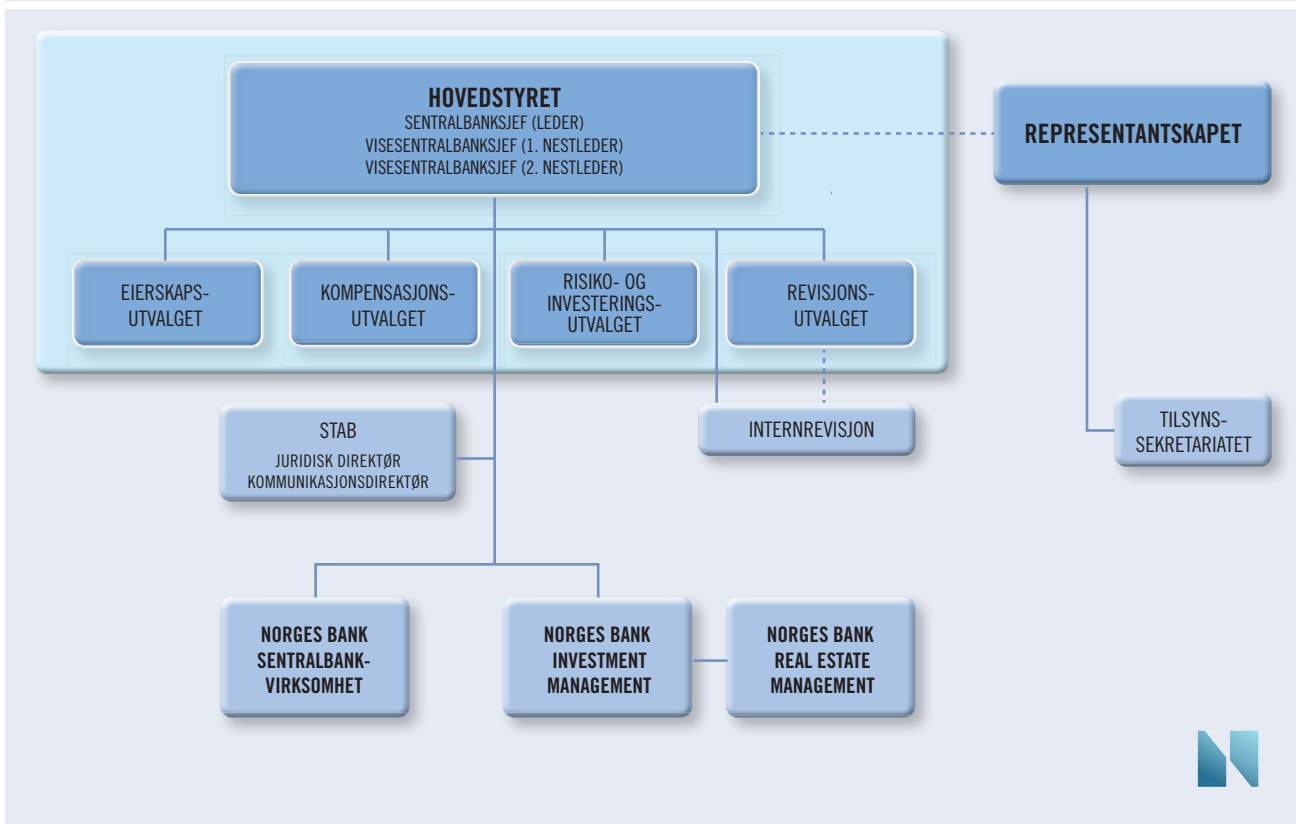
Mandater og oppgaver er ulike for SBV og NBIM, og det ligger som bakgrunn for dagens organisering. På enkelte områder er det behov for felles regelverk. Hovedstyret (gjennom prinsipper) eller sentralbanksjefen (gjennom retningslinjer) vedtar felles reguleringer for den samlede virksomheten og i tillegg enkelte reguleringer og instruks for hvert virksomhetsområde. Finansdepartementets mandat for SPU angir hvilke rammer innenfor forvaltningen som skal fastsettes av hovedstyret.

Hovedstyret ansetter direktør for hver av avdelingene i sentralbankvirksomheten, direktøren for NBIM og direktøren for eiendomsforvaltningen i NBRM. Myndighet og oppgaver er delegert til virksomhetslederne.

¹⁹ Standarder gitt av The Institute of Internal Auditors (IIA)

²⁰ Årsrapport fra internrevisjonen avgis etter internkontrollforskriften § 9.

FIGUR 2 ORGANISASJONSKART NORGES BANK

Sentralbanksjefen fastsetter retningslinjer for sentralbankvirksomheten, og direktøren for NBIM fastsetter retningslinjer for kapitalforvaltningen, herunder også oppfølging av eksterne regulatoriske krav mv.

Representantskapets tilsyn i 2017 med henholdsvis sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen er omtalt i kapittel 4 og 5 senere i rapporten.

TILSYN OG VURDERINGER I 2017

HOVEDSTYRETS STYRING AV VIRKSOMHETEN PÅ OVERORDNET NIVÅ

Sentralbankvirksomheten og forvaltningen av Statens pensjonsfond utland gjennomføres etter strategier, mål og styringssystemer. Gjennom ulike rapporter fra hovedstyret og muntlige orienteringer i møtene har representantskapet fulgt utviklingen i organiseringen av arbeidet gjennom 2017. Representantskapet er opptatt av at hovedstyret har god styring og kontroll både på et samlet overordnet nivå og innenfor hvert av virksomhetsområdene.

Hovedstyret fastsetter treårige overordnede strategiplaner som beskriver utfordringer og prioriteringer. Videre behandles strategier utarbeidet i de to virksomhetsområdene. Gjeldende strategiperiode er 2017–2019. Strategiene utgjør, sammen med lovpålagte krav og interne retningslinjer, rammer og retning for utvikling av virksomheten.

Oppnåelse av mål og gjennomføring av handlingsplaner satt i strategiene rapporteres gjennom periodiske virksomhetsrapporter og budsjettstatus fra hovedstyret til representantskapet. Videre behandles rapporter om operasjonell risikostyring og etterlevelse. Kritiske hendelser skal umiddelbart rapporteres.

Hovedstyret etablerer rammer og prinsipper som ivaretar risikostyring og internkontroll på overordnet nivå for hele Norges Banks virksomhet. Prinsipper for risikostyring omfatter en systematisk og helhetlig tilnærming. Hovedstyret fastsetter risikoprofil og risikorammer samlet og for hvert virksomhetsområde. Risikostyring er en integrert prosess i virksomhetsstyringen som skal bidra til å skape balanse mellom mål, risiko og kontrolltiltak. Sentralbanksjefen skal sørge for å etablere en forsvarlig risikostyring og

internkontroll på basis av en vurdering av aktuelle risikoer etter retningslinjer fastsatt av hovedstyret.

HOVEDSTYRETS OG SENTRALBANKSJEFENS OVERORDNEDE RETNINGSLINJER

Flere av hovedstyrets retningslinjer for virksomheten ble vurdert og oppdatert i 2017: Økonomireglement for Norges Bank, etiske prinsipper for ansatte i Norges Bank, prinsipper for varsling i Norges Bank og prinsipper for forvaltning av Norges Banks valutareserver.

Endringene i økonomireglementet innebærer blant annet presisering av sentralbanksjefens og direktøren for NBIMs ansvar for finansiell rapportering samt nye retningslinjer for kostnadssammenstillinger i budsjettdokumentene. Økonomireglementet er omtalt i sammenheng med fastsettelse av budsjetter for Norges Bank senere i rapporten.

Prinsipper for forvaltning av valutareservene er omtalt senere i rapporten under tilsyn med sentralbankvirksomheten.

ETISKE PRINSIPPER

Hovedstyrets etiske prinsipper slår nå fast at prinsippene også skal gjelde for ansatte i Norges Banks heleide datterselskaper. Prinsippene gjennomgikk i 2017 enkelte endringer i krav til håndtering av egenhandel og anti-korrupsjonstiltak. Samtidig fastsatte sentralbanksjefen utfyllende etiske regler for ansatte i sentralbankvirksomheten og direktøren for NBIM oppdaterte tilsvarende i NBIM Conduct of Business.

I innledning til prinsippene heter det: «*Formålet med etiske prinsipper er å ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank ved blant annet å sikre at bankens ansatte utfører sine oppgaver på en saklig og uavhengig måte og at de ansatte opptrer lojalt overfor Norges Bank som arbeidsgiver. Etiske prinsipper skal bidra til at det skapes en felles holdning til etiske problemstillinger blant de ansatte, og de skal danne et felles grunnlag for nærmere regler og prosedyrer som fastsettes.*»

Presisering av holdninger til og rammer for antikorrupsjon er innarbeidet blant annet etter innspill fra representantskapet i sammenheng med tidligere rapport fra en tilsynsgjennomgang. Det ble samtidig oppfordret til offentliggjøring av prinsipper for antikorrupsjonsprogram i

virksomheten, noe som er i tråd med internasjonalt anerkjent praksis. Hovedstyret har gjennomført dette. For forvaltningen av SPU omtales forventninger om antikorrupsjonsarbeid til selskaper i investeringsporteføljen i Norges Banks rapport om ansvarlig forvaltning i 2017.

VARSLING

Hovedstyret gjorde i 2017 også endringer i prinsippene om varsling («whistle blowing») i Norges Bank, blant annet som følge av endringer i arbeidsmiljøloven.²¹ Prinsippene for varsling omfatter rutiner som legger til rette for varsling fra ansatte og innleide om kritikkverdige forhold i Norges Bank. Ansatte og innleide arbeidstakere oppfordres til å si fra om eventuelle kritikkverdige forhold. I prinsippene er det åpning for etablering av alternative varslingskanaler: «Norges Banks varslingsystem skal gjøre det mulig å benytte ulike kanaler for varsling. Dette skal sikre at den som varsler, gis muligheter til å varsle på den måte som varsleren selv finner mest betryggende.»

Det er delegert til sentralbanksjefen å etablere et varslings-system og fastsette utfyllende regler for varsling i Norges Bank utenom NBIM. I retningslinjene for sentralbankvirksomheten fastslås det at «Varsling skal primært gjøres til internrevisjonens varslingsmottak, eventuelt til enhver leder i Norges Bank (for eksempel funksjonelle linjeledere, HR-ledere etc.)» Regler for internrevisjonens varslingsmottak og alternativ varsling i linjen er beskrevet.

Det er delegert til direktøren for NBIM å etablere eget varslingsystem og fastsette utfyllende regler for NBIM. Reglene i «Guideline for whistle blowing» gjelder for faste og midlertidige ansatte samt for innleid personell. I disse retningslinjene oppfordres til å benytte etterlevels-funksjonen eller tjenestevei. Som et annet alternativ kan det varsles til internrevisjonen.

Saksbehandlingsregler for intern varsling gjennom internrevisjonens varslingskanal, som er fastsatt av juridisk direktør, gjelder for behandling av varsler i sentralbankvirksomheten samt i de tilfeller hvor ansatte i NBIM

velger å benytte internrevisjonens varslingsmottak. Reglene bygger på sentralbanksjefens retningslinjer for intern varsling i sentralbankvirksomheten.

I forbindelse med spørsmål om varsling ved representant-skapets behandling av virksomhetsrapportering har sentralbankledelsen orientert om at det blant ansatte både i Norge og ved utekontorene er registrert få varslinger i årene 2014, 2015 og 2016.

Representantskapet har i tidligere tilsynsgjennomganger reist spørsmål om det bør etableres ekstern varslingskanal for Norges Bank. Hovedstyret har svart at en vil avvente resultatene fra det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget som skal gjennomgå og vurdere varslingsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven og praktiseringen av disse.²²

STYRING AV SIKKERHET OG BEREDSKAP

Styring av fysisk sikkerhet og beredskap, IT-sikkerhet og cybersikkerhet har stor oppmerksomhet i Norges Bank. Virksomheten er underlagt sikkerhetsloven og beskyttelsesinstruksen. Representantskapet deler hovedstyrets syn på at det er svært viktig at Norges Banks funksjoner av betydning for samfunnsikkerhet ivaretas, og at ansattes trygghet samt sikring av verdier og IT-systemer gis høy prioritet. Det er ofte bedt om redegjørelse til spørsmål om dette i møtene.

Hovedstyret har fastsatt prinsipper for sikkerhet, beredskap og håndtering av kriser i Norges Bank. En felles overordnet beredskapsplan er etablert med beskrivelse av kriseorganisasjonen i Norges Bank. Sentralbanksjefen har fastsatt retningslinjer for fysisk sikkerhet som utdyper hovedstyrets prinsipper.

Norges Bank samarbeider med sikkerhetsmiljøene på Stortinget, i departementene, politimyndigheter, statlige og kommunale myndigheter og andre relevante instanser i Norge og internasjonalt. Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) skal kontrollere sikkerhetstilstanden i virksomheter sikkerhetsloven gjelder for, herunder Norges Bank. De

²¹ Jf. Arbeidsmiljøloven kapittel 2 A

Den viktigste lovendringen er at innleide arbeidstakere skal ha rett til å varsle om kritikkverdige forhold hos innleier og ha vern mot gjengjeldelse både overfor innleier og egen arbeidsgiver.

²² Regjeringen har satt ned et utvalg som skal se på arbeidsmiljølovens regler om varsling. Det skal legge fram sin utredning 15. mars 2018. Utvalget skal blant annet vurdere om arbeidsmiljølovens regler har hensiktsmessige begreper og avgrensninger.

fører tilsyn med at sikkerhetslovens bestemmelser om forebyggende sikkerhetstjeneste etterlevs. Norges Bank har etablert rutine for rapportering av hendelser til NSM innenfor disse reguleringene.

Sentralbanken arbeider på en systematisk måte med utgangspunkt i aktuelt trusselbilde blant annet gjennom en fastsatt beredskapsplan og ved gjennomføring av regelmessige øvelser. Det foreligger omfattende planer, instruksjoner og avtaler som dekker de mest ekstreme situasjonene for landet. Norges Bank som sentral samfunnsinstitusjon har de beste forutsetningene for å sikre sine verdier.

Styring av og kontroll med fysisk sikkerhet følges gjennom den regulære virksomhetsrapporteringen og i hovedstyrets planer og budsjettframlegg. Det utarbeides en årlig evaluering av tilstand for fysisk sikkerhet som blant annet omfatter analyser av risiko knyttet til personellsikkerhet. Som oppfølging av eksterne hendelser og vurderinger av trusselbildet gjennomføres løpende nødvendige endringer i beredkapsprosesser og kontrollrutiner for sikring av Norges Banks verdier og organisasjon.

Representantskapet er opptatt av at trusselvurderinger må være realistiske og at beredkapsarbeidet prioriteres med planlegging for ulike scenarier. Det er høy grad av oppmerksomhet rettet mot sikkerhet og beredskap og etterlevelse av lovgivning på området. Hovedstyrets prinsipper for dette arbeidet følges nøye. Norges Banks prioriteringer for gjennomføring av tiltak for å styrke sikkerhet og beredskap drøftes regelmessig.

Representantskapet har fulgt rapporteringen om styringen av sikkerhet i 2017 og merker seg at de største risikoområdene er knyttet til styring av fysisk sikkerhet, IT-systemer og informasjonssikkerhet. Representantskapet drøftet blant annet forhold knyttet til cyberrisiko ved utkontraktering av tjenester og vil ha oppmerksomhet rettet mot disse problemstillingene i det videre tilsynsarbeidet.

Ressurser til tiltak som kreves for gjennomføring av sikkerhet bevilges gjennom årlige budsjetter. I ekstraordinære situasjoner kan hovedstyret dekke kostnader for å sikre liv, helse og større verdier uten at det foreligger en særskilt bevilgning, men med etterfølgende rapportering til repre-

sentantskapet. Det er ikke rapportert om slike tilfeller i 2017.

ARBEIDSMILJØ OG LIKESTILLING

Det er etablert flere partssammensatte utvalg som ivaretar bestemmelser i arbeidsmiljøloven og avtaler mellom ansatte og Norges Bank som arbeidsgiver. Arbeidsmiljøutvalget skal virke for gjennomføringen av et forsvarlig arbeidsmiljø og gjennomgå at krav i IA-avtalen blir fulgt.²³ Utvalget ledes av henholdsvis sentralbanksjefen og hovedverneombudet annet hvert år. Bedriftshelsetjenesten er til stede i utvalgets møter. Videre er det etablert medbestemmelses- og personalutvalg som skal ivareta informasjon, samarbeid og medbestemmelse i partenes hovedavtaler. Det er ett utvalg i sentralbankvirksomheten og ett i NBIM. For hver tariffperiode oppnevnes et forhandlingsutvalg som ivaretar gjennomføringen av tariffforhandlingene med de ansattes organisasjoner.

Arbeidsmiljøutvalget skal årlig rapportere om sin virksomhet til hovedstyret som videresender årsrapporten til representantskapet. Representantskapet har merket seg at lover og avtalereguleringer for arbeidsmiljøet blir ivare tatt og rapportert.

Arbeidsreglement for ansatte i Norges Bank er fastsatt ved skriftlig avtale mellom Norges Bank og arbeidstakernes tillitsvalgte i henhold til arbeidsmiljøloven § 14–17. Nytt personopplysningsregelverk trer i kraft i mai 2018, samtidig med ikrafttredelse av EUs nye personvernforordning.²⁴ Sentralbanken har igangsatt arbeidet med å sikre etterlevelse.

Det rapporteres også om arbeidsmiljø og likestilling i hovedstyrets årsberetning. I 2017 var prosentandelen for menn og kvinner i Norges Bank henholdsvis 67 og 33 prosent – uendret fra 2016. Hovedstyret har satt som langsiktig mål at kvinneandelen i Norges Bank skal bli minst 40 prosent totalt sett. Dette legges til grunn i arbeid med strategi og handlingsplaner. Kvinneandelen for ledere på toppleder- og mellomledernivå ved utgangen av 2017 var i

²³ Regjeringen og hovedorganisasjonene i arbeidslivet underskrev 4. mars 2014 den fjerde intensjonsavtalen for et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen). Norges Bank har sluttet seg til avtalen. IA-avtalen gjelder for perioden 4. mars 2014 – 31. desember 2018.

²⁴ (General Data Protection Regulation – GDPR)

SBV 32 prosent og i NBIM 22 prosent. Her er målet også 40 prosent. Sentralbankledelsen forklarer at avvik mellom oppnådde resultater og målet har sammenheng med tilgangen på kandidater innenfor enkelte forretningssegmenter.

Representantskapet er opptatt av hovedstyrets rapportering om arbeidsmiljøet og ser positivt på at det fastsettes og styres etter måltall for oppnåelse av likestilling. Det er stilt spørsmål til sentralbankens ledelse om ambisjonsnivået for ledere i organisasjonen og om tiltak for måloppnåelsen som kan synes å ta lenger tid enn forventet.

NORGES BANKS PENSJONSKASSE

Norges Banks pensjonskasse ble opprettet etter vedtak i representantskapet 1. juni 1916. Pensjonskassen er en selvstendig juridisk enhet med eget regnskap. Formålet er å yte pensjoner til medlemmene og deres etterlatte. Medlemmer er ansatte i Norges Bank og kan også være tidligere ansatte i Norges Bank som er overført til andre selskaper gjennom særskilt beslutning ved virksomhetsoverdragelse. Norges Banks pensjonsordning følger folketrygden og er tilpasset bestemmelsene i Statens pensjonskasse.

Gjeldende vedtekter er fastsatt av representantskapet.²⁵ Endringer i vedtektene skal vedtas av pensjonskassens styre og legges fram til orientering for Norges Banks styrende organer og eventuelle tilsluttede selskapers styre. Finanstilsynet fører tilsyn med virksomheten.²⁶ Endringer i vedtektene skal godkjennes av Finanstilsynet. Pensjonskassens styre inngår avtale med en aktuar som skal være godkjent av og rapporterer til Finanstilsynet.

Pensjonskassen ledes av et eget styre på seks medlemmer med fire varamedlemmer. Fire styremedlemmer og to varamedlemmer oppnevnes av hovedstyret i Norges Bank. Minst ett styremedlem skal ikke ha tilknytning til pensjonskassen, Norges Bank eller tilsluttede selskaper. To styremedlemmer med varamedlemmer oppnevnes av arbeidstakernes organisasjoner blant medlemmer og pensjonister i pensjonskassen.

Norges Banks pensjonskasse avlegger eget årsregnskap. Verdier og forpliktelse er adskilt fra Norges Bank og øvrige tilsluttede virksomheter. Norges Bank garanterer for sin andel av pensjonskassens premiereserve. I tråd med vedtektene er Deloitte AS oppnevnt av representantskapet som revisor, og det er inngått egen engasjementsavtale mellom revisor og styret i pensjonskassen.

Representantskapet er opptatt av pensjonskassens soliditet og at det oppnås god avkastning. Representantskapet holdes orientert om hovedstyrets oppnevning av medlemmer til styret og mottar årsberetning og årsregnskap med revisors beretning til orientering.

HOVEDSTYRETS TILBAKEMELDINGER TIL OG OPPFØLGING AV REPRESENTANTSKAPETS TILSYNSRAPPORTER

PROSESS FOR BEHANDLING AV TILSYNSRAPPORTER

Representantskapet behandler rapporter fra tilsynsgjennomganger, attestasjonsoppdrag og utredninger. Gjennom tilsynet er det av betydning for representantskapet å avklare sentrale ansvarsforhold.

I rapporter fra tilsynsgjennomganger gjøres vurderinger av Norges Banks prosesser for håndtering av ulike risikoer målt mot standarder eller anerkjent praksis i sammenlignbar virksomhet. Vurderingspunkter i rapportene er observert forskjeller mellom Norges Banks praksis og sammenligningsgrunnlaget som er valgt i gjennomgangen. Risikoforhold blir analysert og drøftet. Det gis konklusjoner på hvorvidt etablert praksis i Norges Bank anses tilfredsstillende.

Hovedstyret er ansvarlig for driften av virksomheten og må fastsette Norges Banks strategi, mål og risikotoleranse. Det er vesentlig at det er tydelig avklaring mellom hovedstyrets ansvarsområde og representantskapets rolle. Representantskapet stilles ikke til ansvar for de valg hovedstyret tar, men skal se til at hovedstyret har etablert gode prosesser.

Etter representantskapets behandling oversendes rapportene til hovedstyret for oppfølging. Hovedstyret blir bedt om å redegjøre for sine vurderinger, og det er av særskilt betyd-

²⁵ Fastsatt 13. desember 2007 og sist endret 25. november 2010

²⁶ Lov om tilsynet med finansinstitusjoner mv. (finanstilsynsloven) § 1, første ledd pkt. 15

ning at vektlegging av risikoer og eventuelle tiltak kommer fram.

Hovedstyret gir svar til tilsynsrapporter i brev til representantskapet gjennom året. I tillegg er det etablert en praksis for at hovedstyret én gang i året rapporterer status for oppfølgingen. Representantskapet forventer at risikoer diskuteres og at eventuelle påpekte avvik eller brudd følges opp. I drøftinger mellom de to styrende organene er det rom for å stille spørsmål ved prosesser og løsninger.

Representantskapet følger utviklingen i hovedstyrets behandling. Tilsynssekretariatet er bedt om å gjennomgå hovedstyrets brev og legge fram forslag til videre oppfølging av anbefalinger i de enkelte tilsynsgjennomgangene. Det er et sentralt poeng i det løpende tilsynet å sikre at vedtak som representantskapet har fattet, blir behandlet og vurdert av hovedstyret og Norges Bank.

OPPFØLGING AV TILSYNSRAPPORTER

Tilsynssekretariatet og Norges Banks stab har i 2017 arbeidet med å avklare status for oppfølging av tilsynsrapporter. For oppfølging av områdene som er dekket i perioden 2012–2017, med representantskapets vurderinger og Norges Banks svar, er det utarbeidet en tematisk oversikt inndelt i fem områder:

- a) Norges Banks styringsmodell og hovedstyrets overordnede virksomhetsstyring
- b) Drift og etterlevelse (operasjonell risikostyring)
- c) Misligheter, korrupsjon og etikk
- d) Sikkerhet og beredskap, herunder IT-sikkerhet
- e) Ressursbruk og økonomistyring

Representantskapet har behandlet 12 rapporter som har omhandlet felles virksomhetsovergrepene temaer, fire er rettet mot sentralbankvirksomheten og 29 er innenfor NBIMs ansvarsområde. Rapportene er over tid omtalt i Dokument 9 til Stortinget.

For 2017 er det rapportert fra fire tilsynsgjennomganger og et attestasjonsoppdrag. Hovedstyret har gitt svar til to av tilsynsgjennomgangene innenfor kapitalforvaltningen. Dette er omtalt i kapittel 5 senere i rapporten.

Alle tilsynsrapporter er oversendt hovedstyret fortløpende. Hovedstyret har i tidligere svar redegjort for sitt syn på spørsmål og vurderinger i rapportene. Ved inngangen til 2017 var det innenfor seks av rapportene fra tidligere år fortsatt et behov for oppfølgende avklaringer fra hovedstyret til vurderingspunkter som er tatt opp. De seks rapportene er:

1. Norges Banks rolle som rådgiver, datert 12. august 2014
2. Styring og kontroll med omdømmerisiko i forvaltningen av SPU, datert 27. november 2014
3. Norges Banks styringsmodell, datert 4. mars 2015,
4. Overordnet virksomhetsstyring i Norges Bank, datert 13. mai 2015
5. Kontrollstrukturen i Norges Bank, datert 3. november 2016
6. Norges Banks rammeverk for risikostyring og kontroll av skatt. Åpenhet om skatt. (Attestasjonsprosjekt), datert 3. november 2016

Representantskapet har mottatt svarbrev fra hovedstyret datert 7. mars 2018 der det gis en redegjørelse for hovedstyrets samlede gjennomgang av oppfølgingspunkter i rapportene fra de seks tidligere tilsynsgjennomgangene. Oppfølgingspunktene og utdrag fra hovedstyrets svar er beskrevet under. Hovedstyret svarbrev er i sin helhet med som vedlegg 2 til denne rapporten.

Representantskapet har merket seg redegjørelsene fra hovedstyret. Sentrale temaer innenfor virksomhetsstyring og kostnadsstyring vil fortsatt være omfattet av risiko- vurderinger og prioriteringer i framtidig tilsynsarbeid.

Hovedstyret sier innledningsvis: «Hovedstyret har gjennomgått de punkter hvor representantskapet ikke har funnet endelig svar på alle spørsmål som er reist. For enkelte av anbefalingene har hovedstyret funnet det hensiktsmessig å vurdere tiltak i sammenheng med andre pågående prosesser, og representantskapet er informert om at hovedstyret vil komme tilbake til oppfølgingen. På andre områder kan hovedstyret ha kommet fram til andre tiltak som er vurdert som mer formålstjenlig.»

1. Norges Banks rolle som rådgiver

Rapporten inneholder blant annet en merknad knyttet til at sentralbanksjefen signerer på dokumenter fra NBIM før saker blir lagt fram for styrebehandling. Rutinen kan gi inntrykk av at sakene er ferdigbehandlet av sentralbank-

ledelsen før oversendelse til hovedstyret. Hovedstyret har tidligere redegjort for oppfølging av merknaden, blant annet ved endring i hovedstyrets forretningsorden 17. september 2014.

Som en oppfølging i videre tilsynsarbeid er det pekt på manglende konsistens mellom hovedstyrets forretningsorden og stillingsinstruksen for direktøren for NBIM når det gjelder hvem som legger fram sakene innenfor kapitalforvaltningsvirksomheten.

Hovedstyret svarer i sin siste redegjørelse at «sentralbank-sjefens signatur på saksfremlegg fra NBIM stadfester at fremlegget i tilstrekkelig grad belyser saken og at saken dermed er egnet for styrebehandling. NBIMs leder er på sin side ansvarlig for det materielle innholdet i saksfremlegget. Hovedstyret mener på denne måten at ansvar og roller i rådgivningssaker til Finansdepartementet er klart kommunisert og forstått.»

Representantskapet har tatt hovedstyrets svar til etterretning.

2. Styring av og kontroll med omdømmerisiko i forvaltningen av SPU

I rapport fra en tilsynsgjennomgang om omdømmerisiko ble hovedstyret anbefalt å vurdere en tydeliggjøring av rammeverket for styring av og kontroll med omdømmerisiko samt av rapporteringen om samlet omdømmerisiko.

Hovedstyret svarer at det vektlegger at forvaltningen av SPU skal kjennetegnes ved kvalitet og viser til at NBIM i løpet av 2017 har etablert et nytt og helhetlig rammeverk for risikostyring som omfatter strategisk risiko, investeringsrisiko og operasjonell risiko. I henhold til rammeverket skal både finansielle og omdømmemessige konsekvenser vurderes og rapporteres for hver av de tre kategoriene. Hovedstyret svarer videre at «det følger opp NBIMs helhetlige risikostyring gjennom kvartalsrapporter fra andrelinjen. I tillegg har hovedstyret i 2018 gitt internrevisjonen i oppdrag å gjennomføre en uavhengig vurdering av hvordan rammeverket er utformet og iverksatt. Med bakgrunn i disse tiltakene mener hovedstyret at oppfølgingen av omdømmerisiko er tilfredsstillende ivarett.»

Representantskapet har ikke hatt ytterligere kommentarer til denne behandlingen.

3. Norges Banks styringsmodell

Til rapport fra denne tilsynsgjennomgangen har det vært etterspurt redegjørelser om hovedstyrets vurderinger på to områder:

- a) oppdatering av hovedstyrets forretningsorden til å inkludere ledelse, styring og oppfølging av kapitalforvaltningsområdet

Til innholdet i sin forretningsorden svarer hovedstyret:

«Hovedstyrets forretningsorden er, i samsvar med alminnelig praksis for et slikt dokument, et sett regler for behandlingen av saker i hovedstyret. (...) Dokumentet tar således ikke sikte på å fastsette «styringspremisser for virksomheten», det gir heller ikke bestemmelser om mål og strategi – hverken for sentralbankvirksomheten eller kapitalforvaltningen. Disse forhold er grundig regulert i andre av bankens styrende dokumenter.

Forretningsordenen gir generelle regler for hovedstyrets egen saksbehandling og prosessene i tilknytning til dette, og gjelder i utgangspunktet likt for saker både fra sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen.

Et unntak er bestemmelsene om behandling av saker i rentemøter og om hovedlinjene i pengepolitikken.»

Hovedstyret gir uttrykk for at «Det er således ikke treffende å anføre at «forretningsorden vektlegger spesifikke beslutninger knyttet til sentralbankvirksomheten, men ikke kapitalforvaltningen, blant annet beslutninger om mål/strategi». Bestemmelsene i forretningsorden gjelder generelt og på like fot for begge virksomhetsområdene.»

På to rent deskriptive punkter vil hovedstyret likevel vurdere presiseringer for å understreke hovedstyrets samlede ansvarsområder, og informere representantskapet om utfallet av vurderingen.

- b) formalisering og dokumentering av årlige evalueringer av hovedstyrets arbeidsform

I rapporten framkommer en merknad om at hovedstyrets leder har etablert en rutine der arbeidsformen drøftes i separate møter med de enkelte styremedlemmer og årlig i plenum. Det ble bemerket at det ikke foregår noen syste-

matisk innsamling av synspunkter fra hovedstyrets medlemmer på forhånd og at drøftingene ikke blir formelt referert slik at de kan følges opp i etterkant.

Hovedstyret har tidligere konkludert med at *«de mer kvalitative drøftingene av «hovedstyrets rolle og arbeidsform» gir en god ramme for hovedstyrets egnevalueringer.»* Det svares i denne omgang at *«hovedstyret har gjennomgått spørsmålet på nytt og mener fortsatt at disse drøftingene gir en god plattform for drøfting og videreutvikling av arbeidsform i tråd med intensjonen for slike vurderinger.»*

Representantskapet har ikke hatt ytterligere merknader til denne behandlingen.

4. Overordnet virksomhetsstyring i Norges Bank

Tidligere merknad i tilsynsrapport om et behov for å tydeliggjøre strategisk retning for bankens støttefunksjoner på overordnet nivå er tatt opp i gjennomgangen.

Hovedstyret har tidligere gitt orientering om organiseringen av fellesfunksjoner i Norges Bank som følge av presisering av ansvarsforhold som fant sted høsten 2015. I svaret i 2018 presiseres følgende:

«I henhold til hovedstyrets forretningsorden skal hovedstyret sørge for forsvarlig organisering av tilfredsstillende rammer, mål og prinsipper for, bankens virksomhet. Hovedstyret vil understreke at organiseringen av støttefunksjoner blant annet må ses i lys av delegert myndighet til CEO NBIM. Hovedstyret vurderer for sin del at virksomhetsområdenes forskjellige karakter og forretningsmessige behov tilsier at den valgte organiseringen av bankens støttefunksjoner er hensiktsmessig. Hovedstyret mener videre at bakgrunn for organiseringen er godt belyst og at strategisk retning for bankens støttefunksjoner er klart kommunisert og forstått i organisasjonen.»

Representantskapet har tatt til etterretning hovedstyrets orientering om organiseringen av virksomheten. I videre oppfølging i tilsynet og i forbindelse med budsjettbehandling vil det fortsatt bli lagt vekt på effektivitet i ressursbruk.

5. Kontrollstrukturen i Norges Bank

I tilsynsrapporten var det blant annet en anbefaling til hovedstyret om å vurdere etablering av en ekstern varslingsinstans. Hovedstyret har i sitt svar vist til at regjeringen har

oppnevnt et ekspertutvalg skal vurdere varslingsbestemmelsene. Utvalget skal herunder vurdere krav om etablering av eksterne varslingsmottagere. Hovedstyret svarer at det ønsker å se resultatet av dette arbeidet og vil vurdere behovet for endringer i varslingsordningen i Norges Bank i lys av utredningen.

Representantskapet har merket seg hovedstyrets vurdering. Varsling og oppfølgingen i tilsynet er omhandlet som eget tema foran i rapporten.

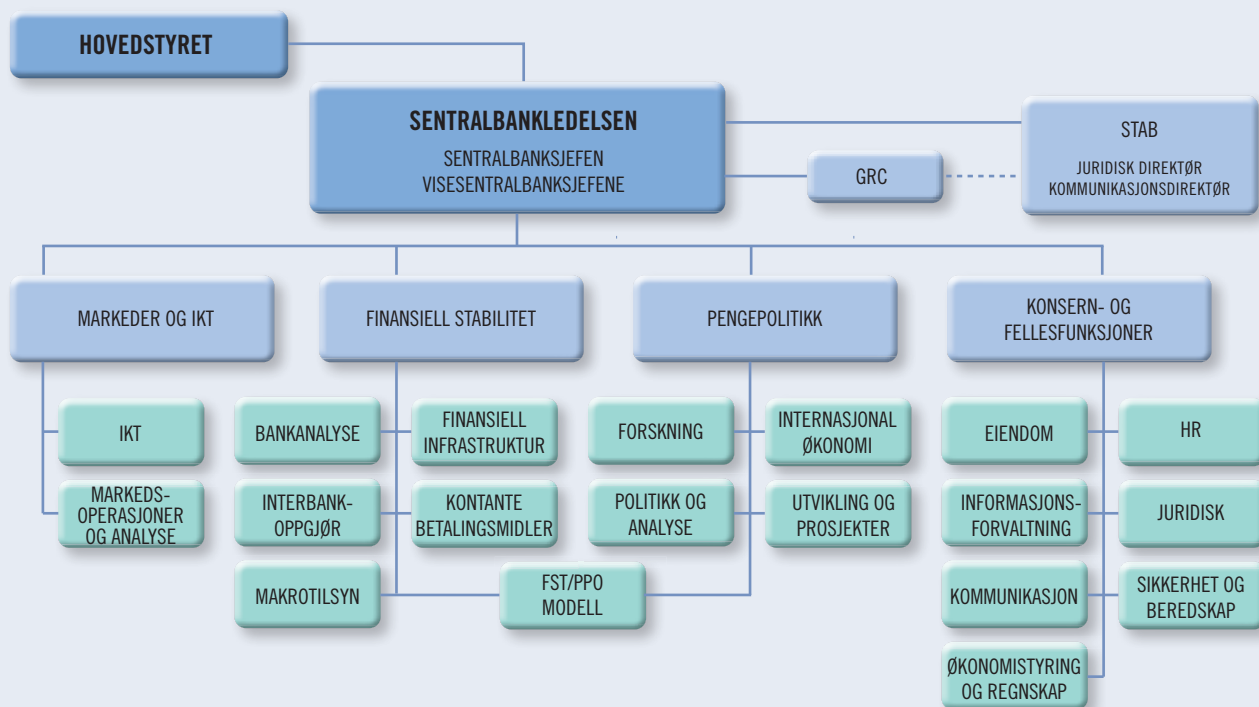
6. Norges Banks rammeverk for risikostyring og kontroll av skatt. Åpenhet om skatt.

I 2016 ble det gjennomført et attestasjonsoppdrag med en rapport fra Deloitte AS innenfor styring av og kontroll med skatt i forvaltningen av SPU.

Hovedstyret viser til at det i sitt møte 22. juni 2017 gjennomførte en årlig revisjon av styrende dokumenter fastsatt av Norges Banks hovedstyret, herunder prinsipper for risikostyring. Prinsippene som ble vedtatt inneholder et eksplisitt krav om åpenhet i skattespørsmål i tråd med anbefalingene i rapporten.

Representantskapet har merket seg at hovedstyret arbeider for åpenhet på dette området.

FIGUR 3 SENTRALBANKVIRKSOMHETEN

KAPITTEL 4

TILSYN MED SENTRALBANK- VIRKSOMHETEN I 2017

OPPGAVER OG ORGANISASJON I SENTRALBANKVIRKSOMHETEN (SBV)

Norges Banks oppgaver som landets sentralbank er organisert i sentralbankvirksomheten. Banken skal forestå den operative gjennomføringen av pengepolitikken²⁷ og plassere de offisielle valutareservene.²⁸ Dette oppdraget og oppgavene med å utstede sedler og mynter, fremme et effektivt betalingssystem og overvåke penge-, kreditt- og valutamarkedene²⁹ er organisert i tre avdelinger for pengepolitikk (PPO), finansiell stabilitet (FST) og markeder og IKT (MI).

Innenfor disse avdelingene utføres også omfattende analysearbeid som blir publisert. Analysene legges blant annet til grunn ved hovedstyrets beslutninger om styringsrenten gjennom året og i Norges Banks rådgivningsarbeid.

Avdelingen for konsern- og fellesfunksjoner ivaretar administrative oppgaver for sentralbankvirksomheten samt funksjoner og prosesser som gjelder for hele Norges Bank.

Ved utførelsen av kjerneoppgavene har avdelingsdirektører innenfor sitt område ansvar for risikostyring, internkontroll og økonomistyring. De fastsetter også ved behov interne retningslinjer.

Figur 3 viser sentralbankvirksomhetens organisasjon.

En styrings-, risiko- og etterlevelsesfunksjon (GRC³⁰) er organisert under sentralbanksjefens stab. Funksjonen skal støtte avdelingslederne og sentralbanksjefen i arbeidet med oppfølging av virksomhetsrisiko og etterlevelse i sentralbankvirksomheten. I styringen av rammer og retningslinjer og oppfølging av hendelser benyttes et elektronisk verktøy som er tilgjengelig for alle ansatte i sentralbankvirksomheten.

TILSYN OG VURDERINGER I 2017

HOVEDSTYRETS OG SENTRALBANKSJEFENS STYRING OG OPPFØLGING

Med utgangspunkt i overordnede prinsipper for risikostyring i Norges Bank har hovedstyret vedtatt kriterier for vurdering av nivå på virksomhetsrisiko og prinsipper for risikostyring i sentralbankvirksomheten. Hovedstyret behandler virksomhetsrapportering for sentralbankvirksomheten hvert halvår. Denne omfatter status for handlingsplaner og ressursbruk, virksomhetsrisiko, etterlevelse og internkontroll.

Representantskapets tilsyn med styringen av sentralbankvirksomheten utøves gjennom halvårlig rapportering fra hovedstyret og oppfølging av hovedstyrets protokoller. Status for gjennomføring av handlingsplaner behandles i sammenheng med virksomhetsrapporteringen, årlig rapport om ressursbruk og fastsettelse av budsjetter for Norges Bank. Dette er omtalt senere i rapporten.

Representantskapet er orientert om prinsippene og retningslinjene for risikostyring. Det er av stor betydning for tilsynet at det er etablert dokumenterte rutiner for rapportering av regelbrudd og hendelser med gjennomføring av risikoreduserende tiltak. Tilsynsekretariatet har i møter med etterlevelsesfunksjonen GRC gjennom året diskutert hendelser og rutiner for oppfølging. Ingen hendelser er i løpet av året rapportert å ha alvorlig konsekvens.

Sentralbanksjefen orienterer blant annet om hovedstyrets arbeid og beslutninger i pengepolitikken i representantskapets møter. Representantskapets tilsyn omfatter ikke hovedstyrets utøvelse av skjønnsmyndighet, jf. sentralbankloven § 5 fjerde ledd.

FORVALTNINGEN AV VALUTARESERVENE

Norges Banks internasjonale reserver består av valuta-reservene og fordringer på Det internasjonale valutafondet (IMF). Reservene er Norges Banks valutaberedskap og skal kunne trekkes på som ledd i gjennomføringen av pengepolitikken, ut fra hensynet til finansiell stabilitet

²⁷ Jf. Forskrift for pengepolitikken fastsatt av Finansdepartementet

²⁸ Sentralbankloven § 24

²⁹ Sentralbankloven § 1

³⁰ Governance, risk and compliance

eller for å møte Norges Banks internasjonale forpliktelser overfor IMF og enkeltland.³¹

Valutareservene utgjør om lag 90 prosent av Norges Banks balanse eksklusive SPU. Markedsverdien ved utgangen av 2017 var 512,4 milliarder kroner (480,9 milliarder kroner i 2016). Samlet består valutareservene av en renteportefølje, en aksjeportefølje og en petrobufferportefølje. Den siste porteføljen mottar kontantstrømmer i utenlandsk valuta fra petroleumsvirksomheten og eventuelle overføringer fra SPU og inngår i Norges Banks håndtering av statens behov for veksling mellom utenlandsk valuta og norske kroner.

Ansvar for forvaltningen er plassert i sentralbankvirksomheten, men NBIM gjennomfører den operative forvaltningen av aksjeporteføljen.

Hovedstyret har i 2017 vedtatt endringer i rammeverk og styringsstruktur for forvaltningen av valutareservene. I hovedstyrets prinsipper er fordeling av fullmakter mellom hovedstyret og sentralbanksjefen for fastsettelse av rammer for forvaltningen endret. Mer ansvar er lagt til hovedstyret. Strategien for valutareservenes størrelse og sammensetning er vurdert og beholdes uendret. Hensynet til tilgjengelig likviditet tillegges vesentlig vekt. I forvaltningen av valutareservene er Norges Bank eksponert mot ulike typer finansiell risiko. Norges Bank er ikke eksponert for likviditetsrisiko i norske kroner.

Sentralbanksjefen har fastsatt retningslinjer for petrobufferporteføljen og for forvaltningen av renteporteføljen i medhold av hovedstyrets prinsipper. Videre er det etablert retningslinjer for eventuell overføring fra aksjeporteføljen til renteporteføljen dersom det er behov for å styrke beredskapen.

Rapporter fra hovedstyret om finansiell risiko og forvaltningen av valutareservene er behandlet av representantskapet. Forvaltningen gjennom året har vært innenfor maksimal risikoramme. Det er ikke rapportert om brudd på retningslinjene gitt fra hovedstyret i løpet av året eller avdekket unormale forhold.

TILSYNSGJENNOMGANG – FORVALTNINGEN AV VALUTARESERVENE

Tilsynssekretariatet har foretatt en gjennomgang av hovedstyrets styring av og kontroll med Norges Banks valuta-reserver. Formålet var å gi representantskapet oversikt over forvaltningen og vurdere om Norges Bank har et helhetlig styringsrammeverk for valutareservene. Gjennomgangen var i hovedsak dokumentbasert, og mye av informasjonen ble hentet fra Norges Banks rapportering.

Hovedkonklusjonen i gjennomgangen var at hovedstyret etter tilsynssekretariatets vurdering har etablert et tilfredsstillende styringsrammeverk for forvaltningen av valuta-reservene. Den samlede rapporteringen gir hovedstyret et godt grunnlag for en løpende og tett oppfølging av forvaltningen av reservene.

I gjennomgangen ble hovedstyrets muligheter for styring av og kontroll med forvaltningen av reservene vurdert. I tillegg ble den faste rapporteringen til hovedstyret gjennomgått. Følgende vurderingskriterier ble benyttet som bakgrunn for hovedkonklusjonen:

- Har hovedstyret etablert et helhetlig styringsrammeverk for forvaltningen av valutareservene som ivaretar styring av risiko?
- Gjennomfører hovedstyret en behandling av rapporter som bidrar til en systematisk oppfølging av valutareservene?

Av betydning for denne tilsynsgjennomgangen var at internrevisjonen i 2017 gjennomførte et prosjekt med rapport til hovedstyret. Prosjektet omfattet styringsmodellen, styring og kontroll i SBV med renteforvaltningen samt måling og rapportering. Porteføljen av aksjer som forvaltes i NBIM er dekket gjennom andre internrevisjonsprosjekter som er gjennomført i NBIM. Det er vist til internasjonal praksis i vurderingene.

Internrevisjonen konkluderer i sin rapport med at de overordnede rammene totalt sett gir tilstrekkelig regulering av forvaltningen. Prosessene har definerte nøkkelkontroller som bidrar til å sikre gyldige, nøyaktige, fullstendige, sporbare og autoriserte handler. Videre konkluderes det med at målingen av markedsrisiko er i tråd med anerkjent

³¹ Dette tilsvarer IMF's definisjon av begrepet valutareserver («foreign exchange reserves»).

internasjonal praksis. Rapporteringen skjer i tråd med prinsippene.

Rapporten gir enkelte anbefalinger for å sikre at avdeling MI etablerer intern modelldokumentasjon hvor styrker og svakheter ved valgte metoder belyses. Internrevisjonens rapport gir etter tilsynssekretariatets syn viktig grunnlag for hovedstyrets oppfølging.

Revisjonsutvalget behandlet rapporten³² og ulikheter i godtgjørelsesordninger og ulik praksis i dokumentasjon av modellbruk i MOA og NBIM ble særlig drøftet. Hovedstyret protokollerte ved behandlingen av rapporten også at revisjonsutvalget var særlig opptatt av arbeidsdelingen mellom hovedstyret og administrasjonen. Hovedstyret ba administrasjonen vurdere innspillene fra utvalget i det pågående arbeidet med oppdatering av strategi og rammeverk for valutareservene.

Tilsynssekretariatet la stor vekt på at hovedstyret i tråd med internrevisjonens anbefalinger og internasjonal praksis har justert hovedstyrets prinsipper for forvaltningen av reservene. Endringene i prinsippene innebærer at hovedstyret vil involvere seg i forvaltningen i sterkere grad enn tidligere.

Representantskapet tok vurderingene i tilsynsrapporten om forvaltningen av Norges Banks valutareserver til etterretning. En har merket seg at anbefalinger i rapport fra internrevisjonen om endringer i fullmaktene er fulgt, slik at hovedstyret nå har fullmakter i forvaltningen som tidligere lå hos sentralbanksjefen. Representantskapet fikk en orientering om bakgrunnen for størrelsen på valutareservene og likviditeten ved en potensiell krise. Det var ingen oppfølgingsspørsmål til hovedstyret, og rapporten ble oversendt til orientering.

PENGEPOLITIKK OG FINANSIELL STABILITET

Norges Bank tar imot innskudd fra forretningsbanker og sparebanker på de vilkår banken bestemmer.³³ Bankene kan ha innskudd i sentralbanken ved overskuddslikviditet eller skaffe seg tilstrekkelig likviditet til betalingsoppgjørene i Norges Bank ved å låne med sikkerhet i verdi-

papirer. Renten på bankenes innskudd er den sentrale renten ved utøvelsen av Norges Banks pengepolitikk (styringsrenten). Etter forskrift om motsyklisk kapitalbuffer³⁴ utarbeider Norges Bank beslutningsgrunnlag og gir Finansdepartementet kvartalsvis råd om nivået på denne bufferen i bankene. Sårbarheten i banksektoren analyseres fortløpende.

Representantskapet er orientert om pengepolitisk rapport med vurdering av finansiell stabilitet fra Norges Bank, som offentliggjøres fire ganger årlig. Rapporten inneholder hovedstyrets vurdering av utsiktene for styringsrenten og danner grunnlaget for Norges Banks råd til departementet om nivået på den motsykliske kapitalbufferen i bankene. Videre mottas hovedstyrets årsrapport om finansiell stabilitet der det ses nærmere på langsiktige og strukturelle trekk ved det finansielle systemet, herunder bankvesenet i Norge.

Representantskapet fører ikke tilsyn med hovedstyrets utøvelse av skjønnsmyndighet, herunder rådgivning til myndighetene, men er orientert gjennom hovedstyrets protokoller og sentralbanksjefens presentasjoner i møtene. Innholdet i rapportene faller i utgangspunktet utenfor representantskapets tilsynsområde, men gir viktig bakgrunnsinformasjon om prosesser og kjerneoppgaver på dette området i sentralbanken.

SEDLER OG MYNTER, NORGES BANKS UTSTEDERROLLE

Norges Bank har en suveren rett til å utstede norske pengesedler og mynter. Oppgaven er forankret i sentralbankloven. Sentralbanken har ansvar for å fremme et effektivt betalingssystem og sikre at det er nødvendig tilgang på kontanter i samfunnet.

Norges Banks distribusjonslager er et skjermingsverdig objekt etter sikkerhetsloven. Det er etablert et høyt sikkerhetsnivå med interne kontrollprosesser i linjen samt oppfølging fra internrevisjonen, ekstern revisor og tilsynssekretariatet. Hovedstyret og sentralbanksjefen har fastsatt overordnede interne retningslinjer. I sentralbanksjefens retningslinjer for fysisk sikkerhet i Norges Bank er det blant annet satt overordnede krav til sikkerhetsnivåer i

³² Enheten Markedsoperasjoner og analyse i avdelingen Markeder og IKT

³³ Sentralbankloven § 20

³⁴ Finansdepartementet, fastsatt 4. oktober 2013

hvelv og lokaler som også gjelder for sentralbankdepoter og lager hos leverandører.

Beholdningen av sedler og mynter i omløp utenfor Norges Bank ved utgangen av 2017 var 48,4 milliarder kroner. Det er en nedgang fra forrige årsskifte på om lag 2 milliarder kroner. Norges Banks årsrapporter om sedler og mynter samt omtale i virksomhetsrapporter behandles av representantskapet. Arbeidet med destruksjon av sedler er i stor grad automatisert og desentralisert til Norges Banks depoter. Tilsynssekretariatet følger opp destruksjonsarbeidet ved gjennomgang av rapporter gjennom året.

Representantskapet har drøftet kontanternes sikkerhet og tilgjengelighet i Norge. Oppmerksomheten i representantskapet er særlig knyttet til at det i utgangspunktet er høy risiko på kontantområdet for misligheter og eksterne trusler. Det er ikke rapportert om uønskede tilfeller i 2017.

Ny seddelserie er satt i omløp med to valører fra mai 2017, og øvrige valører settes i omløp i 2018 og 2019. Representantskapet er orientert om og har bevilget ressurser til gjennomføring av prosjektet for utvikling og produksjon av sedlene. Prosjektet er gjennomført innenfor budsjett-rammen.

Deloitte AS gjør gjennom finansiell revisjon utvalgte tester av kontrollaktiviteter som er etablert for å sikre registrering av korrekt lagerbeholdning av sedler og mynter. De har også innhentet kontrollrapporter fra et utvalg kontantdepoter og tellinger foretatt av tredjeparter som drifter depotene. Det er gjennomført stedlig besøk og kontrollopptak av sedler ved et sentralbankdepot som er driftet av NOKAS. Det er ikke avdekket avvik, og omtale av vurderingene er gitt i revisors beretning til Norges Banks årsregnskap.

Etter en samlet vurdering mener representantskapet at det er etablert betryggende styring av og kontroll med Norges Banks oppgaver og ansvar innenfor kontantforsyninger.

Flere sentralbanker inkludert Norges Bank utreder utviklingen av nye former for kontantforsyning ved at det tas i bruk elektroniske, digitale eller virtuelle sentralbankpenger. Det vil være naturlig å følge med på dette i representantskapets tilsyn framover.

NORGES BANKS OPPGJØRSSYSTEM

Norges Banks oppgjørssystem (NBO) og det samlede betalingssystemet i Norge har høy avhengighet av IT og eksterne leverandører i driften. Det medfører høy risiko for operasjonell svikt og cyberkriminalitet. Betalings-transaksjoner gjøres opp mellom banker i Norge med konto i Norges Bank. Sentralbanken er det øverste nivået og skal bidra til effektivitet og sikkerhet i betalingssystemet. Betalingssystemet og den finansielle infrastrukturen utgjør en kritisk samfunnsfunksjon. NBO er et skjermingsverdig objekt etter sikkerhetslovens krav til sikring av objekter som har samfunnsmessig betydning.³⁵ NBO skal oppfylle og rapportere etter relevante internasjonale standarder.

I 2015 ble det rapportert fra en tilsynsgjennomgang om styring av og kontroll med cybersikkerhet i NBO. Sikkerhetsstyringen rundt NBO i Norges Bank og hos leverandør ble gjennomgått. Norges Bank ble anbefalt å styrke sitt arbeid med styring av cybersikkerhet. Sikkerhetsarbeidet er fulgt i 2017, og det er orientert om at tiltak for oppgradering av systemet og sikkerhetsrutinene samt oppfølging av leverandør er gjennomført etter plan. Norges Bank har foretatt en gjennomgang av NBO mot internasjonale prinsipper for cybersikkerhet og eksterne sikkerhetskrav.

Representantskapet følger med på rapportering av driftsstabilitet og styring av risiko og beredskap gjennom hovedstyrets ordinære virksomhetsrapportering. Det er rapportert om stabil drift gjennom 2017. Årsrapport fra Norges Bank om oppgjørssystemet og en offentlig rapport om finansiell infrastruktur i 2017 blir behandlet senere i 2018.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet fører tilsyn med hvordan kravene til skjerming følges opp. Norges Bank mottar tilsynsrapporter fra NSM, og eventuelle avvik blir håndtert og fulgt opp gjennom generell sikkerhetsrapportering. Norges Bank er ikke formelt omfattet av Finanstilsynets forskrift om bruk av informasjons- og kommunikasjons-teknologi (IKT-forskriften), men anser den for å være et

³⁵ Sikkerhetsloven § 17. Objektsikkerhetsforskriften stiller krav til utvelgelse, klassifisering og beskyttelse av skjermingsverdige objekter som i henhold til sikkerhetsloven har avgjørende nasjonal betydning.

relevant styringsrammeverk for drift og utvikling av IT-løsningene for oppgjørssystemet.

STATENS KONTI I NORGES BANK

Ved utløpet av 2017 utgjorde statens innskudd i Norges Bank 162,4 milliarder kroner. Det er inngått en avtale med Finansdepartementet som regulerer kontohold for staten i Norges Bank. Avtalen ble justert i 2016. Arbeidet utføres innenfor regelverk for økonomistyring i staten samt retningslinjer for oppgjørskonti i konsernkonto-systemet. Norges Bank er ansvarlig for gjennomføring og oppfølging av avtaleregulerte krav til sikkerhet, sikkerhetskopiering og beredskapsrutiner, herunder oppgavene som utføres av eksterne leverandører av driftstjenester og kontohold.

Etter avtale med Finansdepartementet skal det avgis en årlig uavhengig attestasjonsuttalelse³⁶ om Norges Banks dokumentasjon av hvordan kravene i avtalen er ivaretatt, herunder kravene til sikkerhet i forvaltningen av statens konti i Norges Bank. Deloitte AS har avgitt en attestasjonsuttalelse for 2017 med positiv konklusjon som er tatt til etterretning av representantskapet og gjort tilgjengelig for Finansdepartementet.

STATSGJELDSFORVALTNINGEN

Norges Bank utfører bankforretninger for staten, statsbanker og offentlige fond og yter tjenester ved opptak av statslån og forvaltning av statsgjeld etter avtale med og mandat fra Finansdepartementet. Avtalen om Norges Banks kontohold for staten omfatter også disse oppgavene. Det mottas en årlig avtalt godtgjørelse fra departementet.

Statsgjelden inngår i statsregnskapet og er ikke en del av Norges Banks årsregnskap. Det gis kvartalsvis rapportering til Finansdepartementet som publiseres av Norges Bank.

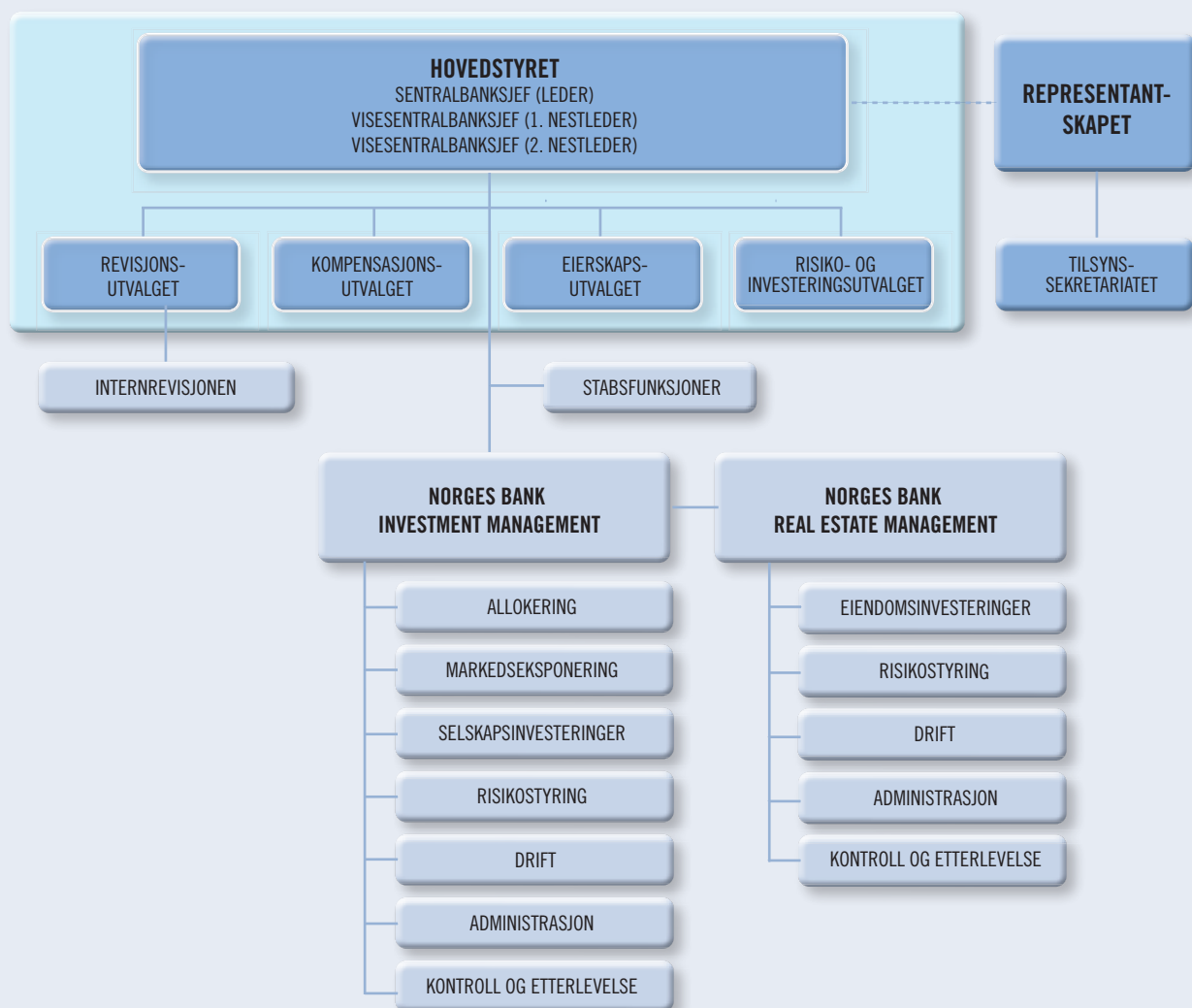
Reglement for økonomistyring i staten krever at alle virksomheter skal etablere systemer og rutiner med innbygd internkontroll. Dette gjelder også hvis oppgaver er delegert til andre. Etter anmodning fra Finansdepartementet er det foretatt et uavhengig attestasjonsoppdrag når det gjelder styring og kontroll knyttet til regnskapsføring og betalinger i statsgjeldsforvaltningen. Deloitte AS har

avgitt attestasjonsuttalelse med positiv konklusjon som er tatt til etterretning av representantskapet. Uttalelsen er gjort tilgjengelig for Finansdepartementet og Riksrevisjonen.

Tilsynssekretariatet har arrangert et møte mellom Norges Bank, Deloitte AS og Riksrevisjonen for gjennomgang av Norges Banks arbeid med forvaltningen. Riksrevisjonen har mottatt rapport for 2017 fra Deloitte AS om avtalte kontrollhandlinger knyttet til regnskapet for statsgjeldsforvaltningen.

36 Attestasjonsoppdrag etter internasjonal revisjonsstandard ISAE 3000

FIGUR 4 ORGANISASJONSKART NBIM OG NBREM

KAPITTEL 5

TILSYN MED KAPITALFORVALTNINGEN I 2017

OPPGAVER OG ORGANISASJON I NORGES BANKS INVESTMENT MANAGEMENT (NBIM)

Norges Bank forvalter Statens pensjonsfond utland etter lov om Statens pensjonsfond og mandat og retningslinjer for forvaltningen av SPU. Den operative forvaltningen av Statens pensjonsfond utland er gjennomført av NBIM. NBIM forvalter også aksjeporteføljen i Norges Banks valutareserver etter oppdrag fra sentralbankvirksomheten, som omtalt foran i rapporten.

Fondets midler er plassert som et kroneinnskudd i Norges Bank. Midlene skal plasseres i Norges Banks navn og kan kun investeres utenfor Norge. Investeringsporteføljen består av aksjer, obligasjoner («rentepapirer»), en notert eiendomsportefølge (fast eiendom) og kontantinnskudd, og den opereres i samsvar med mandatets anvisninger og begrensninger.

Direktøren for NBIM (CEO NBIM) har mandat og fullmakter fra hovedstyret. Hovedstyret har fastsatt stillingsbeskrivelse og investeringsmandat. Direktøren har et selvstendig ansvar som daglig leder i virksomhetsområdet med overordnet ansvar for alle saker, også når det gjelder eiendomsforvaltningen, og rapporterer direkte til hovedstyret. Sentralbanksjefen har i denne sammenheng en rolle som leder av hovedstyret («styreleder»).

Oppgaven med å gjennomføre den unoterte eiendomsforvaltningen er organisert i en egen avdeling Norges Bank Real Estate Management. Direktøren for NBREM (CEO NBREM) er ansatt av hovedstyret etter innstilling fra direktøren for NBIM. Han rapporterer til direktøren for NBIM som har fastsatt mandat og stillingsinstruks.

Det er etablert separate risikostyringsenheter og enheter for oppfølging av etterlevelse av lover, forskrifter, mandat og retningslinjer både i NBIM og NBREM.

Virksomheten er ledet fra Norges Banks hovedsete i Oslo. NBIM har etablert kontor i London, New York, Singapore og Shanghai.

I tillegg har NBREM etablert fire administrative og operative heleide datterselskaper i Luxembourg, Singapore, London og Tokyo. Investeringer i eiendom holdes

gjennom eierstrukturer etablert i USA, Storbritannia, Norge og under datterselskapet i Luxembourg. Selskapene som eier hjemmel til eiendommene kan være datterselskaper eller tilknyttede selskaper.

Etter mandat for SPU skal Norges Bank rapportere offentlig om investeringene og oppnådde resultater fra forvaltningen. For mer informasjon om forvaltningen vises til at det for den samlede virksomheten i SPU i 2017 er avgitt årsrapport og tre kvartalsrapporter. Videre er det utgitt egne publikasjoner om blant annet ansvarlig forvaltning, eiendomsinvesteringer og avkastning og risiko samt et forventningsdokument om skatt.

Figur 4 viser organisasjonskart for NBIM for 2017.

LØPENDE TILSYN OG VURDERINGER

HOVEDSTYRETS STYRING OG OPPFØLGING AV MANDAT OG RETNINGSLINJER FOR FORVALTNINGEN AV SPU

Finansdepartementet har fastsatt den overordnede målsettingen for SPU i mandatet for forvaltningen. «Banken skal søke å oppnå høyest mulig avkastning etter kostnader målt i investeringsporteføljens valutakurv og innenfor de rammer som gjelder for forvaltningen.»³⁷

Hovedstyret skal ha en strategisk plan for hvordan forvaltningsoppdraget skal løses. Det skal regelmessig gjøres en evaluering av i hvilken utstrekning målene i den strategiske planen er nådd.³⁸

Finansdepartementet har fastsatt en referanseindeks som fondet måles opp mot. Hovedstyret og NBIM har utviklet investeringsstrategier som søker å utnytte fondets særtrekk og fortrinn. En sentral bestemmelse i mandatet er at Norges Bank skal legge opp forvaltningen med sikte på at forventet relativ volatilitet ikke overstiger 1,25 prosentpoeng. Meravkastningen i 2017 ble oppnådd med en lav utnyttelse av denne rammen.

Mandatet ble sist endret med virkning fra 1. januar 2017. Fondets eiendomsinvesteringer er tatt ut av referanseindeksen, men er fortsatt en del av investeringsuniverset.

³⁷ Mandat for forvaltningen av SPU § 1-3 Målsetting for forvaltningen

³⁸ Jf. Mandat for SPU § 1-7

I ny modell er det opp til Norges Bank å bestemme hvor mye som skal investeres i unotert eiendom og hvilke typer eiendom fondet skal investeres i innenfor fastsatt ramme. Regjeringen besluttet i 2017 å øke aksjeandelen i referanseindeksen fra 62,5 til 70 prosent. I forvaltningen er unoterte og noterte eiendomsinvesteringer forvaltet som en samlet strategi for eiendom.

I tråd med kravet om regelmessig vurdering av styringsdokumentene som er fastsatt for kapitalforvaltningen, har hovedstyret en årlig gjennomgang. Ved gjennomgangen ble innspill fra mottatte tilsynsgjennomganger og attestasjonsrapporter vurdert. Representantskapet er orientert om hovedstyrets vurderinger og beslutninger. I 2017 omfattet oppdateringene investeringsmandatet for direktøren for NBIM og tre prinsippdokumenter om godtgjøringsordningen for ansatte i NBIM, risikostyring i NBIM og ansvarlige investeringer.

På spørsmål fra representantskapet om NBIMs investeringsmandat redegjorde sentralbankledelsen blant annet om formålet med den særskilte fullmakten til å kunne ha en eierandel på inntil 30 prosent av noterte eiendomsselskaper. Eiendomsavkastningen styres og måles samlet for unotert og notert eksponering. Det er også bedt om redegjørelser for arbeidet med å etablere informasjonsbarriere mellom NBIM og NBREM for å unngå innsiddeproblematikk i forvaltningen. Sentralbankledelsen har orientert om hvordan dette gjennomføres.

Det rapporteres periodisk om virksomhetsstyring, operasjonell risikostyring og etterlevelse til hovedstyret. Sentralbanksjefen og hovedstyret gjøres uten opphold oppmerksom på spesielle hendelser eller vesentlige forhold.

Representantskapets tilsyn med styringen av kapitalforvaltningen utøves gjennom behandling av rapporter fra hovedstyret og oppfølging av hovedstyrets protokoller. Det er av stor betydning for tilsynet at det er etablert dokumenterte rutiner for rapportering av regelbrudd og hendelser med gjennomføring av risikoreduserende tiltak. Tilsynssekretariatet har i møter med etterlevelsfunksjonene (Compliance) gjennom året diskutert hendelser og rutiner for oppfølging. Ingen hendelser er i løpet av året rapportert å ha alvorlig konsekvens.

AVKASTNING OG RISIKO

Etter mandatet skal Norges Bank arbeide for å oppnå høyest mulig avkastning etter kostnader i sin forvaltning av SPU. I tillegg til kvartals- og årsrapportene om forvaltningen av SPU publiserer Norges Bank årlig utvidet informasjon om avkastning og risiko i fondet. Publikasjonen inneholder flere metoder og måltall for risikjustert avkastning.

Gjennom 2017 er det mottatt rapporter fra hovedstyret om avkastning og risiko hvert kvartal. Tilsynssekretariatet i samarbeid med internasjonalt anerkjente rådgivere gjennomgår rapporteringen og videreformidler vurderingene til representantskapet. Representantskapet er også orientert om Norges Banks råd til departementet innenfor investeringsstrategien for SPU.

Under behandlingen har representantskapet merket seg redegjørelser om oppnådd avkastning og utnyttelse av risikorammen i mandatet. I sentralbankledelsens orienteringer har det blant annet vært lagt vekt på historisk utvikling og relativ avkastning.

EKSTERN PORTEFØLJEFORVALTNING

Norges Bank har inngått avtaler med eksterne forvaltningsselskaper når det gjelder forvaltningen av om lag 5,3 prosent av kapitalen i SPU. Andelen av SPU som forvaltes av eksterne forvaltere er økende. Disse investeringsmandatene er innenfor aksjeporteføljen i SPU og hovedsakelig i fremvoksende markeder. Direktøren for NBIM har fastsatt retningslinjer for ekstern porteføljeforvaltning.

NBIM har etablert en tett oppfølging av forvaltnings-selskapene og deres operasjonelle prosesser. Tilsynssekretariatet har avholdt møter med enheten i NBIM «External Strategies» som er ansvarlig for valg og oppfølging av de eksterne forvalterne. Med bakgrunn i tilsynssekretariatets risikobaserte oppfølging av forvaltningen ble to eksterne porteføljeforvaltere i Istanbul valgt ut for tilsynsmøter.

Tilsynssekretariatet fikk gjennom møtene hos forvalterne innsikt i organisering, forvaltningsstrategi og kontrollsystemer. Et av temaene som ble belyst var forvalternes ivaretagelse av miljømessige, sosiale og styringsmessige forhold i selskapene som inngår i porteføljen. Det er på bakgrunn av tilsynsmøtene ikke avdekket noen risiko-

forhold som det er bedt om nærmere redegjørelser for fra NBIMs side.

EIERSKAPSUTØVELSE OG ANSVARLIG FORVALTNING

Norges Banks rapportering om ansvarlig forvaltning er omfattende både i årlig og kvartalsvis rapportering. Gjennom mandatet for SPU har Finansdepartementet vist tydelige forventninger til Norges Banks arbeid med ansvarlig forvaltning.

Hovedstyret i Norges Bank treffer beslutninger om observasjon eller utelukkelse av selskaper etter tilrådninger fra Etikkrådet. Utelukkelse kan også oppheves etter vedtak i hovedstyret etter tilråding fra Etikkrådet. Beslutningene protokollføres og offentliggjøres. Det er stor åpenhet om aktiviteten og beslutningene. Departementet informeres særskilt om beslutningene. Etikkrådet forsøker å balansere markedssensitivitet i beslutningene gjennom at NBIM får tidlig beskjed om forhold som anbefales å kunne føre til utelukkelse.

Gjennom rapporter og protokoller fra hovedstyret følger representantskapet med på hovedstyrets prosesser for å behandle råd fra Etikkrådet. På spørsmål fra representantskapet der hovedstyret har besluttet andre virkemidler enn tilrådingen fra Etikkrådet, har sentralbanksjefen gitt utfyllende informasjon. Det er også bedt om en utdyping av informasjon om selskaper som er utelukket fra investeringsuniverset til SPU, og sentralbankledelsen har gitt eksempler på forhold som hovedstyret har lagt vekt på ved sine beslutninger.

Representantskapet har gjennomgått Norges Banks årlige rapport om ansvarlig forvaltning, samt omtalen av dette temaet i de offentlige kvartalsrapportene om SPU. Over tid har representantskapet vært opptatt av at Norges Banks arbeid med ansvarlig forvaltning skal være målrettet og har påpekt behov for mer konkretisert rapportering på området. Det har vært en positiv utvikling i rapporteringen der innholdet er gjort tydeligere og mer konkret. Norges Bank følger det etablerte rammeverket og hovedstyret protokollerer selvstendige beslutninger om uttrekk og nedsalg.

EIENDOMSINVESTERINGER (UNOTERTE), RISIKOSTYRING OG KONTROLL I EIENDOMSFORVALTNINGEN

Tilsynssekretariatet har fulgt utviklingen i eiendomsforvaltningen gjennom møter med etterlevelsesenheten i NBREM og gjennomgang av kvartalsrapporteringen til hovedstyret. Formålet med det løpende tilsynet har vært å følge opp utviklingen i kontrollmiljøet og områder med særegne risikoer samt å forstå selskapsstrukturer. Videre søkes det å sikre tilstrekkelig innsyns- og kontrollmuligheter i selskapene.

Investeringer i unotert eiendom utføres gjennom datterselskaper av Norges Bank, utelukkende etablert som en del av forvaltningen av SPU. Datterselskaper finansieres gjennom egenkapital og langsiktige lån. Representantskapet har bedt om oppklaring av enkelte prinsipielle problemstillinger, blant annet når det gjelder utviklingen av investeringsstrategien og rolledelingen mellom hovedstyrets risiko- og investeringsutvalg og det rådgivende utvalget til NBREM, Real Estate Investment Board (REIB). Sentralbankledelsen har redegjort for dette og informert om strategien for den planlagte økningen i eiendomsporteføljen og rammen for eierandel i børsnotert eiendom. Hovedstyret har vurdert og justert mandatet til REIB når det gjelder krav om rapportering til hovedstyret. REIB skal rapportere på sine aktiviteter og beslutninger årlig. Som ledd i representantskapets gjennomgang av hovedstyrets protokoller, har sentralbankledelsen redegjort for hovedstyrets behandling av protokoller fra møtene i REIB.

Representantskapet har bedt om utdyping av prosess for verddivurderinger ved salg av eiendommer. Sentralbankledelsen har redegjort for hvordan dette fungerer i praksis. Verdsettelse av eiendommer omfattes også av ekstern revisors arbeid med Norges Banks regnskapsrapportering. Prinsippene som legges til grunn for verdsettelsen av internasjonale eiendommer følges videre i tilsynsarbeidet.

Representantskapet har etablert «Retningslinjer for tilsyn med selskaper Norges Bank eier knyttet til eiendomsinvesteringer i SPU». Retten til innsyn skal reguleres gjennom formelle styrings- og selskapsdokumenter. Hovedstyret skal påse at representantskapet er sikret reelle og effektive tilsynsmuligheter.

Norges Bank har en eierandel på om lag 58 prosent i en eiendomstrust³⁹ i England. Lokal lovgivning, vedtekter og etablert praksis i virksomheten medfører at det er reduserte muligheter for innsyn og kontroll i denne spesifikke eierstrukturen selv om Norges Bank er majoritetseier. Representantskapet er kjent med at det er gjennomført tiltak i 2017 for å styrke innsynsmulighetene. Styret i virksomheten har arbeidet med å klargjøre roller og ansvar for daglig leder, styrets leder og ekstern revisor. I denne sammenhengen vil et eventuelt behov for oppdateringer av representantskapets retningslinjer bli vurdert i 2018.

KOMPENSASJONSORDNINGEN I FORVALTNINGEN AV STATENS PENSJONSFOND UTLAND

I tråd med mandat for forvaltningen av SPU⁴⁰ har hovedstyret fastsatt retningslinjer og rammer for en godtgjørelsesordning for ansatte i NBIM. Formålet med en godtgjørelsesordning er å bidra til å fremme og gi insentiver til god styring av og kontroll med risikoen for forvaltningen, motvirke for høy risikotaking og unngå interessekonflikter.

Finansforetaksforskriften⁴¹ fastsetter at godtgjørelsesordningen skal være innrettet slik at den skaper en insentivstruktur som er tilpasset virksomhetens overordnede mål, risikotoleranse og langsiktige interesser.

Representantskapet behandlet i 2016 en tilsynsgjennomgang om godtgjørelsesordningen i NBIM. Gjennomgangen viste at hovedstyret har fastsatt overordnede rammer for og følger opp ordningen i NBIM i samsvar med gjeldende reguleringer. I tilsynsrapporten ble hovedstyret samtidig anbefalt å vurdere en helhetlig gjennomgang av prinsippene for ordningen for å sikre at disse er tilpasset målene og strategien for forvaltningen av SPU.

Hovedstyret har svart at de merket seg anbefalingene i rapporten. Hovedstyrets prinsipper for kompensasjon revideres minst en gang hvert år. I behandlingen av prinsippene i 2017 sier hovedstyret at «Hovedstyret tok inn i

prinsippene at resultater fra slike sammenligninger også skal presenteres for hovedstyret.»

Internrevisjonen har en årlig gjennomgang av etterlevelse av fastsatte rammer for godtgjørelse gitt i forskrift og har avgitt en uttalelse til hovedstyret.

Representantskapet drøftet denne saken under behandling av hovedstyrets framlegg om årlig revisjon av styringsdokumenter og tok oppfølgingen til orientering. Representantskapet følger hovedstyrets arbeid med godtgjørelsesordningene videre.

TRE TILSYNSGJENNOMGANGER I 2017

Det er gjennomført tre tilsynsgjennomganger innenfor kapitalforvaltningen med rapporter behandlet av representantskapet. Utgangspunktet er godkjent tilsynsplan for 2017. Innledningsvis i rapportene er det gitt hovedkonklusjoner. I to av rapportene der prosesser for etablering av strategier og overholdelse av markedsreguleringer er vurdert, gis det enkelte anbefalinger til Norges Bank. Hovedstyret er bedt om redegjørelser blant annet til etablerte prosesser som avviker noe fra sammenligningsgrunnlaget som ble benyttet i tilsynsgjennomgangene.

Ved behandlingen av hovedstyrets svar til rapportene (brev av 1. desember 2017) merket representantskapet seg at hovedstyret vil ta med seg vurderingene i arbeidet med å videreutvikle styringen og oppfølgingen av forvaltningen av SPU. Samtidig konstaterte representantskapet at hovedstyret foreløpig ikke gjorde noen fornyet vurdering i lys av forholdene som er påpekt i de to tilsynsrapportene. Det ble bedt om ytterligere redegjørelser og kommentarer.

Representantskapet har mottatt nytt brev fra hovedstyret datert 17. januar 2018 med utdypende svar på spørsmål fra tilsynsgjennomgangene. Hovedstyret har i sine svar beskrevet bakgrunnen for den praksisen som er valgt for Norges Bank, og i noen tilfeller viser hovedstyret til at internrevisjonen skal gjennomføre vurderinger av forhold som er blitt påpekt i tilsynsgjennomgangene.

Det gjengis her fra innledningen i hovedstyrets siste svarbrev:

³⁹ «Eiendomstrust» er en selskapsform der flere eiendommer eies av flere partnere.

⁴⁰ Mandatet for SPU § 5-2 sier at NBIM er pliktig å fastsette en godtgjørelsesordning og 3. ledd sier at Godtgjørelsesforskriften slik den var gjelder så langt den passer. Godtgjørelsesforskriften ble opphevet da Finansforetaksforskriften trådte i kraft i slutten av 2016.

⁴¹ Kapittel 15 i ny Finansforetaksforskrift viderefører i all hovedsak Godtgjørelsesforskriften, jf. § 15-2 fastsettelse og gjennomgang av godtgjørelsesordning.

«I brevet (av 1. desember 2017) gis det en omfattende redegjørelse for hovedstyrets prosesser for etablering av strategier og forvaltningsmodell for SPU for å belyse de ulike spørsmålene som tas opp i tilsynsgjennomgangen. Tilsvarende har hovedstyret søkt å gi en bred beskrivelse av håndteringen av markedsreguleringer innenfor valgt rammeverk med sikte på å svare på spørsmålene som ble reist i gjennomgangen.

Som generelt utgangspunkt er det grunn til å understreke betydningen av at hovedstyret setter mål og strategier som til enhver tid samsvarer med Finansdepartementas krav. Kravene fra Finansdepartementet er igjen forankret i Stortingets beslutninger.

Videre er det få, om noen, forvaltningsorganisasjoner som har samme utgangspunkt for sitt oppdrag som Norges Bank. Som kontekst for vurderinger av styring og kontroll med SPU, må det tas hensyn til i hvilken utstrekning sammenligning med andre institusjoner er relevant.

Utdypende svar på spørsmål fra tilsynsgjennomgangene er gitt i vedlegg til dette brevet etter mal fra oppsettet i brevet fra representantskapets tilsynssekretariat.»

Representantskapet gjorde følgende vedtak til hovedstyrets svarbrev:⁴²

«Representantskapet har i tilsynsgjennomgangene benyttet standarder og relevant praksis i andre ledende institusjoner for å vurdere Norges Banks prosesser og organisering. I tilfeller der det er observert vesentlige forskjeller, har representantskapet bedt hovedstyret om å redegjøre for sine valg. Hovedstyret har i sine svar beskrevet bakgrunnen for den praksisen som er valgt for Norges Bank, og i noen tilfeller viser hovedstyret til at internrevisjonen skal gjennomføre vurderinger av forhold som er blitt påpekt i tilsynsgjennomgangene.

Representantskapet legger vekt på at risikovurderingene for tilsynsarbeidet også inkluderer hovedstyrets oppfølging av tidligere tilsynsrapporter. Norges Banks prinsipper og prosesser for styring og kontroll, inkludert risiko-, resultat- og kostnadsoppfølging, vil fortsette å være sentralt i tilsynsarbeidet. Dette arbeidet videreføres i tilsynsplanen for 2018 slik at kontinuiteten med å følge opp risikobildet for Norges Bank i særskilte gjennomganger og løpende

tilsynsaktiviteter blir ivarettatt.» Se for øvrig kapittel 8 senere i rapporten.

TILSYNSGJENNOMGANG – HOVEDSTYRETS PROSESSER FOR ETABLERING AV STRATEGIER OG FORVALTNINGSMODELL FOR SPU

Tilsynssekretariatet har avgitt en rapport fra en tilsynsgjennomgang om hovedstyrets prosesser for etablering av strategier og forvaltningsmodell for SPU. Hovedformålet for tilsynsgjennomgangen var å vurdere sammenhengen mellom mandatet for forvaltningen av SPU og strategiene Norges Bank har valgt for gjennomføringen. Et eventuelt manglende samsvar kan skyldes at de valgte investeringsstrategiene ikke er effektive eller at den operasjonelle gjennomføringen av forvaltningen (forvaltningsmodellen) ikke er tilpasset mandatet.

Finansdepartementet fastsetter hovedlinjene i investeringsstrategiene gjennom mandat og retningslinjer etter innspill fra Norges Bank og ekspertgrupper. Vesentlige endringer i disse grunnleggende investeringsstrategiene blir gjennom årlige høringer også forankret i Stortinget. På bakgrunn av de formelle rammene etablerer Norges Bank mer detaljerte investeringsstrategier og organiserer forvaltningen.

I gjennomgangen benyttet tilsynssekretariatet internasjonale rådgivere fra Oliver Wyman AB, først og fremst for å sammenfatte en oppfatning av bransjepraksis for strategiprosesser. Praksis ble lagt til grunn for sammenligninger ved vurdering av prosessene i Norges Bank. For krav til utforming av mål og resultatevaluering har det også vært relevant å basere vurderingene på statens veileder til gjennomføring av evalueringer.⁴³ Det er også gjennomført samtaler med to internasjonale pensjonsfond for å etablere et bakgrunnsbilde av strategiutvikling hos andre kapitalforvaltere.

Tilsynsgjennomgangen benyttet følgende vurderingskriterier (V nr.) for å kartlegge beslutninger om strategiprosesser og forvaltningsmodell i Norges Bank.:

V1. Er det etablert klare mål og delmål for forvaltningen av fondet?

⁴² Jf. vedtak i representantskapets møte 22. februar 2018

⁴³ Veileder til gjennomføring av evalueringer, Finansdepartementet, 2005

V2. Er det utformet investeringsstrategier som svarer med målene og delmålene for fondet?

V3. Er det tydelige roller i prosessen for å fastsette og vurdere strategien og gjennomføringen av denne?

V4. Er prosessen for å fastsette og evaluere strategien rettidig?

Det ble konkludert med at hovedstyret i Norges Bank har etablert en strategiplan slik forskrift og mandat krever. Samtidig ble det pekt på at disse områdene i strategiprosessen kan videreutvikles. En nærmere oppfølging kan bringe virksomheten mer på linje med etablert praksis blant internasjonale kapitalforvaltere.

Representantskapet hadde en grundig drøfting av rapporten og sluttet seg til vurderingene. Sentralbanksjefen redegjorde for enkelte spørsmål under behandlingen. Det ble vedtatt at rapporten oversendes hovedstyret og at representantskapet ber om hovedstyrets redegjørelser knyttet til vurderingene.

Hovedstyret har besvart de tilsendte spørsmålene til vurderingskriteriene⁴⁴ (sitater fra svarbrevet er gjengitt i kursiv).

V1. A) Hovedstyret bes om å redegjøre for på hvilken måte fondets overordnede mål er oversatt til avkastningsmål i forbindelse med etablering av strategien.

Hovedstyret viser i sitt svar til mandatet for SPU og at Finansdepartementet fastsetter referanseindekser slik at fondets absolutte avkastning først og fremst vil avhenge av utviklingen i disse indeksene. «Det er vesentlig at Norges Bank ikke setter mål som avviker fra Finansdepartementets krav til forvaltningen. Hovedstyret vurderer at måling og rapportering opp mot kravene i mandatet gir et godt utgangspunkt for å vurdere resultatet av forvaltningen av SPU over tid. Hovedstyret mener oppfølgingen av det samlede resultatet er tilpasset styringsstrukturen for forvaltningsoppdraget for SPU.»

V1. B) Hovedstyret bes om å redegjøre for hvordan målene knyttet til strategien kan operasjonaliseres til styringsparametere, både på kort, mellomlang og lengre sikt.

Hovedstyret svarer blant annet at «målene i strategiplanen konkretiseres gjennom årlige handlingsplaner fastsatt av ledelsen i NBIM. Handlingsplanene setter opp konkrete målsettinger for perioden. De konkrete målsettingene og oppfølgingen av disse danner grunnlaget for kvartalsvis virksomhetsrapportering til hovedstyret om hvordan målene i strategiplanen løpende følges opp og gjennomføres.

Internrevisjonen skal, som hovedstyrets organ for uavhengige vurderinger av styring og kontroll, støtte hovedstyret i utøvelsen av påseansvaret som følger av internkontrollforskriften.»

V1. C) Hovedstyret bes om å redegjøre for om det benyttes andre risikofaktorer enn relativ volatilitet (eksempelvis halerisiko) som styringsparametere.

Hovedstyret viser til omfattende offentlig rapportering om forvaltningen av SPU og svarer videre at «i forvaltningen brukes en rekke ulike måltall og risikoanalyser for å få et bredest mulig bilde av fondets markedsrisiko. Utover mandatets risikomål for forventet relativ volatilitet på maksimalt 125 basispunkter, benyttes modeller som i større grad tar hensyn til markedsdynamikk og halerisiko. Hovedstyret har blant annet fastsatt en grense for forventet ekstremavviksrisiko for fondet for å fange opp risikoen knyttet til ekstreme markedsbevegelser.

Hovedstyret vil presisere at de benyttede risikomål må ses i sammenheng, slik at de ikke kommer i konflikt med hverandre. Hovedstyret har utviklet risikomål og rapportering som følger av mandatet fra Finansdepartementet.»

V2. Hovedstyret bes om å redegjøre for hvordan man systematisk sikrer at investeringsfilosofien fungerer som forankring for investeringsstrategiene og forvaltningsmodellen.

Hovedstyret viser til mandat for forvaltningen og omfattende rapportering til Finansdepartementet som også gjøres offentlig og svarer at: «Det er hovedstyrets vurdering at forvaltningsmodellen, herunder måling og rapportering mot mandatet fra Finansdepartementet, sikrer en styring av SPU som er i tråd med krav og forventinger.»

V4. A) Hovedstyret bes, i lys av at Norges Bank skal være en langsiktig investor, om å redegjøre for valget av treårige strategiperioder og om lengre horisonter har vært drøftet for hele eller enkelte deler av porteføljen.

Hovedstyret har etablert en praksis med treårige strategiperioder for fondet og svarer: *«Strategiperiodens lengde må fastsettes med sikte på at strategiene skal kunne justeres etter hvert som en høster erfaringer, og ved eventuelle endringer i rammebetingelsene. Den langsiktige horisonten skal hele tiden være rettesnor for tilpasningene. Så langt har fondets raske vekst og endrede rammebetingelser medført et behov for regelmessige tilpasninger, og strategiene har hatt ulik innretning i de forskjellige periodene de har virket. Hovedstyret vurderer at en 3–4-årig strategiperiode gir den nødvendige mulighet for justering av kursen ved endringer. Inkludering av eiendomsinvesteringer i porteføljen er ett av flere eksempler på slike endringer.»*

V4. B) Hovedstyret bes om å redegjøre for hvordan de ved sluttevalueringen av inneværende strategiperiode vil sikre tydelige svar på om investeringsstrategiene har resultert i forventet avkastning og risikoeksponering, og om forvaltningsmodellen har vært effektiv med hensyn på ressursbruk.

Hovedstyret har gitt dette svaret:

«Norges Banks forvalter fondet med sikte på høyest mulig avkastning over tid, innenfor de rammene som Finansdepartementet har gitt for forvaltningen. Strategiene, som deles inn i hovedgruppene allokering, verdipapirseleksjon og markedseksposering, utfyller hverandre blant annet ved at de har ulik tidshorisont. Videre bygger de på ulikt analytisk rammeverk og forventes å kunne gi meravkastning under ulike markedsforhold. Hovedstyret forventer ikke at alle strategiene gir meravkastning til enhver tid. Målet er at strategiene samlet gir en høyere avkastning enn referanseindeksen over tid. Hovedstyret legger i sin oppfølging av fondet stor vekt å vurdere effekten av de ulike strategiene over tid. Etableringen av risiko og investeringsutvalget har styrket hovedstyrets oppfølging av risiko og avkastning, og hovedstyret vurderer at oppfølgingen legger godt til rette for å ta stilling til resultatene.»

Hovedstyret legger stor vekt på kostnadseffektiv gjennomføring av forvaltningen. Kostnadene vurderes for forvaltningen samlet, men også fordelt på de ulike investeringsstrategiene. Finansdepartementet har utarbeidet rammeverket for sammenligning med andre for-

valtere. Vurderingen av kostnadsutviklingen i forvaltningen av SPU bygger dermed på sammenligninger med andre forvaltningsorganisasjoner. Hovedstyret vurderer at rammeverket, sammen med en kvartalsvis budsjettoppfølging, gir et godt grunnlag for oppfølging av kostnader.»

Representantskapet har behandlet hovedstyrets svar til vurderingspunktene i denne rapporten og merket seg at det ikke kommer fram nye opplysninger. På oppfølgings-spørsmål fra representantskapet ga sentralbankledelsen i møte utfyllende informasjon om avkastningsmål i kapitalforvaltningen. Representantskapets vedtak til hovedstyrets svarbrev er gjengitt på side 35 foran i rapporten.

TILSYNSGJENNOMGANG – STYRING AV OG KONTROLL MED RISIKO KNYTTET TIL OVERHOLDELSE AV MARKEDSREGULERINGER

Tilsynssekretariatet har avgitt en rapport fra en tilsynsgjennomgang om hovedstyrets styring av og kontroll med risiko knyttet til overholdelse av markedsreguleringer der Norges Bank investerer. I forvaltningen av noterte verdipapirer for SPU skal Norges Bank følge ulike reguleringer som varierer fra land til land. Formålet med gjennomgangen var å vurdere hvordan Norges Bank på overordnet nivå styrer og kontrollerer risiko knyttet til overholdelse av ulike markedsreguleringer.

Med markedsreguleringer menes lover og reguleringer som gjelder for aktører som handler på ulike lands børser.⁴⁵ Dette omfatter blant annet regler om innsideinformasjon og markedsmanipulasjon, flaggings- og meldepliktregler samt handelsregler for hvordan transaksjoner i noterte finansielle instrumenter skal gjennomføres.

Manglende håndtering av risiko knyttet til markedsreguleringer kan få både økonomiske, juridiske og omdømmemessige konsekvenser. Denne risikoen kan være relatert til brudd på eksisterende regulering eller at nye reguleringer ikke fanges opp.

Tilsynssekretariatet har gjennomført tilsynsprosjektet i samarbeid med internasjonale rådgivere fra Oliver Wyman AB.

⁴⁵ Reguleringer fastsettes både av lands myndigheter og de enkelte børsene.

§ 3 i forskriften om risikostyring og internkontroll i Norges Bank beskriver hovedstyrets ansvar for å definere hvilke risikorammer som skal gjelde. Dette gjelder alle områder ved virksomheten, også risiko knyttet til markedsreguleringer.

Etter § 4-1 (1) i mandatet til SPU, skal Norges Bank fastsette prinsipper for kontroll av risiko som minst oppfyller internasjonale anerkjente standarder og metoder.⁴⁶ Som markedsaktør må Norges Bank følge de samme reguleringene på børsene som andre investorer, samt relevant markedsregulering som fastsettes av ulike lands myndigheter. Både markedsplassen selv (børsen) og myndighetene i landet setter krav til hvordan investorer skal opptre, og fastsetter sanksjoner ved brudd.

Tilsynsgjennomgangen benyttet følgende vurderingskriterier (V nr.):

V1. Er Norges Banks styringsrammeverk for å følge opp håndtering av markedsreguleringer på linje med praksis hos andre anerkjente kapitalforvaltere?

V2. Er det etablert prosesser for å følge opp og sikre etterlevelse av markedsreguleringer på linje med praksis hos andre anerkjente kapitalforvaltere?

V3. Blir eventuelle brudd på markedsreguleringene håndtert på linje med praksis hos andre anerkjente kapitalforvaltere?

Den samlede vurderingen i rapporten var at Norges Bank har etablert rammeverk og prosesser for å styre og kontrollere risiko knyttet til overholdelse av markedsreguleringer som i det vesentlige er på linje med praksis hos andre ledende kapitalforvaltere.

I behandlingen av tilsynsrapporten sluttet representantskapet seg til vurderingene. Representantskapet merket seg som positivt at NBIM og NBREM i 2017 har etablert rutiner for håndtering av innsideinformasjon for å

begrense antall verdipapirer med handelsrestriksjoner. Dette er også tatt opp i tidligere tilsynsgjennomganger.

Hovedstyret har besvart de tilsendte spørsmålene til vurderingskriteriene⁴⁷ (sitater fra svarbrevet er gjengitt i kursiv).

V1. A) Hovedstyret bes om å redegjøre for om prinsippene for operasjonell risiko gir tilstrekkelig nyanserte toleransegrenser for ulike risikotyper, og om det kan være behov for ytterligere spesifisering av disse.

Hovedstyret viser til tidligere redegjørelser om prosesser for etablering av strategier og handlingsplaner for SPU, og svarer videre at

«NBIMs rammeverk for operasjonell risikostyring er utformet med det formål å se all virksomhetsrisiko i sammenheng. Hovedstyret har fastsatt en øvre, aggregert risikotoleranse for finansielle og omdømmerelaterte tap for fondets samlede operasjonelle virksomhet. Som del av rammeverket inngår en systematisk vurdering av virksomhetens risikofaktorer i form av sannsynlighet for og konsekvens av potensielle hendelser. Prosessene og rutineene for de konkrete risikovurderingene er formalisert i NBIMs rammeverk, med krav til eskalering og rapportering, samt måling mot fastsatt risikotoleranse.

I lys av formålet med risikorammeverket, dets utforming og funksjonalitet, har hovedstyret ansett det som lite hensiktsmessig å søke å detaljregulere enkeltrisikofaktorer eller typer av risiko utover dagens risikokategorier.»

Hovedstyret opplyser at det har besluttet at internrevisjonen i sine uavhengige vurderinger av risikostyringen innarbeider innspillene fra tilsynsrapporten. Sammenligning med anerkjent praksis for styring av operasjonell risiko er sentralt i internrevisjonens gjennomganger.

V1. B) Hovedstyret bes om å redegjøre for hvordan kostnads- og tapspotensialet er vurdert når det gjelder en målrettet håndtering av innsideinformasjon.

⁴⁶ 4-1. Innledende bestemmelser: (1) Banken skal fastsette prinsipper for verdivurdering, avkastningsmåling og styring, måling og kontroll av risiko som minst oppfyller internasjonalt anerkjente standarder og metoder.

⁴⁷ I brev datert 17. januar 2017

Hovedstyret har også kommentert dette spørsmålet tidligere overfor representantskapet. Risikobildet beskrives i svarbrevet.

«Spredning av informasjon om kommende transaksjoner kan sette hele NBIM i en innsideposisjon, med handelsbegrensninger og potensielle tap som følge. Svikt i rutine for håndtering av innsideinformasjon vil også kunne medføre sanksjoner og negativt omdømme. NBREMs eiendomsinvesteringer kjennetegnes generelt av langvarige investeringsprosesser og kontraktsforhandlinger med risiko for smitteeffekt på NBIM. Det har derfor i de siste årene vært nedlagt omfattende arbeid med å etablere egne arbeidsprosesser og støttesystemer i NBREM adskilt fra NBIM. Ett av formålene har vært å etablere informasjonsbarrierer mellom NBREM og NBIM slik at NBIM ikke blir pålagt handelsbegrensninger som følge av NBREMs virksomhet. Dette er nødvendige tiltak.

Utover hensynet til informasjonsbarrierer har hovedstyret også konstatert at det store spennet i virksomhetenes oppgaver tilsier at IT-løsninger etableres virksomhetsnært. Hovedstyret vurderer å ha innhentet god og tilstrekkelig informasjon om NBIMs etablering av separate IT systemer, herunder håndteringen av innsideinformasjon.»

Internrevisjonen vil også på dette området gjøre en vurdering i 2018.

V2. A) Hovedstyret bes om å redegjøre for hvorvidt fremtidige påregnelige reguleringer som kan ha konsekvenser for ulike deler av forvaltningen er tilstrekkelig analysert og beskrevet i rapporteringen.

Hovedstyrets rapporteringskrav er fastsatt i stillingsinstruks for direktøren for NBIM, som representantskapet er orientert om tidligere. Det er hovedstyrets vurdering at

«Hovedstyret mottar, i tråd med kravene der, kvartalsvis rapportering om operasjonell risiko i kapitalforvaltningen (NBIM Compliance and Control report). Rapporteringen omfatter overholdelse av lover og regler, sikkerhetsrisiko, virksomhetens operasjonelle risikobilde og hendelser i perioden. Rapporteringen vil også omfatte eventuell risiko knyttet til innføring av nye lov- eller forskriftskrav av betydning for investeringsvirksomheten der dette er relevant.»

Representantskapet mottar disse rapportene fra hovedstyret og merker seg at hovedstyret anser den etablerte ordningen som dekkende.

V2. B) Hovedstyret bes om å redegjøre for om dagens rapportering av større hendelser og om NBIMs oppfølging er tilstrekkelig systematisk og konsistent over tid, også når det gjelder saker som skal rapporteres inn til relevante myndigheter.

Hovedstyret redegjør for sine prosesser for å påse etterlevelse av markedsreguleringer som berører SPU. Hovedstyret svarer videre at *«hovedstyret har bestemt at hendelser som er kategorisert som oransje eller rød skal inngå i kvartalsrapporten til hovedstyret. Ett unntak er hendelser som har medført brudd på markedsreguleringer. Alle slike hendelser skal inngå i den kvartalsvise rapporteringen til hovedstyret.*

For å forvisse seg om at NBIM har robuste rutiner som sikrer riktig og fullstendig rapportering av hendelser, gjennomførte internrevisjonen i 2015 en undersøkelse av hendelsesrapportering i NBIM. Konklusjonen var at NBIM har etablert klare retningslinjer for rapportering og at disse var tydelig kommunisert og forstått i organisasjonen. Internrevisjonen konkluderte med at rutineene er gode og at de etterleves konsistent i organisasjonen.

Basert på gjennomgangen av rapporter fra NBIM og på internrevisjonens rapport er det hovedstyrets vurdering at hendelsesrapporteringen er robust og sikrer konsistens og kvalitet over tid.»

Representantskapet har ikke hatt ytterligere merknader til denne framstillingen.

V3. Hovedstyret bes om å redegjøre for hvilke toleransegrenser som gjelder for brudd på markedsreguleringer, og hvordan slike skal følges opp og rapporteres. Hovedstyret sier i sitt svar at *«Norges Bank er forpliktet til å overholde relevante lover og regler i de markeder hvor fondet er investert. Hva gjelder brudd på markedsreguleringer, kommer hovedstyrets nulltoleranse klart til uttrykk ved at alle slike hendelser skal rapporteres til hovedstyret.»*

Representantskapet har behandlet hovedstyrets svar til vurderingspunktene i denne rapporten og merket seg at det ikke kommer fram nye opplysninger. På spørsmål fra representantskapet ga sentralbankledelsen utfyllende

informasjon om håndteringen av innsideinformasjon i kapitalforvaltningsvirksomheten. Representantskapets vedtak til hovedstyrets svarbrev er gjengitt på side 35 foran i rapporten.

TILSYNSGJENNOMGANG – STYRING AV OG KONTROLL MED DATTERSLSKAPER OG FELLESKONTROLLERT VIRKSOMHET

Tilsynssekretariatet i samarbeid med Deloitte AS har gjennomgått den etablerte kontrollen med datterselskap og felleskontrollert virksomhet i NBREM. Formålet med gjennomgangen var å vurdere hvordan Norges Bank på overordnet nivå styrer og kontrollerer datterselskaper som er eid 100 prosent og felleskontrollert virksomhet, joint ventures, der Norges Bank eier mellom 30 og 50 prosent. Det er gjort sammenligninger med god internasjonal praksis.

I gjennomgangen er datterselskapet NBREMEL (Norges Bank Real Estate Management Europe Ltd) brukt som eksempel på Norges Banks styring og kontroll. NBREMEL er et datterselskap som forvalter eiendommer Norges Bank eier hundre prosent.

Investering i unotert fast eiendom eksponerer Norges Bank for andre typer risikoer av betydning for omdømmet enn investeringer notert på en børs. Dette gjelder for eksempel en eventuell ulykke i en eiendom Norges Bank eier, eller dersom leietakere er involvert i virksomhet det ikke er ønskelig å bli assosiert med.

Det er et stort spekter av ulike typer tjenesteleverandører og andre tredjeparter (som f.eks. leietakere) en kan bli eksponert for ved investering i og forvaltning av fast eiendom. God styring og kontroll er derfor viktig for å sikre at selskapene følger de samme overordnede rammene som gjelder forøvrig i forvaltningsvirksomheten.

Det er også viktig å sikre at datterselskaper overholder lokale lovkrav f.eks. innenfor skatt, offentligrettslige reguleringer og helse, miljø og sikkerhet (HMS). Dette reduserer risikoen for både erstatningskrav og tap av omdømme. I tillegg er god styring av og kontroll med selskaper viktig for å sikre at Norges Banks overordnede mål med eiendomsvirksomheten ivaretas.

I forbindelse med gjennomgangen møtte tilsynssekretariatet en stor eiendomsforvalter i London. Møtet ga en god referanse for styring av og kontroll med Norges Banks datterselskaper i denne jurisdiksjonen.

Konklusjonen i tilsynsrapporten var positiv, og det var ikke vurderingspunkter med anbefaling om oppfølging fra hovedstyret. Representantskapet tok vurderingene til etterretning. Rapporten ble oversendt hovedstyret til orientering.

UAVHENGIG ATTESTASJONSOPPDRAG OM ANSVARLIG FORVALTNING

Utvikling og kommunikasjon av Norges Banks prinsipper for ansvarlig forvaltningsvirksomhet for Statens pensjonsfond utland

Det er etablert praksis at Finansdepartementet orienteres om og kan komme med innspill til representantskapets fastsatte tilsynsplan for kommende år. Representantskapet vurderer om innspillet kan innarbeides i planen.⁴⁸

Finansdepartementet gjorde i brev av 3. februar 2017 en forespørsel om at Norges Banks representantskap vurderer ett eller flere attestasjonsprosjekter på området ansvarlig forvaltningsvirksomhet. Etter en vurdering ble det besluttet å gjennomføre et målrettet attestasjonsoppdrag, med grunnlag i mandatet for SPU. Krav til ansvarlig forvaltning er omfattende med en rekke ulike prinsipper og retningslinjer. Implementeringen på området varierer mellom bransjer og status på relevante prinsipper og retningslinjer.

Deloitte AS har foretatt en gjennomgang av om hovedstyrets prinsipper på området er nedfelt i NBIMs/NBREM's organisasjon. Attestasjonsoppdraget er utført i samsvar med internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000. Gjennomgangen er knyttet til tilsyn med styring av og kontroll med utvikling av kommunikasjon av Norges Banks prinsipper for ansvarlig forvaltning. Ressurser fra Deloitte's internasjonale nettverk er benyttet i arbeidet.

⁴⁸ Dette samspillet med Finansdepartementet er forankret i Ot.prp. nr. 58 (2008–2009).

Målekriterier for vurderinger i gjennomgangen er utviklet og basert på ulike retningslinjer og internasjonale standarder og Deloitte's erfaring med praksis innen bransjen.

Deloitte AS har lagt fram en attestasjonsrapport der det konkluderes positivt:

«Etter vår vurdering er styring og kontroll knyttet til

- utviklingen av prinsippene for ansvarlig forvaltningsvirksomhet og hvordan de gjøres gjeldende for Norges Bank Investment Management («NBIM») og Norges Bank Real Estate Management («NBREM»);*
- kommunikasjon av prinsippene for ansvarlig forvaltningsvirksomhet til eksterne forvaltere og joint venture-partnere; og*
- intern og ekstern rapportering av aktiviteter knyttet til ansvarlig forvaltningsvirksomhet,*

utformet og implementert i samsvar med de etablerte målekriteriene.

Vår gjennomgang omfatter ikke en vurdering av om og hvordan prinsippene for ansvarlig forvaltningsvirksomhet er tatt i bruk i virksomheten og om de etterleves. Vår konklusjon omfatter kun de områdene som defineres av målekriteriene.

Praksis og forventninger til ansvarlig forvaltningsvirksomhet er i stadig utvikling, og for å møte denne utviklingen vil NBIM og NBREM ha behov for å fortsette å videreutvikle sine prinsipper og aktiviteter knyttet til ansvarlig forvaltningsvirksomhet.»

Attestasjonsrapporten pekte på tre områder der det er rom for videreutvikling og gir anbefalinger i tråd med dette.

«Som en del av videreutviklingen av ansvarlig forvaltningsvirksomhet

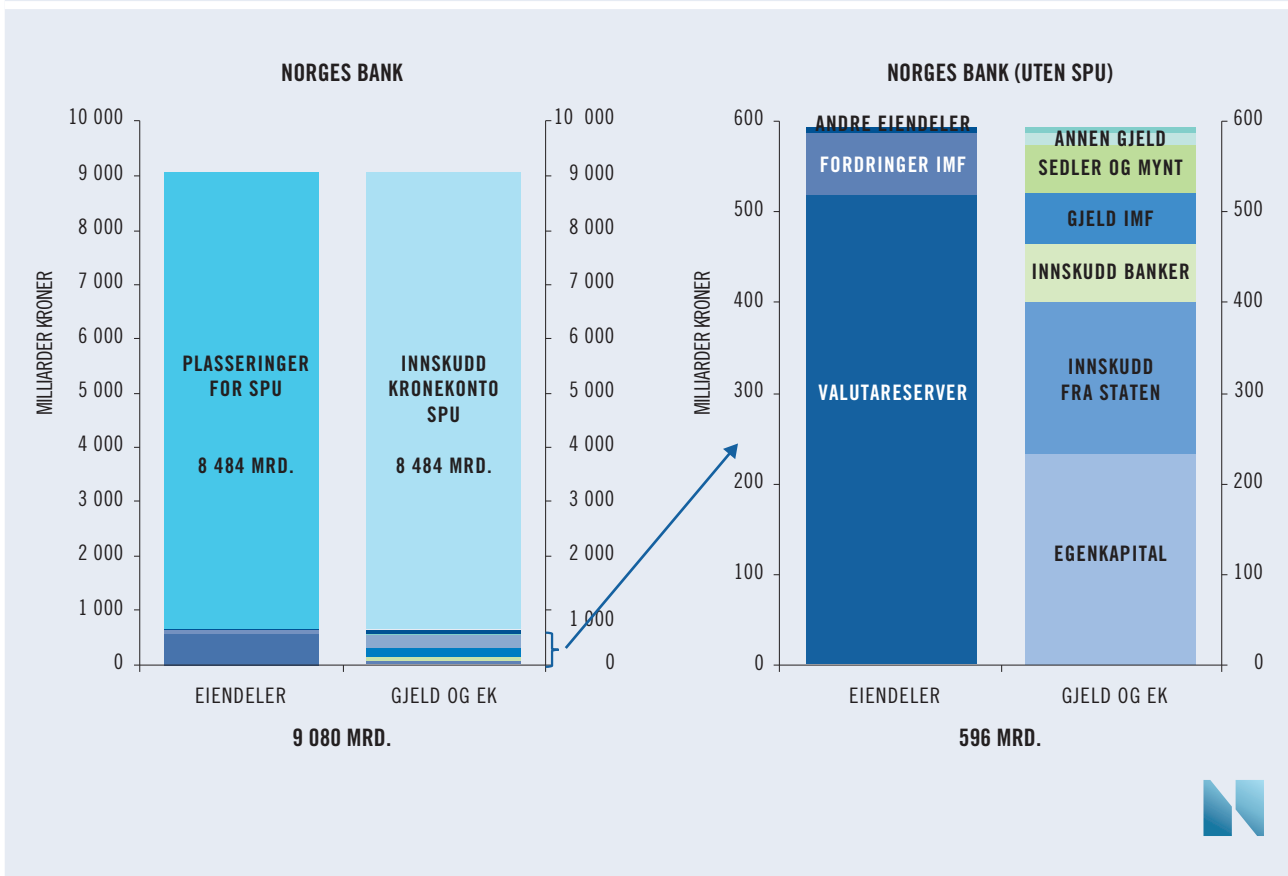
- bør NBIM og NBREM vurdere å styrke prosessen gjennom å ytterligere formalisere at NBREM i samordningsmøtene gir innspill til eventuelle endringer i prinsippene for ansvarlig forvaltningsvirksomhet.*
- og for å styrke dokumentasjonen av at relevante ESG-relaterte temaer er dekket bør NBIM vurdere å ytterligere formalisere og dokumentere møtene med de eksterne forvalterne.*

- bør NBIM vurdere å enten inkludere unotert eiendom i publikasjonen (SPUs årlige publikasjon om ansvarlig forvaltning) eller tydeliggjøre at temaet er dekket i årsrapporten for eiendomsforvaltningen.»*

Representantskapet har behandlet attestasjonsuttalelsen og tok vurderingene i rapporten til etterretning. Rapporten er oversendt til hovedstyret og gjort offentlig tilgjengelig ved oversendelse til Finansdepartementet. Det forventes at hovedstyret følger opp anbefalingene i rapporten og kommenterer tilbake til representantskapet.

Dette er første ledd i et planlagt arbeid med tilsyn innenfor ansvarlig forvaltning. Ytterligere to tilsynsgjennomganger av prinsipper og reguleringer på området i tilknytning til mandatet for SPU er prioritert i 2018, se også omtale i kapittel 8 senere i rapporten.

FIGUR 5 BALANSESAMMENSETNING

KAPITTEL 6

NORGES BANKS ÅRSBERETNING OG REGNSKAP 2017

RAMMEVERK OG PROSESS FOR NORGES BANKS ÅRSREGNSKAP OG ANNEN REGNSKAPSRAPPORTERING

Hovedregelen for Norges Banks regnskapsrapportering er gitt i sentralbankloven § 30: «Hovedstyret skal hvert år utarbeide årsberetning og årsregnskap. Årsregnskapet fastsettes av representantskapet. Norges Bank er regnskapspliktig etter regnskapsloven og bokføringspliktig etter bokføringsloven.»

Norges Banks årsregnskap og hovedstyrets årsberetning følger regnskapslovens regler for store foretak og forskrift om årsregnskap m.m. for Norges Bank. I henhold til forskriften skal regnskapsrapporteringen utarbeides i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder IFRS, og det er fastsatt særskilte krav til presentasjon av SPU og datterselskaper.

Regnskapsinformasjonen om SPU er integrert i Norges Banks årsregnskap. Den forvaltede investeringsporteføljen tilsvarer til enhver tid innstående beløp på kronekonto i Norges Banks balanse, og kostnader til forvaltningen og godtgjørelsen godkjent av Finansdepartementet inngår i resultatrapporteringen. Resultater av forvaltningen er også vist i regnskapsnoter. Krav til innholdet i rapporteringen framgår av mandat om forvaltningen av SPU. Det utgis en egen årsrapport om forvaltningen av SPU som viser utdrag fra Norges Banks regnskap. Banken skal også rapportere kvartalsvis om verdiutvikling, resultater og risiko og utnyttelse av rammer gitt i mandatet fra Finansdepartementet.

Hovedstyrets årsberetning, det reviderte årsregnskapet, revisjonsberetningen og representantskapets vedtak om fastsettelse av årsregnskapet sendes Finansdepartementet for å forelegges Kongen og meddeles Stortinget. All regnskapsrapportering publiseres på Norges Banks hjemmesider. Krav til offentlighet om forvaltningen av SPU følger av forvaltningsmandatet.⁴⁹

Kvartalsrapporter om forvaltningen av valutareservene og månedsbalanser som viser resultater fra Norges Banks virksomhet offentliggjøres også. I tillegg utgis årsrapporter og publikasjoner om sentralbankvirksomheten, finansiell

infrastruktur, finansiell stabilitet, ansvarlig forvaltning, eiendomsforvaltningen samt avkastning og risiko i SPU.

Det er representantskapets vurdering at Norges Bank følger opp rammeverket for rapportering og viser åpenhet om virksomheten. Regnskapslovens krav om å redegjøre om samfunnsansvar gjelder for Norges Bank.⁵⁰ Redegjørelsen skal gis i styrets årsberetning eller i annet offentlig tilgjengelig dokument. Med bakgrunn i samfunnets interesse for virksomheten har representantskapet framhevet betydningen av at hovedstyret har stor oppmerksomhet på dette området.

BEHANDLING AV ÅRSREGNSKAP OG RAPPORTERING FOR 2017

Norges Banks årsberetning og årsregnskap for 2017 er godkjent av hovedstyret 7. februar 2018. Samtidig ble årsrapport om forvaltningen av SPU godkjent. Det har ikke vært endringer i regnskapsprinsippene eller krav til implementering av nye eller endrede IFRS-standarder som er lagt til grunn ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Det har heller ikke vært øvrige endringer i regulatoriske krav gjeldende for årsregnskapet i 2017.

Årsberetningen, årsregnskap og årsrapport om forvaltningen av Statens pensjonsfond utland ble behandlet i representantskapets møte 22. februar 2018. Representantskapet fastsatte årsregnskapet og disponering av totalresultatet i samsvar med hovedstyrets forslag. Ekstern revisors arbeid og rapportering om Norges Banks regnskaper gir representantskapet sikkerhet for at rammeverket for regnskap etterleveres.

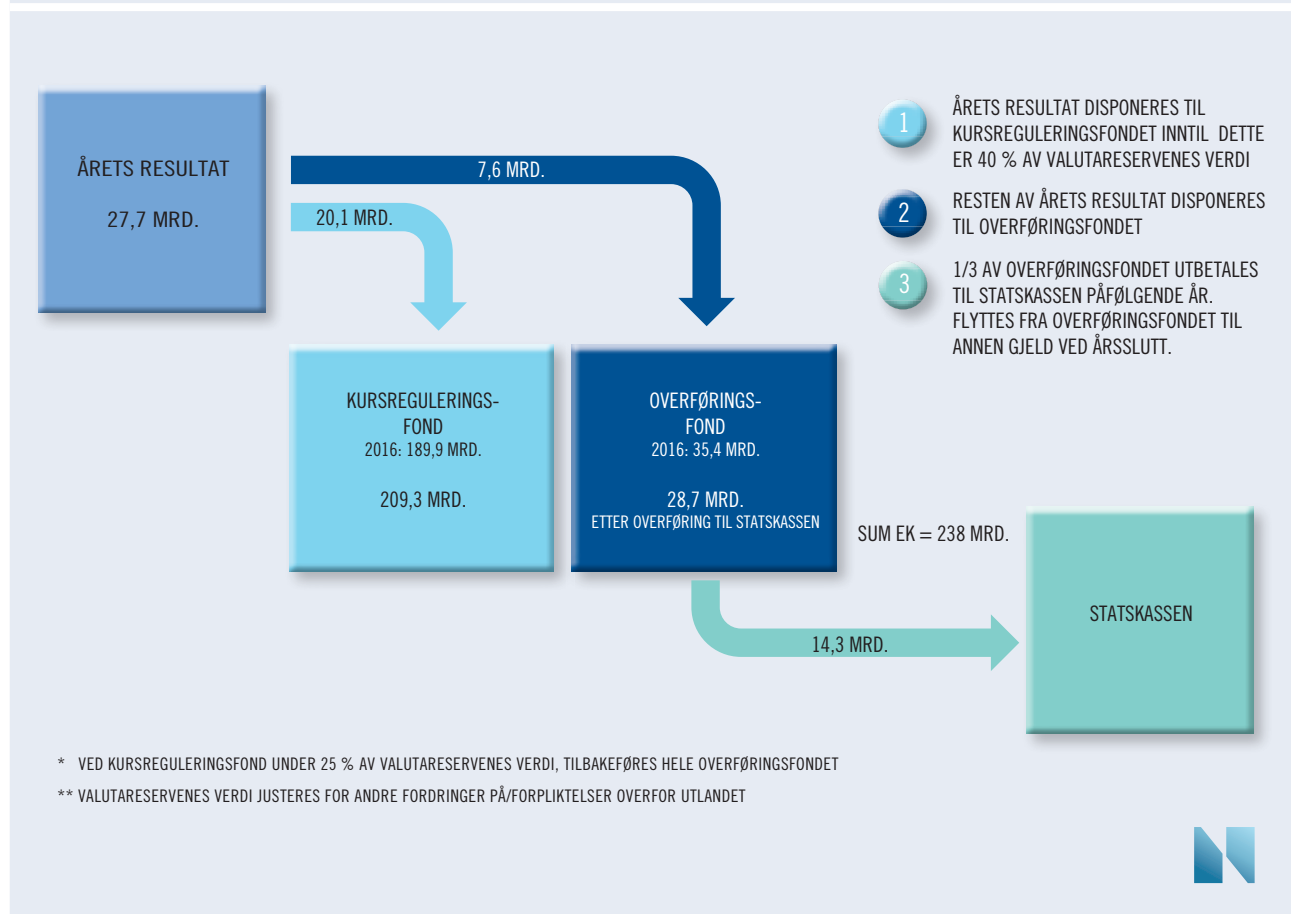
Norges Banks balanse per 31. desember 2017, inklusiv og eksklusiv SPU, er vist i figur 5 Balansesammensetning.

Ved behandlingen av årsrapport om SPU merket representantskapet seg at Norges Bank som sammenligningsgrunnlag for forvaltningskostnadene benytter en rapport som Finansdepartementet innhenter fra CEM Benchmarking Inc., senere omtalt som «CEM-rapporten».

⁴⁹ Mandat for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland, kapittel 6. Offentlig rapportering

⁵⁰ Lov om årsregnskap § 3-3 c: Det skal redegjøres for hva Norges Bank gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon.

FIGUR 6 EGENKAPITALMEKANISMEN. DISPONERING AV NORGES BANKS RESULTAT

Representantskapet mener denne analysen er noe upresis. Hovedstyret sier gjennom sin budsjettbehandling at usikkerhet i sammenligningsgrunnlaget gjør det krevende med en detaljert analyse. Det vises blant annet til at NBIMs forvaltning ikke er inndelt i aktivklasser, men etter investeringsstrategier.

Representantskapet har også kommentert dette i forbindelse med budsjettvedtak, og vil følge med på rapportering om kostnadsanalyser videre i tilsynsarbeidet.

Norges Banks balanse 31. desember 2017 var på 9 079,7 milliarder kroner. Den er satt sammen av verdier i sentralbankens virksomhet og midler i forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Total balansesum utenom SPU var 596 milliarder kroner (574,6 milliarder kroner i 2016).

Markedsverdien av kroneinnskuddet for SPU i Norges Banks balanse var 8 484 milliarder kroner ved utgangen av 2017 etter fradrag av godtgjørelsen for forvaltningen. Verdiøkningen var på 978 milliarder kroner. Fondets investeringer var fordelt med 66,6 prosent i aksjer, 2,6 prosent i uotert eiendom og 30,8 prosent i rentepapirer. Det var ingen tilførsel til fondet i 2017, men uttak fra staten utgjorde 61 milliarder kroner (101 milliarder kroner i 2016).

Norges Banks årsregnskap for 2017 viser et samlet positivt resultat på 27,7 milliarder kroner (negativt resultat på 2,9 milliarder kroner i 2016). Basert på retningslinjene for disponering av Norges Banks resultat vil 14,3 milliarder kroner overføres til statskassen. Egenkapitalen etter overføring er 238 milliarder kroner. Resultatet består i hovedsak av valutareservenenes avkastning i internasjonal valuta på aksjer og renteinvesteringer, som utgjør 30,2 milliarder kroner. Styrket kronekurs ga et verditap på 1,5 milliarder kroner.

Totale driftskostnader inkl. kostnader til forvaltningen av SPU var 5 935 millioner kroner. Ressursbruken i 2017 og representantskapets oppfølging omtales senere i rapporten.

Representantskapet har merket seg omtalen av Norges Banks virksomhet og oppnåelse av resultater i hovedstyrets årsberetning for 2017. Representantskapet mener at

hovedstyrets årsberetning og Norges Banks årsregnskap gir god informasjon om virksomheten.

Representantskapets vedtak om Norges Banks årsregnskap for 2017:

Norges Banks representantskap fattet følgende vedtak i møte den 22. februar 2018:

- Representantskapet tar hovedstyrets årsberetning for 2017 til etterretning.
- Representantskapet tar revisors beretning til etterretning og fastsetter Norges Banks årsregnskap for 2017.
- I tråd med retningslinjene blir totalresultatet på 27,7 milliarder kroner overført med 20,1 milliarder kroner til kursreguleringsfondet og 7,6 milliarder kroner til overføringsfondet.

Fra overføringsfondet overføres en tredjedel – 14,3 milliarder kroner – til statskassen.

Egenkapitalen til Norges Bank består av et kursreguleringsfond og et overføringsfond. Kursreguleringsfondet er bundet egenkapital og overføringsfondet utgjør grunnlaget for overføringer til statskassen. Etter sentralbankloven § 30 gir Kongen retningslinjer for avsetninger og disponering av årsresultat.⁵¹ Vedtak om overføring fra Norges Bank til staten må godkjennes av Stortinget, og overføring gjennomføres første kvartal i påfølgende år. Tilsvarende overføring til statskassen fra overføringsfondet for 2016 var 17,7 milliarder kroner. Disponering av Norges Banks resultat og overførsel til statskassen vises i figur 6 Egenkapitalmekanismen.

⁵¹ Retningslinjer besluttet i statsråd 7. februar 1986, sist endret ved kgl.res. 6. desember 2002. Se nærmere omtale i oppstilling over endringer i egenkapital og informasjon om regnskapsprinsipp i Norges Banks årsberetning og regnskap for 2017

REVISORS RAPPORTERING TIL ÅRSREGNSKAPET FOR 2017

Deloitte AS reviderer Norges Banks årsregnskap og regnskapsrapporteringen for investeringsporteføljen til SPU som inngår i en note til årsregnskapet. Det blir avgitt revisjonsuttalelser for forenklet revisorkontroll av regnskapsrapporteringen for SPU for årets tre første kvartaler.

Representantskapet har tatt ekstern revisors revisjonsplan 2017 for Norges Bank til etterretning før oppstart av revisjonsarbeidet. I revisors vurdering av risiko for vesentlige feil i regnskapet blir opparbeidet kunnskap om Norges Banks virksomhet, rutiner og prosesser samt omverdens forventninger til kvalitet, åpenhet og transparens i rapporteringen hensyntatt. Det er lagt spesielt vekt i revisjonsarbeidet på områdene «Forvaltning av aksje- og renteporteføljene i valutareservene og Statens pensjonsfond utland», «Sedler og mynt i omløp», «Verdsettelse av investeringer i unotert eiendom, Statens pensjonsfond utland» samt «Noteinformasjon om avkastning og risiko, Statens pensjonsfond utland».

Deloitte AS utdypet om bruk av dataanalyser i revisjonsarbeidet og automatiserte kontroller i forvaltningen. Representantskapet ba om å bli orientert dersom det inntrer vesentlige forhold som får betydning for revisjonens utførelse og omfang. Det har ikke vært rapportert om slike forhold for 2017.

Representantskapet har tatt til etterretning en revisjonsrapport om Norges Bank for 2017 fra Deloitte AS. I revisjonsrapporten er det orientert om vesentlige punkter som er vurdert i tilknytning til regnskapsrapporteringen.

I tilknytning til representantskapets behandling av Norges Banks årsregnskap for 2017 redegjorde ekstern revisor for utført revisjonsarbeid. I sammenheng med Norges Banks årsregnskapsrapportering har representantskapet mottatt to revisjonsberetninger fra Deloitte AS, henholdsvis «Uavhengig revisors beretning med uttalelse om revisjonen av Norges Banks årsregnskap» og «Uavhengig revisors beretning med uttalelse om revisjonen av regnskapsrapporteringen om forvaltningen av Statens pensjonsfond utland». For Norges Banks årsregnskap har revisor konkludert slik:

«Konklusjon

Vi har revidert Norges Banks årsregnskap som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til regnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvise bilde av Norges Banks finansielle stilling per 31. desember 2017, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med forskrift om årsregnskap m.m. for Norges Bank. Forskriften krever at Norges Banks regnskap utarbeides i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU, men fastsetter særskilte krav til presentasjon av investeringsporteføljen til Statens pensjonsfond utland og datterselskaper som utelukkende utgjør investeringer som ledd i forvaltningen av investeringsporteføljen.»

Konklusjonen i uttalelsen om regnskapsrapporteringen for investeringsporteføljen til SPU er tilsvarende med positiv bekreftelse.

I de uavhengige revisorberetningene er sentrale forhold som etter revisors mening var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2017 beskrevet og risikoene er vurdert. Revisor konkluderer ikke særskilt på disse.

Representantskapet har tatt revisorberetningene fra Deloitte AS til etterretning. Det vises for øvrig til fullstendige revisjonsberetninger i Norges Banks årsberetning og regnskap og i rapport om forvaltningen av SPU for 2017. Det er avgitt revisjonsuttalelser om kvartalsrapportene om SPU uten merknader i 2017. Arbeidet med disse uttalelsene følger revisjonsstandard for forenklet revisorkontroll av delårsregnskaper. Representantskapet har også tatt disse revisoruttalelsene til etterretning.

Datterselskaper i eiendomsforvaltningen har sine egne valgte revisorer som avgir uavhengig revisors beretning direkte til styret i det enkelte selskapet. Disse behandles ikke av representantskapet.

KAPITTEL 7

NORGES BANKS BUDSJETT OG RESSURSBRUK

RAMMER FOR BUDSJETTET – BUDSJETTREGLEMENT OG ØKONOMIREGLEMENT

Etter sentralbankloven⁵² skal hovedstyret utarbeide forslag til budsjett for kommende driftsår. Budsjettet vedtas av representantskapet og meddeles Finansdepartementet.

Representantskapet har fastsatt budsjettreglement med overordnede prinsipper for økonomistyringen i Norges Bank.⁵³ Prinsippene omfatter også forvaltningen av SPU. Reglementet beskriver overordnede retningslinjer og forutsetninger for budsjettvedtak.

I budsjettreglementet er det et prinsipp at årlig vedtak omfatter Norges Banks samlede virksomhet. Ved budsjettbehandlingen påser representantskapet at det er forsvarlige økonomiske rammer for ivaretagelse av Norges Banks oppgaver og drift. Budsjettet skal i det vesentlige følge de samme prinsippene som i gjeldende regnskapsrammeverk, fastsatt i forskrift om årsregnskap m.m. for Norges Bank. På overordnet nivå skal kriterier og forutsetninger for budsjettering være konsistente for hele virksomheten.

Ved behandling av årlige budsjetter og årsregnskapsrapportering gjør representantskapet egne vurderinger og kan anmode hovedstyret om utfyllende informasjon.

Basert på budsjettreglementet har hovedstyret fastsatt et utfyllende økonomireglement med prinsipper for økonomistyring og budsjettprosess. I 2017 har hovedstyret gjort oppdateringer i økonomireglementet når det gjelder budsjettbehandlingen. Det er presisert at hovedstyret skal utøve en kostnadseffektiv og forsvarlig ressursbruk, med krav til gjennomføring av eksterne kostnadsammenligninger (benchmarking) og kost-/nyttevurderinger.

Bakgrunnen for oppdateringen er blant annet en anbefaling fra representantskapet etter en tilsynsgjennomgang i 2016 om styring av kostnadsutviklingen i forvaltningen av Statens pensjonsfond utland. Der ble hovedstyret oppfordret til å konkretisere budsjettreglementets punkter om kostnadseffektiv ressursbruk i økonomireglementet samt vurdere å gi ytterligere føringer for styring av kostnadsut-

viklingen. Endringene bør også sees i sammenheng med representantskapets merknader ved behandlingen av Norges Banks budsjett for 2017.⁵⁴ Justert økonomireglement er lagt fram for representantskapet som ser positivt på hovedstyrets oppfølging.

I tråd med mandatet for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland § 5-1 annet ledd fastsetter Finansdepartementet en ramme for godtgjøring av forvaltningskostnadene som andel av forvaltet kapital. Norges Bank godtgjøres kun for faktiske kostnader innenfor den fastsatte rammen. Honorarer til eksterne forvaltere som følger av oppnådd meravkastning, dekkes utenom rammen. Innenfor godtgjøringsrammen løper Norges Bank dermed ingen økonomisk risiko. Departementets godkjennelse gjøres med utgangspunkt i oversendt budsjettestimater fra Norges Bank med et forslag om en øvre ramme.⁵⁵ Brev fra departementet vil som hovedregel foreligge ved tidspunktet for representantskapets budsjettvedtak i Norges Bank.

OPPFØLGING AV BUDSJETTVEDTAK FOR 2017

Ved behandlingen av budsjett for 2017⁵⁶ vedtok representantskapet følgende:

1. Representantskapet ber hovedstyret om å legge fram fastsatte strategier og mål for perioden 2017–2019 samt kost-/nyttevurderinger for strategiske valg, samlet for Norges Bank og for virksomhetsområdene.
2. Representantskapet ber hovedstyret om å legge fram relevante kostnads-sammenligninger og analyser av Norges Banks virksomhet.

Ved brev av 4. april 2017 la hovedstyret fram et omfattende materiale som etter representantskapets vurdering gir en oversikt over de to temaene som representantskapet

52 Sentralbankloven § 29

53 Vedtatt av representantskapet 15. november 2012. Sist endret 5. november 2015

54 Jf. Dokument 9 (2016–2017) kapittel 7

55 Mandat for forvaltningen av SPU § 5-1 «Banken skal innen 1. desember hvert år sende departementet et begrunnet forslag til ramme for kostnadene ved å forvalte investeringsporteføljen basert på overslag over neste års forvaltningskostnader.»

56 Møte i representantskapet 20. desember 2017

TABELL 1 NORGES BANKS DRIFTSRESULTAT EKSKL. REPRESENTANTSKAPETS KOSTNADER

BELØP I MILLIONER KRONER	BUDSJETT 2018	REGNSKAP 2017	REGNSKAP 2016
Driftsinntekter i sentralbankvirksomheten	129	124	128
Godtgjøring forvaltning av SPU	5270	4728	3731
Sum driftsinntekter	5399	4852	3859
Kostnader i sentralbankvirksomheten	-1260	-1263	-1080
Kostnader i NBIM	-5372	-4822	-3863
Eliminering	210	190	189
Sum driftskostnader	-6422	-5895	-4754
Netto driftsresultat	-1023	-1043	-895
Investeringer i sentralbankvirksomheten	55	91	127
Investeringer i NBIM	101	112	197
Sum investeringer	156	203	324

ønsket å få belyst. Hovedstyrets modell for styring og organisering av Norges Bank er beskrevet som et grunnlag for valgte strategier. Det vises til at oppdraget med forvaltningen av SPU følger av mandat og overordnede strategier gitt av Finansdepartementet. Vedtatt strategi for NBIM 2017–2019 fulgte som vedlegg til hovedstyrets svar.

Det vises til et omfattende arbeid over tid med å bryte ned og spesifisere kostnadselementer med beskrivelser av kostnadsutviklingen i NBIM. Kost-/nyttevurdering av strategiske valg er beskrevet. Kostnadssammenligningen for forvaltningen av SPU i CEM-rapporten er lagt ved brevet og kommentert. For sentralbankvirksomheten gjøres periodisk ekstern sammenligning av sentralbankers ressursbruk og en metodisk analyse utviklet av Den europeiske sentralbanken. Analysene er tilpasset oppgavespekteret i det enkelte lands sentralbank.

Representantskapet protokollførte⁵⁷ følgende vedtak ved behandlingen av brevet fra hovedstyret:

«Hovedstyret har lagt fram et omfattende materiale. Svaret er fullstendig i den forstand at det gir en oversikt over temaene som representantskapet ønsket å få belyst. Det er også tydelig at det er lagt ned et omfattende arbeid i å bryte ned og spesifisere kostnadselementer.

Når det gjelder sammenhengen mellom strategiske valg, forventninger om avkastning og kostnadseffektivitet i forvaltningen (av SPU), følges dette opp i egen tilsynsgjennomgang.»⁵⁸

Representantskapet vil ha tilsvarende oppmerksomhet på behandlingen av Norges Banks budsjetter i de kommende årene.

VURDERING AV RESSURSBRUKEN I 2017

Norges Banks budsjett inngår ikke i Stortingets behandling av statsbudsjettet. Som mange andre sentralbanker har Norges Bank en budsjett selvstendighet som ikke gjelder i andre deler av statsforvaltningen. En slik selvstendighet har betydning for hovedstyrets handlefrihet, men krever

samtidig streng budsjett disiplin og gode rutiner for styring av og kontroll med ressursbruken.

Hovedstyret er etter budsjettreglementet ansvarlig for gjennomføring av aktiviteter slik at fastsatte mål nås innenfor de økonomiske rammene som gis i budsjettvedtaket. Videre skal forvaltningen av SPU styres kostnadseffektivt og slik at Norges Bank ikke pådrar seg kostnader ut over rammen for godtgjøring som er godkjent av Finansdepartementet. Hovedstyret oppsummerer status for ressursbruken samlet for Norges Bank per første halvår og ved årsslutt. Representantskapet følger også mer detaljerte beskrivelser av kostnadsutviklingen i virksomhetsrapporter hvert kvartal fra NBIM og halvårlig fra sentralbankvirksomheten. I drøftingene er det pekt på sider ved virksomhetsstyringen som kan medføre risiko for høye samlede kostnader og koordinering av kompetanse, f.eks. på sikkerhetsområdet, ved valg av IT-løsninger og innenfor IT-sikkerhet.

Ved rapportering om status for første halvår merket representantskapet seg ressursbruken og at prognosen for året lå innenfor godkjent budsjett. På spørsmål ga sentralbanksjefen utfyllende informasjon om usikkerheten knyttet til ny finansskatt og reduksjon i depotkostnader i kapitalforvaltningen. Lavere depotkostnader skyldtes i hovedsak rabatt fra depotleverandøren og lavere kapital under forvaltning for renteinvesteringene. Redegjørelsen og rapporten ble tatt til etterretning.

Rapporteringen ved årsslutt omfatter ressursbruken målt mot vedtatt budsjett for Norges Banks samlede driftsinntekter, driftsutgifter og investeringer. Omdisponeringer og avvik er omtalt. I tråd med budsjettreglementet er det også redegjort for oppnådde resultater vurdert mot forutsetningene i budsjettframlegg og om status for gjennomføring av handlingsplaner og måloppnåelse med en vurdering av risikobildet.

Samlede driftskostnader for året 2017 var 5 895 millioner kroner (4 754 millioner kroner i 2016). Netto driftsresultat hensyntatt godtgjørelse for forvaltningen av SPU og uten representantskapets kostnader var -1 043 millioner kroner (-895 millioner kroner i 2016) som er noe lavere enn budsjettet.

Driftskostnadene ekskl. honorarer til eksterne forvaltere var 198 millioner kroner lavere enn budsjett. Personal-

⁵⁷ Møte i representantskapet 8. juni 2017

⁵⁸ Se også omtale i en tilsynsgjennomgang om strategiske valg i forvaltningen av SPU i kapittel 5.

FIGUR 7 BUDSJETTVEDTAK FOR NORGES BANK 2018

I samsvar med sentralbankloven og budsjettreglementet for Norges Bank har representantskapet behandlet hovedstyrets forslag til budsjett for Norges Bank for 2018.

Med henvisning til brev fra Finansdepartementet datert 7. desember 2017 om godtgjøring for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland, fastsetter representantskapet følgende budsjett for Norges Bank for 2018 (i millioner kroner):

Forvaltningsgodtgjørelse SPU	5 270
Andre driftsinntekter	129
Sum driftsinntekter Norges Bank	5 399
Personalkostnader SBV	546
Øvrige driftskostnader SBV	578
Av- og nedskrivninger SBV	136
Personalkostnader NBIM	1 463
Øvrige driftskostnader NBIM	2 893
Av- og nedskrivninger NBIM	154
Avkastningsavhengige honorarer til eksterne forvaltere NBIM	862
Eliminering av felleskostnader*	-202
Eliminering av felleskostnader allokert fra SBV til Repr./TS	-8
Sum driftskostnader	6 422
Netto driftsresultat Norges Bank	-1 023
Nye investeringer i SBV	55
Nye investeringer i NBIM	101
Samlede investeringer i Norges Bank	156

* Eliminering består av felleskostnader fra SBV til NBIM 147 millioner kroner, husleie 24 millioner kroner og allokerede kostnader fra Repr./TS til NBIM på 31 millioner kroner

Nye investeringsforslag for årene 2018–2020 utgjør 55 millioner kroner i sentralbankvirksomheten og 101 millioner kroner i kapitalforvaltningen. Prognosen for investeringer i 2018, inklusive tidligere vedtatte og pågående investeringer, utgjør 119 millioner kroner i sentralbankvirksomheten og 143 millioner kroner i kapitalforvaltningen.

Representantskapet godkjenner 100 millioner kroner som en budsjetttramme for 2018 for driftskostnader i operative driftsselskaper innenfor eiendomsforvaltningen i Statens pensjonsfond utland.

Representantskapet har fastsatt budsjett for tilsyns- og revisjonskostnader i eget vedtak den 14. desember 2017.

Norges Banks samlede budsjett meddeles Finansdepartementet i samsvar med sentralbanklovens § 29.

kostnader utgjorde 38 prosent av totale driftskostnader, som er på nivå med året før. Det er beregnet og avsatt et beløp som økte lønnskostnadene med 44 millioner kroner for å dekke eventuell forpliktelse til å betale finansskatt i 2017.

Kostnadene til forvaltningen av SPU, som Finansdepartementet har godkjent innenfor gitt ramme, trekkes av fondets kapital og utgjorde 4 728 millioner kroner i 2017. Det var 5,2 basispunkter av gjennomsnittlig kapital under forvaltning gjennom året, men 123 millioner kroner høyere enn budsjett.⁵⁹ Godtgjøringen for 2016 var på 3 731 millioner kroner. Avkastningsavhengige honorarer til eksterne forvaltere utgjorde 924 millioner kroner (222 millioner kroner i 2016).

I 2017 er det gjennomført investeringer i sentralbankvirksomheten for 126 millioner kroner, på samme nivå som i 2016. Prosjektporteføljen har en rekke flerårige prosjekter, og aktivitetsnivået er høyt. Flere store investeringer, særlig innenfor utvikling på IT-området, videreføres i 2018 og 2019. I NBIM er det gjennomført investeringer på 112 millioner kroner. Budsjettet var på 285 millioner kroner, hvorav 220 millioner kroner gjelder NBIM og 65 millioner kroner gjelder NBREM. Det gjennomføres investeringer ved utvidelser og ombygging av kontorer i London og New York over en treårs periode. Også i NBIM og NBREM er det høy aktivitet på IT-området.

Ved utgangen av 2017 var det 922 fast ansatte⁶⁰ i Norges Bank (923 foregående år). 349 personer var ansatt i sentralbankvirksomheten.⁶¹ 573 personer var ansatt i NBIM, og av disse var 131 personer ansatt innenfor eiendomsforvaltningen (NBREM), inkludert 18 personer i tre datterselskaper.

Tabell 1 viser utviklingen i driftsresultat og investeringer i perioden 2016–2018 (faktisk og budsjettert) samlet for Norges Bank. Mens kostnadene for drift av sentralbankvirksomheten er på omtrent samme nivå viser sammen-

stillingen at det fortsatt er økning i kapitalforvaltningen (NBIM).

Rapporteringen omfatter også status på driftskostnader i heleide operative driftsselskaper og heleide holdingselskaper som inngår i forvaltningen av eiendomsinvesteringene i SPU. Godkjent samlet budsjetttramme var 90 millioner kroner for driftskostnader i de operative driftsselskapene for 2017. Totale kostnader var 81 millioner kroner, som er 9 millioner kroner lavere enn budsjetttrammen.

Representantskapet har tatt hovedstyrets rapport om samlet ressursbruk for Norges Bank i 2017 til etterretning og godkjent driftsregnskapet. Virksomhetsrapporter for NBIM og NBREM for fjerde kvartal 2017 og for sentralbankvirksomheten andre halvår 2017 er også tatt til etterretning. Hovedstyret har styrt ressursbruken i 2017 innenfor godkjente budsjetttrammer og rapporterer i tråd med budsjettreglementet for Norges Bank.

REPRESENTANTSKAPETS BUDSJETTBEHANDLING OG VEDTAK FOR 2018

NORGES BANKS BUDSJETT FOR 2018

I forberedelse til representantskapets behandling av hovedstyrets budsjettframlegg for 2018 er det gjort vurderinger av om budsjettreglementet er fulgt. Tilsynssekretariatet har samtidig hatt dialog med Norges Bank om oppfyllelse av kravene.

Brev fra Finansdepartementet om godkjent ramme for godtgjøring til forvaltningen av SPU ble mottatt 7. desember 2017.

Budsjettet for Norges Bank for 2018 ble vedtatt 14. desember 2017. Se vedtaket i figur 7 (egen ramme). Brev om budsjettvedtaket ble sendt til Finansdepartementet datert 15. desember 2017.

Det vedtatte budsjettet viser et samlet negativt driftsresultat på 1 023 millioner kroner. Driftskostnadene er beregnet til 6 422 millioner kroner, som er en økning på 527 millioner kroner fra rapporterte kostnader i 2017. Kostnader til forvaltning av SPU er budsjettert med 5 270 millioner kroner. Det er en økning på 542 millioner kroner fra rapporterte forvaltningskostnader foregående år. Kapital-

⁵⁹ Netto driftsresultat i NBIM på -95 millioner kroner, forskjellen mellom totale driftskostnader og godtgjørelsen for forvaltningen av SPU, består av kostnader til forvaltningen av aksjeporteføljen i valutareservene på 86 millioner kroner og kostnader knyttet til Det norske finansinitiativet (NFI) på 9 millioner kroner.

⁶⁰ Utgjør 918 årsverk

⁶¹ Inkludert sentralbanksjef, to visesentralbanksjefer og sju i interntrevisjonen

inntekter fra forvaltningsoppgaver utenom SPU⁶² budsjetteres ikke blant annet på grunn av betydelig usikkerhet i utviklingen i valutakurser og investeringsmarkedene.

Samlet budsjett for Norges Bank øker med rundt 11 % fra 2017 til 2018. Utviklingen i kostnadsbildet ble drøftet ved representantskapets behandling av budsjettet. Kommentarer og spørsmål ble besvart av sentralbanksjefen.

Representantskapet har merket seg brevet fra Finansdepartementet vedrørende kostnadsutviklingen i forvaltningen av SPU. Det ble også vist til uttalelsen fra Stortingets finanskomité (Innst. 326 S (2015–2016)):

«Komiteen viser til at fondets forvaltningskostnader målt i kroner har økt over tid og at de målt i kroner er betydelige. Det er derfor viktig med løpende vurderinger av hvordan forvaltningen kan gjøres mer kostnadseffektiv, og komiteen har en klar forventning om at stordriftsfordeler som følge av fondets stadig økte verdi og virksomhet vil kunne utnyttes.»

I representantskapets budsjettreglement for Norges Bank legges det vekt på at relevante kostnadssammenligninger skal benyttes. For å sikre en tilstrekkelig kostnadsbevissthet, er representantskapet opptatt av at kostnadssammenligninger benyttes for å vurdere utviklingen i ressursbruken. Hovedstyrets omtale av eksterne sammenligninger av ressursbruk mot andre relevante organisasjoner, «benchmarking», var for 2018 utvidet i forhold til tidligere budsjettframlegg. Det ble blant annet presentert en sammenligning mellom årsverk i nordiske sentralbanker.

For SPU var CEM-rapporten lagt som en sammenligning av forvaltningskostnadene i 285 ulike fond, med utfyllende forklaring og forbehold knyttet til analysen av enkeltkomponenter eller hovedkategorier for kostnader. Hovedstyrets forbehold omfattet Norges Banks valg av investeringsstrategier i forvaltningen og ikke aktivklasser som i sammenligningsgrunnlaget. Representantskapet har ved behandlingen av budsjettene for 2017 og 2018 ikke vært tilfreds med at Norges Bank ikke har foretatt selvstendige analyser og kostnadssammenligninger ut over å vise til CEM-rapporten.

Representantskapet merket seg at Norges Bank i budsjettframlegget beskriver omfattende tiltak for å videreutvikle IT-sikkerhetsarbeidet. Denne prioriteringen henger tydelig sammen med vurderinger av økt risiko. Samtidig merket representantskapet seg at hovedstyret legger til rette for at det utvikles ekspertise og infrastruktur for IT-sikkerhet innenfor hvert av virksomhetsområdene i Norges Bank. Representantskapet understreket betydningen av at hovedstyret i behandlingen av IT-sikkerhetsarbeid finner løsninger som ivaretar Norges Banks samlede behov på en kostnadseffektiv og forsvarlig måte.

Nye investeringer er i sum anslått til 156 millioner kroner for perioden 2018–2020. Inkludert tidligere vedtatte og pågående investeringer som overføres til 2018, er det samlede investeringsbudsjettet for Norges Bank på 293 millioner kroner.

Finansdepartementet har fastsatt en maksimal ramme for forvaltningskostnader for 2018⁶³ på 7 basispunkter (0,07 prosent) av fondets gjennomsnittlige markedsverdi⁶⁴. Dette er lavere enn Norges Banks forslag på 7,5 basispunkter som var på samme nivå som for 2017. Etter departementets vurdering er det viktig at kostnadsrammen gir insentiver til god kontroll og kostnadseffektiv forvaltning. I budsjettet for 2018 er kostnadene anslått til 5,5 basispunkter, når avkastningsavhengige honorarer til eksterne forvaltere holdes utenom.

Mellom kostnadsrammen og budsjettet er det lagt inn en sikkerhetsmargin, men den bør etter departementets syn ikke være for høy og er med beslutningen satt til om lag 1,5 basispunkter. Rammen inkluderer kostnader i datterselskaper som del av Norges Banks forvaltning av eiendomsinvesteringene. Departementet har i brevet merket seg at de interne forvaltningskostnadene har økt betydelig over tid. En vesentlig del av økningen kan forklares med endrede valutakurser og oppbygging av eiendomsforvaltningen, men en betydelig del skyldes også kostnadsvekst ut over normal pris- og lønnsvekst.

⁶³ Brev fra Finansdepartementet til Norges Bank datert 7. desember 2017

⁶⁴ Beregning av gjennomsnittsbetøpet baseres på markedsverdien av fondets portefølje regnet i norske kroner ved inngangen til hver måned i kalenderåret.

⁶² Innenfor regnskapslinjene for finansielle eiendeler og gjeld

Finansdepartementet kommenterte at Norges Bank legger opp til å øke antall ansatte vesentlig utover anslaget i strategiplanen, til tross for at det ikke foreligger vesentlige endringer i mandatet fra departementet. Departementet har tidligere uttrykt at forvaltningen skal gjennomføres på en kostnadseffektiv måte.⁶⁵

Etter budsjettreglementet skal budsjett for forvaltningskostnader i datterselskaper som inngår i forvaltningen av eiendomsinvesteringene i SPU, legges fram for representantskapet. Andre driftskostnader i hel- og deleide eiendomsselskaper knyttet til løpende vedlikehold samt drift av bygninger og leieforhold omfattes ikke av budsjettbehandlingen.

Kostnadene i de underliggende eiendomsselskapene blir direkte belastet selskapenes regnskaper med avregning mot oppnådd avkastning. Representantskapet er orientert om disse prosessene for budsjettering og kostnadsstyring i selskaper i eiendomsforvaltningen som holdes utenfor Norges Banks vedtatte budsjett og regnskap.

Enkelte poster i budsjettet er heftet med betydelig usikkerhet. Budsjettet for 2018 er basert på valutakurser per 30. juni 2017.⁶⁶ I første rekke knytter usikkerheten i kapitalforvaltningen seg til utviklingen i valutakurser, kapital under forvaltning og oppnådd avkastning. Dette er elementer som ligger utenfor Norges Banks alminnelige budsjettkontroll. Størrelsen på kapital under forvaltning og fordelingen av midlene vil påvirke blant annet kostnadene til depottjenester. En betydelig andel av honorarene til eksterne forvaltere og avtaler om kompensasjonsordning internt i NBIM er knyttet opp til oppnådd avkastning over tid.

BUDSJETTVEDTAK FOR REPRESENTANTSKAPETS VIRKSOMHET I 2018

Norges Banks representantskap fastsatte i møtet 14. desember 2017 også budsjett for 2018 for egen virksomhet som omfatter representantskapet, tilsynssekretariatet inkludert bruk av eksterne fagressurser og ekstern revisor. Tilsynssekretariatet har åtte årsverk. Samlet er forventede

kostnader i 2018 estimert til 51,5 millioner kroner i vedtatt budsjett.

Budsjettert honorar til ekstern revisor utgjør 15,5 millioner kroner og omfatter finansiell revisjon av Norges Banks årsregnskap inkludert rapporteringen om SPU. Honoraret tar utgangspunkt i fast pris i engasjementsavtalen med Deloitte AS justert for avtaleregulert prisindeks.

Bruk av eksterne fagressurser er budsjettert med 10,1 millioner kroner. Dette er en årlig ramme for attestasjonsoppdrag, tilsynsgjennomganger og øvrig bistand med tilsynsoppgaver og utredninger.

Budsjettet inkluderer fordelte felleskostnader fra Norges Bank (sentralbankvirksomheten) på 6,2 millioner kroner, i samsvar med en inngått tjenesteleveranseavtale. Budsjettet dekker også 2,4 millioner kroner i pensjonskostnader og 0,5 millioner kroner avsatt til finansskatt. 2018 er første år da slike kostnader er tatt inn i representantskapets budsjett. Det vises for øvrig til omtale av representantskapets ressursbruk senere i rapporten.

⁶⁵ Meld. St. 21 (2014–2015)

⁶⁶ Bestemmelse i hovedstyrets økonomireglement

KAPITTEL 8

PRIORITERINGER I DET VIDERE TILSYNSARBEIDET

Representantskapets prioriteringer for tilsynet i 2017 er omtalt i eget kapittel i fjorårets rapport, Dokument 9 (2016–2017). Oppfølging av vedtatt strategi for representantskapet og gjennomføring av planlagt tilsyn etter godkjent tilsynsplan, er i hovedsak utført og redegjort for i denne rapporten. En tidligere planlagt tilsynsgjennomgang om hovedstyrets håndtering av alvorlige trusler og kriser ved forvaltningen av SPU ses i sammenheng med ny samlet risikovurdering i løpet av 2018.

Representantskapet er opptatt av at Norges Bank har en sterk og uavhengig stilling i det norske samfunnet. Det er en nødvendig forutsetning for en balansert økonomisk politikk og at Norges Bank kan ivareta sine oppgaver som sentralbank. Forvaltningen av Statens pensjonsfond utland er blitt en sentral del av den økonomiske politikken. Ved å plassere ansvaret for forvaltningen hos Norges Bank har myndighetene sikret ivaretagelse av de langsiktige målene for petroleumsformuen uavhengig av statens mer kortsiktige og situasjonsbestemte budsjettensyn. I tillegg er sikkerhets- og beredskapshensyn ivaretatt.

I 2017 mottok Finansdepartementet en NOU om ny sentralbanklov og organisering av forvaltningen av SPU. Representantskapet avga egen høringsuttalelse og følger nøye med på det videre arbeidet. En er spesielt opptatt av at organiseringen av Norges Bank ivaretar en solid modell for styring og kontroll og at eventuelle endringer i lovverket som omfatter forvaltningen av SPU må ivareta at et uavhengig organ rapporterer direkte til Stortinget om tilsynet med kapitalforvaltningen.

I tilsynet med Norges Bank er det av stor betydning for representantskapet å ivareta Stortingets uavhengige kontroll. Det legges vekt på kontinuerlig utvikling av tilsynsarbeidet for å møte oppgavene knyttet til en omfattende og sammensatt virksomhet i Norges Bank. Ikke minst gjelder dette også krav og forventninger om at det skal være et uavhengig, åpent og kompetent tilsyn med forvaltningen av SPU. Representantskapet har kontinuerlig oppmerksomhet rettet mot endringer i rammebetingelser for Norges Bank og forvaltningen av SPU. Hovedstyrets styring av og kontroll med oppnådde resultater og risiko innenfor forvaltningen med nye instrumenter, endringer i sammensetningen av aktivaklasser, redusert tilførsel av kapital og varierende uttak følges nøye.

Representantskapets arbeid er planlagt og gjennomføres med sikte på god rapportering til Stortinget. Strategi og handlingsplaner for representantskapet og tilsynssekretariatet er fastsatt for perioden 2016–2018. Integritet, målretting og effektivitet i tilsynsarbeidet er prioritert. For tilsynssekretariatet er stadig utvikling av kompetanse, tilsynsmetodikk og rapportering av stor betydning. Tilsynet er risikobasert og rettet mot styring av og kontroll med virksomheten. I tilsynsarbeidet legges det vekt på endringer i risikobildet for Norges Banks organisasjon og oppgaver og hovedstyrets oppfølging og utvikling av virksomheten.

Et risikobasert tilsyn innebærer at representantskapet og tilsynssekretariatet har kompetanse og kapasitet når det gjelder alle operasjonelle risikoer og markedsrisikoer som Norges Bank stilles overfor. Tilsynssekretariatet vil utføre løpende tilsyn og tilsynsgjennomganger etter godkjent tilsynsplan. Arbeidet skal omfatte temaer av prinsipiell karakter for representantskapets tilsyn med drift og etterlevelse. Utgangspunktet for tilsynet er hovedstyrets styring av og kontroll med Norges Banks administrasjon og virksomhet.

Åpenhet og fullstendighet i rapporteringen om representantskapets og hovedstyrets arbeid er av økt betydning. For representantskapets tilsyn er det også viktig at innholdet i protokoller fra hovedstyret og annen informasjon det bygges på som beslutningsgrunnlag, er fullstendig.

Under representantskapets behandling av tilsynsplanen for 2018 ble det påpekt at det er av stor betydning i tilsynet å ha oppmerksomhet rettet mot hovedstyrets og Norges Banks arbeid med IT-sikkerhet. Det legges vekt på områder med særlig samfunnsmessig betydning, rammebetingelsene for sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen og vurderinger av risiko og vesentlighet knyttet til dette. Endringer i mandatet for SPU og forventninger til forvaltningen følges nøye. Videre ses det som viktig å følge tett med på utviklingen og forvaltningen av eiendomsvirksomheten.

Aktuelt risikobilde for Norges Bank er blant annet påvirket av:

- Sammensatt og skiftende trusselbilde, herunder økt behov for håndtering av kriser

- Komplisert arbeid med IT-sikkerhet, herunder nye IT-systemer og endringer i organiseringen av arbeidet
- Mange og omfattende avtaler med leverandører på ulike områder
- Forventninger, krav og utvikling innenfor ansvarlig forvaltning

Temaer for særskilt oppfølging (tilsynsgjennomganger) i 2018 er

- Mandatendringer i forvaltningen av SPU. En vesentlig vurdering vil være om det er lagt godt til rette for at hovedstyrets overvåking og oppfølging av avkastning og risiko er konsistent /sammenliknbar over tid og tilpasset kravene i mandatet.
- Ansvarlig forvaltning. Vurdere om hovedstyrets prinsipper og prosesser for vedtak om og oppfølging av observasjon og utelukkelse av selskaper i SPUs investeringsunivers er i henhold til krav og forutsetninger.
- Ansvarlig forvaltning. Vurdere om det er etablert et godt grunnlag for hovedstyrets overvåking av forvaltningen SPU som tar hensyn til prinsippene i OECDs veileder for institusjonelle investorer.
- Håndtering av kriser. Vurdere om hovedstyrets arbeid med risikovurderinger, retningslinjer, beredskapsplaner og oppfølging setter virksomheten godt i stand til å møte unormale, ustabile og komplekse situasjoner som kan utgjøre alvorlige trusler.
- Risiko knyttet til tjenesteleveranser innenfor eiendomsvirksomheten. Dette er en oppfølging fra tilsynsrapport i 2017 som omhandler styring av og kontroll med datterselskaper og felleskontrollert virksomhet i eiendomsforvaltningen.
- IT-sikkerhet. Hovedstyret legger i sine planer stor vekt på utvikling av IT-sikkerhetsarbeidet. I tilsynet vil det bli sett spesielt på organiseringen og systematikken i dette arbeidet.

I tillegg til generelt å følge hovedstyrets drift og etterlevelse vil det løpende tilsynet ha en særskilt oppfølging av temaer som omfatter vurderinger av om strategiske valg er innarbeidet i styringsdokumenter og rapportering, slik at måloppnåelsen blir observerbar og at hovedstyrets årlige gjennomgang av styringsdokumenter er fullstendig. Periodisk rapportering fra virksomhetsområdene om risikostyring og etterlevelse følges for å vurdere om rapporteringen er fullstendig og har fyllestgjørende henvisning til rette risikofaktorer og hendelser. Arbeidet som rapporteres til hovedstyret og utføres av internrevisjonen og ulike virksomhetsstyrings- og etterlevelsfunksjoner (compliance), er av stor betydning i den sammenhengen.

Som omtalt under representantskapets behandling av budsjett og ressursrapportering følges det tett med på hovedstyrets styring av kostnadsutviklingen, særlig innenfor fastsatte rammer for forvaltningen av SPU. Oppfølging av budsjettvedtakene for 2017 og 2018 vil også være sentrale i det videre tilsynsarbeidet.

KAPITTEL 9

REPRESENTANTSKAPETS UTTALELSE TIL NOU 2017:13 NY SENTRALBANKLOV

Et utvalg ledet av tidligere sentralbanksjef og finansråd Svein Gjedrem («Gjedrem-utvalget») avleverte sin utredning til regjeringen 26. juni 2017 om ny sentralbanklov og organiseringen av Norges Bank og Statens pensjonsfond utland. Norges Bank var blant høringsinstansene, og representantskapet avga egen høringsuttalelse som ett av de to styrende organene. Hovedstyret utarbeidet og avga sin egen høringsuttalelse.

I forkant av at utvalget la fram sin utredning har det vært kontakt og møter mellom leder og sekretariatsleder i sentralbanklovutvalget og leder i representantskapet. Representantskapet har på denne måten vært noe orientert om utvalgets arbeid og vurderinger.

Representantskapet besluttet å avgrense høringsuttalelsen til de temaene som ligger nærmest representantskapets oppgaver og ansvar i Norges Bank. Prinsippene om en uavhengig sentralbank, et uavhengig tilsyn med Norges Bank samt åpenhet om virksomheten og tilsynet er etter representantskapets syn av vesentlig betydning i utviklingen av styringsmodellen for sentralbanken og forvaltningen av nasjonens formue i Statens pensjonsfond utland. Det er gjort vurderinger av om utvalgets forslag drøfter disse på en hensiktsmessig måte. Representantskapet er det eneste kontrollorganet som har erfaringer fra tilsynsarbeid med forvaltningen av Statens pensjonsfond utland.

I arbeidet med uttalelsen engasjerte representantskapet Eivind Smith, professor i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo. Han leverte en utredning om betydningen av Grunnloven (grl.) § 75 første ledd bokstav C som lyder: «Det tilkommer Stortinget å føre oppsyn med rikets pengevesen». Det ble vist til utredningen fra Smith i representantskapets uttalelse. Utredningen er offentliggjort på representantskapets hjemmeside.⁶⁷

Smith sier i sin konklusjon:

«Et viktig premiss for Gjedrem-utvalgets forslag om endret organisering av sentralbanken synes å være at grl. § 75 C ikke har selvstendig betydning ved siden av de

muligheter for tilsyn/kontroll som følger av det parlamentariske styringssystemet i stort.

Etter mitt syn er dette premisset ikke tilstrekkelig begrunnet. Det fremtrer heller ikke som uten videre overbevisende. Dermed kan jeg ikke se at Gjedrem-utvalget har fremlagt et grunnlag som er tilstrekkelig til å begrunne sikre konklusjoner om det nærmere innholdet av § 75 C under vår tids forhold. Dette gjelder i alle fall stilt overfor et så markant brudd med en tohundreårig tradisjon som lovendring i samsvar med utvalgsforslaget på dette punkt vil innebære.»

Representantskapet deler Smiths syn om at Stortingets tilsynsrolle med sentralbanken og det nærmere innholdet i Grunnloven § 75 C ikke er tilstrekkelig utredet. Stortingets demokratiske innsyn i og kontroll med sentralbanken og forvaltningen av statens finansielle formue må ivaretas.

Gjedrem-utvalget har presentert tre mulige lovmodeller. Representantskapet er kritisk til utvalgets forslag til lov i modellene A og B med plassering av en ny tilsynsrolle i Finansdepartementet. Dette forslaget og konsekvensene for Stortingets kontroll gjennom et uavhengig tilsyn er etter representantskapets syn ikke tilstrekkelig drøftet av utvalget. Avgitte kommentarer knytter seg i første rekke til utvalgets beskrivelser av tilsyns- og kontrollmodellen, herunder roller og oppgaver for Stortinget med en uavhengig tilsynsfunksjon. Videre kommenteres foreslåtte roller og oppgaver for Regjeringen, Finansdepartementet og styret i Norges Bank.

Utredningens forslag til lovmodell C ivaretar prinsippet om et uavhengig tilsyn. Dersom beslutningen om ny sentralbanklov likevel skulle falle på modell A eller B, anbefaler representantskapet sterkt å ivareta de samme krav til uavhengig tilsyn og rapportering om tilsyn og kontroll direkte til Stortinget som legges til grunn i modell C. Disse kravene og prinsippene bør ivaretas i en endelig lovtekst.

⁶⁷ Se <http://www.norges-bank.no/Om-Norges-Bank/Organisering-og-styring/Representantskapet/>

OPPSUMMERING AV REPRESENTANTSKAPETS BEMERKNINGER

NORGES BANK ER ET EGET RETTSSUBJEKT SOM EIES AV STATEN

- Representantskapet slutter seg til at en formålsparagraf innføres og at sentralbankens selvstendighet presiseres i lovforslaget.

BUDSJETTBEHANDLINGEN

- Representantskapet mener at de foreslåtte lovmodellene A og B vil medføre en uheldig innblanding fra departementet når det gjelder styrets ansvar for bankens budsjett og drift og at lovforslagene svekker sentralbankens uavhengighet.
- Representantskapet mener at forslaget til budsjettbestemmelsene i lov modell C er en god løsning: «Representantskapet vedtar bankens budsjett etter forslag fra styret. Vedtatt budsjett meddeles departementet.»
- Det er viktig at Stortinget mottar direkte informasjon om økonomistyringen i banken fra et uavhengig tilsynsorgan. Budsjettprosessen, vedtatt budsjett og bankens ressursbruk omtales derfor i representantskapets årlige rapport til Stortinget.

NORGES BANKS ÅRSREGNSKAP

- Representantskapet støtter forslaget om at reglene for disponering av overskudd skal ta hensyn til at banken skal ha tilstrekkelig egenkapital.

REVISJON

- Etter representantskapets mening kan nødvendig samordning og informasjonsutveksling mellom revisjon og tilsyn bli svekket dersom utvalgets forslag til lov i modell A eller B, hvor Finansdepartementet velger ekstern revisor, blir gjennomført. Finansdepartementets rapportering til Stortinget bør uansett omfatte informasjon om revisors arbeid, dersom slike lovmodeller skulle bli vedtatt.
- Representantskapet mener at utvalgets framstilling av den etablerte ordningen med attestasjonsoppdrag ikke er korrekt. Attestasjonsoppdrag er et ledd i tilsynet med

banken og ikke en del av ekstern revisors finansielle revisjon. Attestasjonsoppdrag kan ikke erstatte en uavhengig tilsynsordning med rapportering til Stortinget.⁶⁸

STORTINGETS ROLLE

- Representantskapet mener at lovforslaget om å legge tilsyns- og kontrollmyndighet til Finansdepartementet er egnet til å svekke sentralbankens uavhengige stilling. Vesentlige konsekvenser av å legge nye oppgaver til departementet er etter representantskapets syn ikke tydeliggjort i utredningen. Sentralbankens uavhengige rolle og beskyttelse mot uheldig styring fra regjeringen er mangelfullt utredet.
- Representantskapet mener Stortinget må få seg forelagt uavhengig rapportering fra tilsyn med Norges Banks styre. Utvalget har vurdert to alternativer til slik rapportering; fra Riksrevisjonen og fra Norges Banks representantskap. Ut fra prinsipielle betraktninger tilrår ikke utvalget at Riksrevisjonen gis en slik rolle i sentralbanken. Etter dette gjelder kun en mulighet for uavhengig rapportering til Stortinget, ordningen med et representantskap i Norges Bank oppnevnt av Stortinget.

DEMOKRATISK INNSYN I OG UAVHENGIG TILSYN MED SENTRALBANKEN

- Representantskapet vil gjøre spesielt oppmerksom på problemstillingene rundt plasseringen av tilsynet med styret i Norges Bank. Utvalgets vurderinger i spørsmålene om et uavhengig tilsyn og Stortingets direkte innsyn i Norges Bank og rikets pengevesen er mangelfullt utredet.

TILSYNSORDNINGEN I FORSLAG TIL NY LOV, FINANSDEPARTEMENTETS ROLLE OG OPPGAVER

- Representantskapet mener at lovendringsforslaget vil gi Finansdepartementet flere roller og betydelig økt innflytelse i styringen av banken. Dette kan føre til vesentlige interessekonflikter. Det bør drøftes grundig om departementets tilsynsrolle vil svekke Stortingets innsyn som i dag oppnås gjennom et uavhengig tilsynsorgan. Også statsrådets ulike roller kan bli krevende ved uenighet mellom departementet og styret i banken.

⁶⁸ Jf. også uttalelse fra Riksrevisjonen

- Etter representantskapets syn medfører manglende minimumskrav at Stortinget ikke sikres tilstrekkelig informasjonsgrunnlag for kontroll med forvaltningen av Norges Bank. Stortingets behov for innsyn i departementets tilsyn er ikke tilstrekkelig utredet.

TILSYNET SKAL UTØVES MOT STYRET

- Sentralbanksjefens roller som daglig leder og styreleder er etter representantskapets mening ikke avgjørende for å opprettholde et uavhengig tilsyn. Det vises til at et styre ikke i noe tilfelle kan føre et uavhengig tilsyn med egne beslutningsprosesser eller sin egen styring av organisasjonens drift og etterlevelse. Utvalgets beskrivelse av styrets tilsynsansvar (påserolle) er ikke overensstemmende med en rolle som et uavhengig tilsyn har.
- Representantskapet anbefaler at loven gir hjemmel for at det videreføres en risikostyrings- og internkontrollforskrift som regulerer styrets kontrolloppfølging. Modellen for styring av og rapportering om intern kontroll utgjør et viktig grunnlag for tilsynet med virksomheten.

REPRESENTATIVITET OG RESSURSER I TILSYNSARBEIDET

- Representantskapet mener at merknadene fra 2015 om organets størrelse fortsatt har gyldighet. Det tillegges betydning at Stortingets representativitet i antall opprettholdes for å ivareta det demokratiske innsynet i sentralbankens virksomhet.
- Etter representantskapets mening vil bredden i erfaring og kompetanseområder være like viktig for tilsynsfunksjonen som spisskompetanse innenfor sentralbankens virksomhetsområder.

ÅPENHET

- Dersom all oppfølging med Norges Bank skal legges til departementet, legger representantskapet til grunn at den samme åpenheten om planer, gjennomføring og rapportering om tilsynet blir videreført.
- Protokoller og saksdokumenter som er offentlig tilgjengelige bør etter representantskapets syn som et minimum skrives på norsk.

UTVIKLING I FORVALTNINGSMODELLEN FOR SPU OG IMPLIKASJONER FOR TILSYNET

- Representantskapet mener organiseringen av forvaltningen av SPU må ses i sammenheng med målet for fondet. Etter det representantskapet erfarer, har ikke Stortinget drøftet noe nytt mål for SPU, og Finansdepartementet har ikke i de senere årene forespeilet endringer av vesentlig betydning i den overordnede strategien for SPU.
- Representantskapet understreker at eventuelle justeringer i lovverket som omfatter forvaltningen av SPU må ivareta at et uavhengig organ rapporterer direkte til Stortinget om tilsynet med kapitalforvaltningen. Dette er nødvendig for å sikre tilstrekkelig innsyn i og demokratisk forankring av kontrollen med landets finansielle formue.

1. Hovedsædet i Kristiania (

a. **Direktører.**

ktionens fast beskikkede Formand, teg
n-chef)

KAPITTEL 10

ORGANISERINGEN AV TILSYNET MED NORGES BANK I 2017

TILSYNSOPPDRAGET, OPPGAVER OG GJENNOMFØRING

RAMMEVERK FOR REPRESENTANTSKAPETS ARBEID

Det historiske lovgrunnlaget⁶⁹ for etableringen av representantskapet i Norges Bank som et Stortingsoppnevnt styrings- og kontrollorgan, er Grunnloven § 75 c: «Det tilkommer Stortinget å føre oppsyn med rikets pengevesen.»

Representantskapets rolle er utviklet over tid. Organiseringen av tilsynet og forankringen av oppgavene framgår i dag av sentralbankloven fra 1985 med senere lovendringer og presiseringer i §§ 5, 7, 9, 29, 30, og 30 a. Hovedoppgavene går fram av denne oversikten:

- Føre tilsyn med hovedstyrets styring av og kontroll med Norges Bank, herunder føre tilsyn med drift og med at reglene for virksomheten er fulgt.
- Vedta budsjett etter forslag fra hovedstyret
- Fastsette årsregnskap utarbeidet av hovedstyret
- Velge revisor, godkjenne revisors planer og kostnader
- Avgi uttalelse om hovedstyrets protokoller, tilsynet med Norges Bank og saker som blir lagt fram av hovedstyret.
- Fastsette regler for lån til ansatte
- Bestemme at produksjon av pengesedler og mynter eller annen forretningsmessig virksomhet som faller inn under denne loven, skal utøves av selskap som Norges Bank helt eller delvis eier
- Føre tilsyn med selskaper Norges Bank helt eller delvis eier

Minst én gang årlig skal representantskapet legge fram sin uttalelse om hovedstyrets protokoller og tilsynet med Norges Bank for Stortinget i samsvar med sentralbankloven § 30 fjerde ledd og § 5 femte ledd.

«Uttalelsen om tilsynet med banken skal minst inneholde:

1. en redegjørelse for hvordan tilsynet med banken har vært organisert,
2. en redegjørelse for gjennomførte tilsynsaktiviteter og representantskapets prioriteringer i det videre tilsynsarbeidet,
3. en redegjørelse for tilsynet med bankens kapitalforvaltning,
4. representantskapets vurdering av hovedstyrets styring og kontroll med bankens administrasjon og virksomhet, jf. § 5 tredje ledd annet punktum,
5. en redegjørelse for representantskapets arbeid med vedtakelse av bankens budsjett og fastsettelse av regnskap, jf. § 5 fjerde ledd annet punktum,
6. eventuelle særlige merknader som tilsynet måtte gi grunnlag for.»

Hovedformålet med tilsynet er nedfelt i sentralbankloven § 5 fjerde ledd og omfatter hele Norges Banks virksomhet: «Representantskapet skal føre tilsyn med bankens drift og med at reglene for bankens virksomhet blir fulgt. Representantskapet skal herunder føre tilsyn med at hovedstyret har tilfredsstillende styring og kontroll med bankens administrasjon og virksomhet, og med at det er etablert hensiktsmessige rutiner for å sikre at bankens virksomhet utøves i henhold til lov, avtaler, vedtak og rammeverk for øvrig.»

Tilsynet forutsetter bred kunnskap om Norges Banks virksomhet, organisering og rammeverk for styring og kontroll. Målene for tilsynet fastsetter representantskapet i treårige strategier. Strategien for 2016–2018 lyder: «Representantskapet skal ivareta demokratisk innsyn i og uavhengig kontroll med Norges Banks virksomhet. Det skal være en bred oppfatning i Stortinget at representantskapet utøver et kvalifisert og effektivt tilsyn med Norges Bank i tråd med sentralbankloven og Stortingets forventninger. Representantskapet skal bidra til at Norges Banks gjennomføring av sentralbankoppgaver og forvaltningen av Statens pensjonsfond utland har høy tillit i samfunnet. Tilsynet skal bidra til utvikling av styring og kontroll i Norges Bank.»

⁶⁹ Fra Grunnloven av 1814 og ved etableringen av Norges Bank i 1816

Representantskapet har ikke myndighet i driften av Norges Bank med unntak av vedtak om årlig budsjett. For øvrig består gjennomføringen av tilsynet i å observere, vurdere og rapportere. Tilsynet gjennomføres på overordnet nivå ved behandling av framlagte saker i møtene. Leder innkaller til møtene etter fastsatt møteplan. Det kan også innkalles til møte ved særskilt behov eller når minst fem medlemmer eller hovedstyret krever det.⁷⁰ Godkjente protokoller fra møtene gjøres offentlig tilgjengelig i samsvar med bestemmelsene i offentlighetsloven.⁷¹

Med utgangspunkt i sentralbankloven har representantskapet fastsatt rammer for egen virksomhet som omfatter en forretningsorden for representantskapet, et mandat for Den faste komité og en instruks for tilsynssekretariatet. Representantskapets forretningsorden og mandat for Den faste komité ble gjennomgått og justert i 2016. I 2017 ble også en fornyelse av tilsynssekretariatets instruks godkjent i sammenheng med dette.

I 2017 har representantskapet innhentet en juridisk utredning om håndtering av reglene om egenhandel og innsideinformasjon.⁷² Vurderingene omfatter verdipapirhandellovens regler om egenhandel og innsidehandel og på hvilken måte disse vil kunne gjelde for representantskapets medlemmer. Det er konkludert med at medlemmene ikke er omfattet av reglene for egenhandel. Derimot vil reglene for innsidehandel omfatte alle som mottar opplysninger som kan defineres som «innsideinformasjon», inkludert representantskapets medlemmer. Det kan særlig være aktuelt ved behandling av saker om hovedstyrets vedtak om uttrekk i selskaper basert på Etikkrådets anbefalinger. Representantskapet ga en henstilling til alle medlemmene om å vise varsomhet slik at en ikke kommer i brudd med verdipapirhandellovens bestemmelser.

Som rammer for Norges Banks virksomhet har representantskapet fastsatt «Budsjettreglement for Norges Bank», som er omtalt foran i rapporten, og «Reglement for lån til

ansatte i Norges Bank»⁷³. Sentralbanksjefen forvalter låneordningen etter fullmakt fra representantskapet.

Representantskapet har etablert «Retningslinjer for representantskapets tilsyn med selskaper Norges Bank eier knyttet til eiendomsinvesteringer i Statens pensjonsfond utland» som er gjeldende fra 1. januar 2016. Disse retningslinjene søker å ivareta reelle og effektive tilsynsmuligheter i samsvar med sentralbankloven § 5 i alle selskaper som Norges Bank eier helt eller delvis i tilknytning til eiendomsinvesteringer i SPU. Selskaper som ikke er omfattet av loven, er likevel omfattet av tilsynet. Tilsynsretten til representantskapet skal reguleres gjennom formelle styrings- og selskapsdokumenter. Hovedstyret skal i sin oppfølging blant annet påse at representantskapet er sikret reelle og effektive tilsynsmuligheter. Dette er også omtalt foran i rapporten.

Mellom Riksrevisjonen og Norges Banks representantskap er det inngått en signert avtale⁷⁴: «Retningslinjer for informasjonsutveksling og koordinering av revisjon og tilsyn mellom Riksrevisjonen og Norges Banks representantskapet vedrørende Statens pensjonsfond utland.»

Representantskapets tilsyn omfatter ikke hovedstyrets utøvelse av skjønnsmyndighet etter sentralbankloven.⁷⁵ Dette innebærer at representantskapet ikke behandler eller uttaler seg om hovedstyrets vedtak om rentefastsettelse, høringsuttalelser eller faglige råd som gir politiske myndigheter. Det gjelder også Norges Banks rådgivningsoppgaver innenfor forvaltningen av SPU og oppgaver innenfor makrotilsyn og overvåking av systemrisiko der formålet er å bidra til å dempe sårbarheten i det finansielle systemet. Tilsynet med driften vil likevel kunne omfatte prosessene i Norges Bank som danner et grunnlag for hovedstyrets råd og skjønnsutøvelse. Representantskapet

⁷⁰ Sentralbankloven § 7 femte ledd

⁷¹ Jf. Representantskapets forretningsorden

⁷² Verdipapirhandelloven §§ 3 og 8

⁷³ Vedtatt 29. mai 2013. Norges Bank kan i begrenset utstrekning gi boliglån og mindre personlige lån til bankens ansatte i henhold til sentralbanklovens § 23 første ledd siste punkt.

⁷⁴ Signert 1. desember 2010. Norges Bank er underlagt en egen ordning for revisjon, jf. sentralbankloven § 30 a. Riksrevisjonen kontrollerer ikke Norges Bank, men statsrådets myndighetsutøvelse overfor banken, jf. sentralbankloven § 2 siste ledd siste punktum.

⁷⁵ Jf. § 5 fjerde ledd. En utredning til representantskapet i 2013 klargjorde tilsynsansvaret når det gjelder hovedstyrets skjønn.

får orienteringer om Norges Banks arbeid på disse områdene.

REPRESENTANTSKAPETS SAMMENSETNING

Organiseringen av representantskapet er regulert i sentralbankloven § 7. Representantskapet består av 15 medlemmer og to varamedlemmer som er valgt av Stortinget for fire år.⁷⁶ Varamedlemmene er til stede i alle møter i representantskapet og har talerett.

Hvert annet år velges vekselvis syv eller åtte medlemmer.⁷⁷ Gjenvalg av medlemmer kan skje for en samlet periode på tolv år. Ved valg av medlemmer fra 1. januar 2018⁷⁸ gjorde Stortinget to gjenvalg. Fem medlemmer, Toril Hovdenak, Peter Meidell, Iver Nordseth, Frank Sve og Synnøve Søndergaard trådte ut, og det ble oppnevnt fem nye medlemmer.

Julie Brodtkorb, Gjermund Hagesæter, Åse Michaelsen, Iselin Nybø og Morten Søberg ble valgt for perioden 2018–2021. Iselin Nybø og Åse Michalsen ble i ettertid utnevnt til statsråder i regjeringen Solberg, og Ib Thomsen og Pål Farstad er valgt inn som nye medlemmer.⁷⁹

Stortinget velger leder og nestleder blant medlemmene for to år. For perioden 2018–2019 er Julie Brodtkorb oppnevnt som ny leder og Reidar Sandal som nestleder.

Medlemmene har bakgrunn fra politisk arbeid og en samlet bred faglig kompetanse og erfaring fra sentrale deler av norsk samfunnsliv, offentlig forvaltning og næringslivet. Fire av de femten faste medlemmene, 27 prosent, er kvinner.

I vedlegg til denne rapporten er det gitt en fullstendig oversikt over medlemmer og varamedlemmer i representantskapet for perioden 2018–2019, med kort presentasjon av hvert av medlemmene. For oversikt over sammensetningen i representantskapet i perioden 2016–2017 vises til rapport til Stortinget for 2016 (Dokument 9 (2016–2017)).

⁷⁶ Jf. sentralbankloven §§ 7 og 9

⁷⁷ Jf. sentralbankloven § 7 andre ledd

⁷⁸ Innst. 70 S (2017–2018) Innstilling til Stortinget fra valgkomiteen om valg av medlemmer til Norges Banks representantskap. 7. desember 2017

⁷⁹ Innst. 117 S (2017–2018)

DEN FASTE KOMITÉ

Den faste komité er et arbeidsutvalg som forbereder og fremmer innstilling til vedtak i saker som skal behandles av representantskapet.⁸⁰ Komiteen består av representantskapets leder, nestleder og tre øvrige medlemmer valgt blant de faste medlemmene for to år. For perioden 2018–2019 består komiteen av Julie Brodtkorb, Reidar Sandal, Tormod Andreassen, Gjermund Hagesæter og Randi Øverland. De tre sistnevnte og fem personlige varamedlemmer ble valgt i konstituerende møte 18. januar 2018.

Mandat for Den faste komité er fastsatt av representantskapet. I egenskap av representantskapets utvalg har komiteen rett til innsyn i alle Norges Banks anliggender. Komiteen har ingen beslutningsmyndighet på vegne av representantskapet. Det skal føres referat fra møtene som godkjennes av leder.⁸¹ Referatet følger saklisten til kommende møte i representantskapet. I referatet gjengis vesentlige drøftinger og redegjørelser i møtet og komiteens innstilling til vedtak i representantskapet.

Sentralbanksjefen kan anmodes om å være til stede i møter i Den faste komité. Sentralbanksjefen eller hovedstyret kan ta opp saker med komiteen med sikte på behandling i representantskapet og legge fram sine vurderinger før komiteen fremmer innstilling til vedtak i en sak. Når saklige grunner tilsier det, kan komiteen meddele sentralbanksjefen hvilket forslag til innstilling som vil bli lagt fram.

TILSYNSSEKRETARIATET

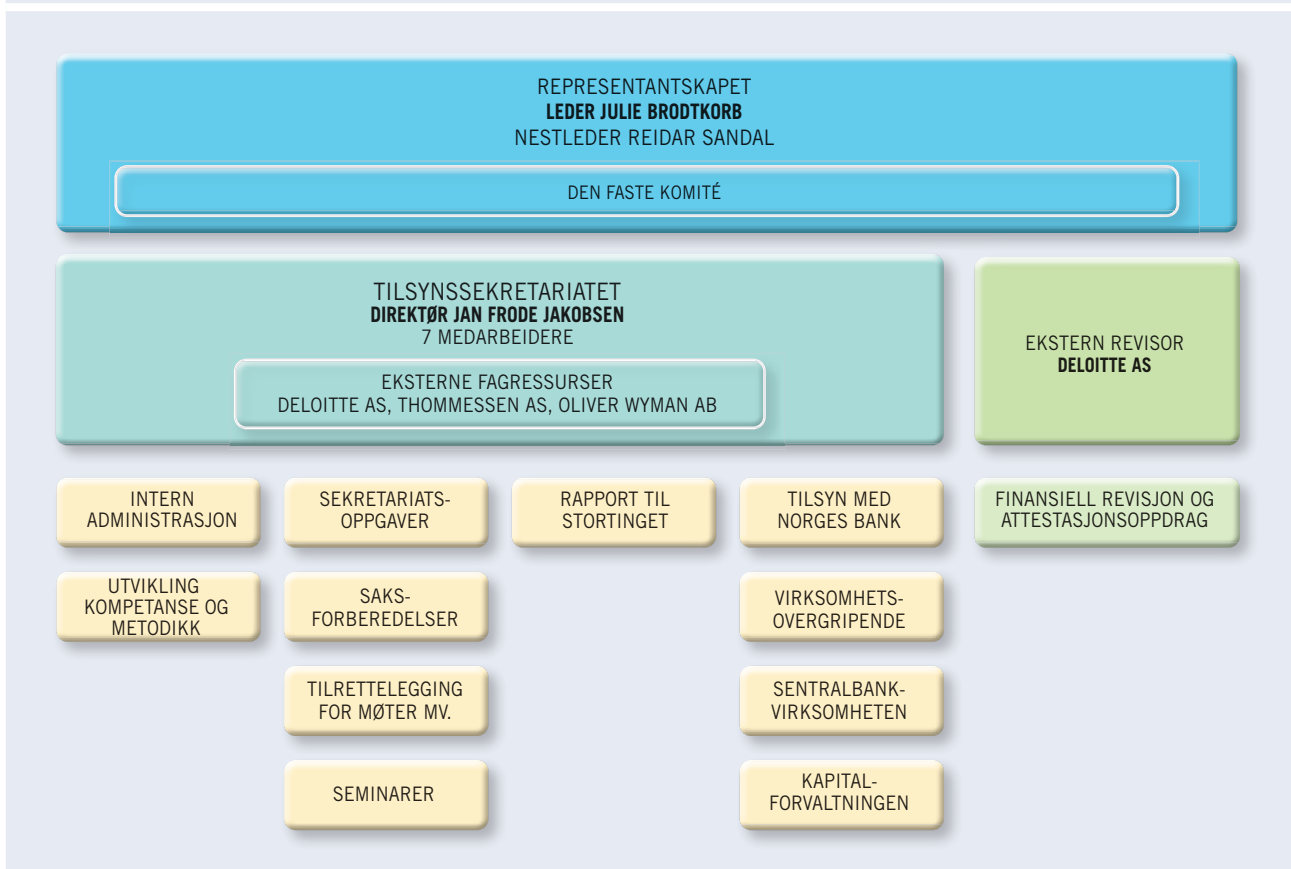
Representantskapet har et sekretariat (tilsynssekretariatet) med totalt åtte ansatte. Ny direktør ble ansatt fra 1. februar 2017.⁸² Godtgjørelse og andre betingelser for stillingen som direktør fastsettes av representantskapet. Direktøren har myndighet til å foreta ansettelser og oppsigelser, fastsette lønns- og arbeidsbetingelser og utøve andre arbeidsgiverfunksjoner i henhold til arbeidsavtaler og innenfor de rammer som representantskapet har fastsatt. Direktøren deltar i møtene til representantskapet og Den faste komité

⁸⁰ Jf. sentralbankloven § 7 fjerde ledd

⁸¹ Tidligere ordning med å føre protokoller som ble godkjent i representantskapet er endret med virkning fra 2018.

⁸² Jf. sentralbankloven § 5 fjerde ledd

FIGUR 8 TILSYNSSEKRETARIATETS ORGANISASJON OG OPPGAVER

og har anledning til å ta med fagpersoner. De ansatte har rett til å være til stede i representantskapet ved behandling av administrative saker som gjelder tilsynssekretariatet.

Tilsynssekretariatet rapporterer direkte til Norges Banks representantskapet uavhengig av hovedstyret og administrasjonen i sentralbanken. Rammene for det faglige arbeidet og administrative forhold følger av instruks, retningslinjer, tilsynsplaner og budsjett som gis av representantskapet.⁸³ Tilsynssekretariatets integritet i arbeidet er vektlagt. Hovedformålet med oppgavene er å gi et solid grunnlag for representantskapets tilsyn med Norges Bank og legge til rette for gjennomføring av faglige møter og andre aktiviteter.

Tilsynssekretariatet skal ha en hensiktsmessig organisering med tilfredsstillende og relevant tverrfaglig kompetanse. Det er bred bakgrunn innenfor fagområder som revisjon, finans, jus, virksomhetsstyring, risikostyring og internkontroll. I tillegg til relevant fagkompetanse legges avgjørende vekt på integritet, faglighet, lojalitet, objektivitet og tilbørlig aktsomhet i gjennomføringen av arbeidet. Fagkompetanse skal vedlikeholdes og videreutvikles løpende. Direktøren kan innhente ekstern spisskompetanse og inngå rammeavtaler med faglige rådgivere innenfor planer og budsjett godkjent av representantskapet.

I sekretariatsfunksjonen gjøres forberedelser av saksdokumenter og utkast til protokoller, høringsbrev, presentasjoner og årlig rapport til Stortinget. Sekretariatet tilrettelegger for representantskapets møter, seminarer og faglige aktiviteter.

Figur 8 skisserer tilsynssekretariatets organisasjon og oppgaver.

Representantskapets avtale med ekstern revisor forvaltes av tilsynssekretariatet. Tilsynssekretariatet koordinerer samarbeidet mellom Norges Bank, ekstern revisor og Riksrevisjonen, særlig knyttet til forvaltningen av SPU. Formålet med samarbeidsmodellen er blant annet at Riksrevisjonen på en hensiktsmessig måte skal kunne få informasjon om og bygge på revisjons- og tilsynsarbeid utført av ekstern revisor og representantskapet.

Det er regelmessige kontaktmøter mellom tilsynssekretariatet og Finansdepartementet for utveksling av informasjon av betydning for tilsynet med forvaltningen av SPU.

I møtene gis blant annet orienteringer om representantskapets rapport til Stortinget, årlige tilsynsplaner og gjennomførte tilsynsaktiviteter.

En tjenesteavtale er inngått mellom Norges Bank konsern- og fellesfunksjoner og tilsynssekretariatet og lagt fram for representantskapet. Avtalen regulerer leveranser av administrative ytelser som dekker tilsynssekretariatets løpende behov. Det omfatter blant annet bruk av kontorer og øvrige lokaler, sikkerhet og beredskap, arkivtjenester, IKT, HR, bedriftshelsetjeneste og kantine- og møtefasiliteter. Videre ivaretas relevante tjenester til representantskapet som møtearrangementer, sikkerhet, avtale med reisebyrå, honorarutbetaling mv. All bruk av tjenester blir dekket av representantskapet. Avtalen bidrar til å ivareta tilsynssekretariatets og representantskapets selvstendige posisjon.

EKSTERN REVISOR

Representantskapet velger ekstern revisor for Norges Bank og inngår engasjementsavtale. Den gjeldende engasjementsavtalen med Deloitte AS har en varighet på seks år og omfatter regnskapsårene 2016–2021. Oppdraget omfatter revisjon av årsregnskap for Norges Bank, regnskapsrapportering om investeringsporteføljen i SPU, årsregnskap for Norges Banks pensjonskasse og annen tilknyttet virksomhet⁸⁴. I gjennomføringen av revisjonsoppdraget planlegger ansvarlig revisor i Deloitte AS i Norge også for å benytte ressurser fra andre deler av Deloitte's internasjonale nettverk.

I «Retningslinjer for representantskapets tilsyn med selskaper Norges Bank eier knyttet til eiendomsinvesteringer i Statens pensjonsfond utland» har representantskapet fastsatt følgende regulering av valg av revisor i datterselskaper:

«Norges Banks eksterne revisor skal normalt velges som revisor i selskaper hvor Norges Bank har innflytelse på valget. Dersom Norges Banks eksterne revisor ikke velges, skal Norges Bank aktivt påvirke revisorvalget for å sikre at det engasjeres en anerkjent revisor, og at selskapet får en revisjon av høy kvalitet.»

⁸³ Omtalt i Ot. prp. nr. 58 (2008–2009)

⁸⁴ Revisjon av Norges Banks fond til økonomisk forskning og Pensjoniststiftelsen ved Norges Banks hovedkontor

Norges Bank skal herunder særlig vektlegge revisjonsselskapets uavhengighet, markedsposisjon, kompetanse og omdømme. Disse faktorene skal vurderes jevnlig.

I de tilfeller bankens revisor ikke er valgt skal Norges Bank søke å sikre at bankens revisor har mulighet til å innhente informasjon og dokumentasjon direkte fra selskapets revisor. Representantskapet vurderer for øvrig hvilke revisjonsmodeller som er hensiktsmessige og effektive.»

For 2017 er internasjonale revisjonsselskaper i Deloitte-selskaper valgt revisor for datterselskaper i eiendomsforvaltningen i Storbritannia, Frankrike, Japan, Singapore, Luxembourg og USA.

Deloitte AS leverer også to fast avtalte årlige attestasjonsuttalelser til oppdrag som Norges Bank har overfor Finansdepartementet vedrørende statens konsernkonto og statsgjeldsforvaltningen. Tilsynssekretariatet koordinerer informasjonsutvekslingen mellom Norges Banks revisor og Riksrevisjonen.

Årsregnskap for Norges Banks pensjonskasse med revisjonsberetning legges fram for behandling i representantskapet. Deloitte AS avgir også en årlig uavhengig bekreftelse⁸⁵ om risiko og internkontroll til styret i Norges Banks pensjonskasse.

Tilsynssekretariatet inngår avtaler med Deloitte AS om eventuelt andre attestasjonsoppdrag som del av tilsynet. Representantskapet har godkjent at ekstern revisor etter avklaring med tilsynssekretariatet kan påta seg enkelte rådgivningsoppgaver for Norges Bank. Mulige oppgaver vurderes strengt for å unngå interessekonflikter, og omfanget har vært begrenset.

Tilsynssekretariatet administrerer avtalen med revisor. Det er etablert tett dialog mellom tilsynssekretariatet og revisor gjennom året, både i avtalte møter og ved løpende kontakt. Representantskapet holdes orientert om framdrift etter den årlige revisjonsplanen og om vesentlige forhold av betydning for revisjonens utførelse og omfang. Deloitte AS og tilsynssekretariatet har løpende dialog for å utnytte

mulige synergier mellom revisjonen og tilsynsarbeidet i Norges Bank.

Samlet utgjør ekstern revisors arbeid med finansiell revisjon av Norges Banks årsregnskap og kvartalsrapporteringen om SPU ca. 6500 timer. Revisors leveranser som omfatter finansiell revisjon av Norges Banks årsregnskap og kvartalsregnskapene til SPU evalueres løpende mot inngått engasjementsavtale.

I 2017 hadde tilsynssekretariatet en dialog med og innhentet tilbakemeldinger fra de regnskapsførende enhetene i Norges Bank som omfattet samarbeidet med ekstern revisor. En oppsummering ble gitt til representantskapet. Tilsynssekretariatet konkluderer med at Deloitte AS gjennomfører revisjonen på en ryddig og profesjonell måte i samsvar med engasjementsavtalen og innenfor formelle rammer og reguleringer for valgt revisor. Enkelte momenter er drøftet med ansvarlig partner i revisjonsselskapet som vil følge opp videre utvikling sammen med tilsynssekretariatet.

Arbeidet til ekstern revisor er viktig for representantskapets tilsynsoppgaver. Ansvarlig partner hos Deloitte AS er til stede i representantskapets møter ved behandling av relevante saker.

EKSTERNE FAGRESSURER

Ved gjennomføring av tilsynsoppgaver blir behovet for å benytte supplerende faglig kompetanse vurdert, særlig ved problemstillinger innenfor kapitalforvaltning, sikkerhet, virksomhetsstyring og ulike juridiske spørsmål. Disse fagressursene benyttes i møter og seminarer, løpende tilsyn og bistand i fire rapporterte tilsynsgjennomganger i 2017. Det er av interesse å drøfte relevant anerkjent praksis nasjonalt og internasjonalt.

Representantskapet og tilsynssekretariatet har etablert effektiv tilgang til ressurser gjennom rammeavtaler med konsultentselskapet Oliver Wyman AB⁸⁶ innenfor internasjonal kapitalforvaltning og advokatfirmaet Thommessen AS⁸⁷ innenfor juridiske spørsmål. I tillegg benyttes konsulentressurser hos Deloitte AS. Mercer AS har vært brukt i

⁸⁵ Avgis etter forskrift om risikostyring og internkontroll, fastsatt av Finanstilsynet 22. september 2008, sist endret fra 1. januar 2017

⁸⁶ Avtalen med Oliver Wyman AB gjelder for perioden 2015–2018

⁸⁷ Avtalen med Thommessen AS gjelder i fire år fra 1. juli 2016

diskusjoner om økonomiske analyser og oppfølging av risikorammer i kapitalforvaltningen.

METODE FOR TILSYN

I tilsynsarbeidet følges aktiviteter og rapportering i Norges Bank. Tilsynssekretariatet ivaretar representantskapets relasjon til og kontakt med hovedstyret og sentralbankledelsen. Det holdes regelmessige møter med sentralbankledelsen, virksomhetsområdene, etterlevelses- og risikostyringsfunksjoner, internrevisjonen og ekstern revisor. Rapportering fra internrevisjonen til hovedstyret gjennomgås.

Direktøren er til stede ved hovedstyrets og revisjonsutvalgets behandling av saker som er åpne for slik tilstedeværelse og relevante for tilsynsarbeidet. I forbindelse med representantskapets møter gjennomgår tilsynssekretariatet saker som blir lagt fram av hovedstyret og koordinerer med hovedstyrets sekretariat. Det utarbeides tilleggsinformasjon og faglige vurderinger for representantskapets behandling. Tilsynssekretariatet får gjennom arbeidet omfattende innsyn i og kunnskap om virksomheten i Norges Bank. Dette er nødvendig for at representantskapet kan holdes løpende orientert om vesentlige forhold av betydning for tilsynet.

Tilsyns- og kontrolloppgavene skal utføres i samsvar med relevante faglige standarder og de instruksjoner og retningslinjer som gis av representantskapet. Det er ikke etablert noen entydig internasjonalt anerkjent standard for tilsyn med sentralbanker, men tilsynssekretariatet følger utviklingen hos sentralbanker, andre sammenlignbare virksomheter og relevante standardsettere som BIS⁸⁸, OECD⁸⁹ og Den europeiske sentralbanken. Tilsynsmetodikken kan også bygge på omfattende praksis hos relevante institusjoner. Beslektede fagområder i Norge er Finanstilsynets metodikk og rapportering av tilsynsarbeid rettet inn mot bank og finans samt Riksrevisjonens metodikk for forvaltningsrevisjon. Videre er internasjonale standarder for

internrevisjon⁹⁰ og ekstern revisjon⁹¹ aktuelle rammer for metodisk tilnærming i tilsynet. I Norge er Finanstilsynets metodikk og rapportering av tilsynsarbeid rettet inn mot bank og finans og Riksrevisjonens metodikk for forvaltningsrevisjon også beslektede fagområder.

For utvalgte temaer utføres tilsynsgjennomganger eller utredninger med egne rapporter til representantskapet. I gjennomgangene utarbeides vurderingskriterier som tar utgangspunkt i et overordnet mål- og risikobilde og krav til Norges Bank gitt i formelt rammeverk. Ved vurderinger av etablerte kontrollstrukturer og prosesser legges blant annet modellen i risikostyringsrammeverket COSO ERM til grunn. Det gjøres sammenligninger med relevante etablerte standarder og praksis for relevant sammenlignbar virksomhet. Informasjon om krav i interne styringsrammeverk og hovedstyrets organisering av arbeidet innhentes ved møter og gjennomgang av dokumenter.

I figur 9 vises prosesser for gjennomføring av løpende tilsyn og tilsynsgjennomganger med utgangspunkt i godkjent tilsynsplan.

Rapporter fra tilsynsgjennomganger og attestasjonsuttalelser oversendes hovedstyret, og representantskapet ber om hovedstyrets svar på spørsmål og redegjørelser knyttet til vurderingene. Det er arbeidet med en mer spisset form på vurderingene i tilsynsgjennomgangene slik at det framstår tydeligere hvilke merknader som forventes besvart fra hovedstyret. Hovedstyrets besvarelser følges opp.

RAPPORTERING OG ÅPENHET

Representantskapets tilsyn gjennomføres ved behandling av framlagte saker i møtene. Behandlingen og beslutninger gjøres offentlig kjent gjennom protokoller fra møtene som publiseres under representantskapet på Norges Banks hjemmesider.⁹² I protokoll fra møtene framkommer vedtak, eventuelle spørsmål eller påpeking av risikoforhold, andre merknader samt sentralbanksjefens redegjørelser. Saksdokumenter fra behandlingen i møtene er unntatt

⁸⁸ BIS Bank for International Settlements, herunder Basel Committee on Banking Supervision, *Core Principles for Effective Banking Supervision (Core Principles)* fra 2012

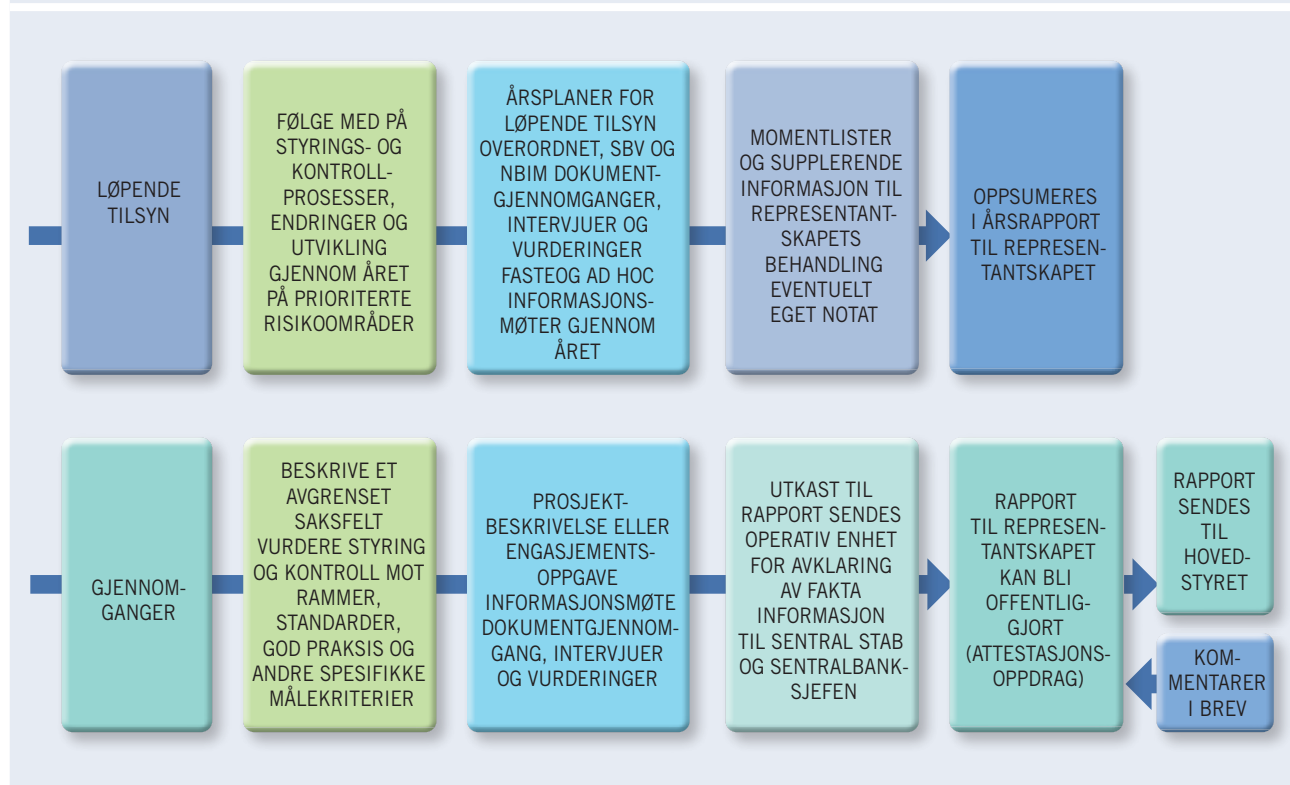
⁸⁹ OECD *The Organisation for Economic Co-operation and Development*

⁹⁰ *The Institute of Internal Auditors (IIA) etiske regler og standarder for profesjonell utøvelse av internrevisjon*

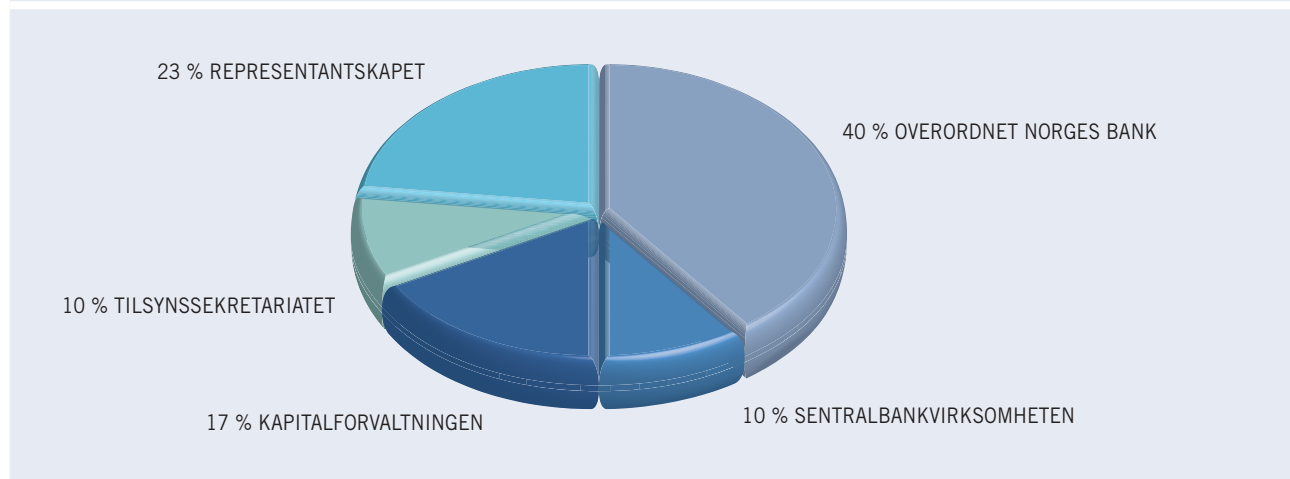
⁹¹ *Mest relevante standarder er ISAE 3000-serien, International Standard on Assurance Engagement*

⁹² Se www.norges-bank.no/representantskapet/

FIGUR 9 GJENNOMFØRING AV TILSYN OG RAPPORTERING MED UTGANGSPUNKT I VEDTATT TILSYNSPLAN

FIGUR 10 REPRESENTANTSKAPETS SAKSOMFANG I 2017

offentlighet etter offentlighetsloven § 14 om organinterne dokumenter med mindre annet framgår av det enkelte dokumentet.

Redegjørelser i møtene fra sentralbankledelsen og hovedstyret protokolleres og følges opp i tilsynsarbeidet. Enkelte saker kan bli omfattet av nye planer for tilsynsgjennomgang.

Attestasjonsuttalelser som er avgitt etter internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 er offentlig tilgjengelige.

Rapporten til Stortinget (Dokument 9) er utformet med sikte på å gi et helhetlig bilde av representantskapets oppgaver, vurderinger av Norges Banks kontrollstruktur og gjennomført tilsynsarbeid. I rapportene gjør representantskapet rede for sine merknader gjennom året, hovedstyrets oppfølging til tilsynskommentarer og eventuelle uavklarte spørsmål som er gjenstand for videre oppfølging. Det er således Stortinget som tar endelig stilling til saker og problemstillinger der det måtte komme fram tydelig uenighet mellom Norges Banks hovedstyre og representantskapet som tilsynsorgan.

Representantskapet erfarer at det er stor offentlig interesse for virksomheten i Norges Bank og gjennomføringen av tilsynet. Åpenhet om arbeidet blir praktisert innenfor de rammer og begrensninger som blant annet følger av sentralbankloven og øvrig relevant rammeverk for Norges Banks virksomhet. Det har vært økt omfang av omtale i media, blant annet basert på saksopplysninger fra representantskapets protokoller.

Medlemmene er underlagt sentralbanklovens bestemmelser i § 12 om taushetsplikt. I henhold til representantskapets forretningsorden er det leder eller den som leder utpeker, som uttaler seg offentlig på vegne av representantskapet.

AKTIVITETER OG RESSURSBRUK I 2017

MØTER OG SAKSOMFANG

Representantskapet har hatt sju ordinære møter i 2017. I tillegg var det et møte der høringsuttalelsen til Finansdepartementet om NOU 2017:13 «Ny sentralbanklov» ble behandlet. Den faste komité har hatt seks ordinære møter.

Gjennom året er det behandlet til sammen 100 saker, inkludert protokoller fra egne møter og møtene i Den faste komité. 67 av sakene omfattet tilsynet med Norges Banks virksomhet. Herav var 40 av sakene av overordnet karakter eller felles for virksomhetsområdene. I tillegg var det lagt fram 19 saker med ulike fagrapporter og annen supplerende informasjon om Norges Banks virksomhet som også er drøftet. Det fattes ikke vedtak i slike orienteringssaker. Drøftingene i møtene viser at problemstillinger rundt kapitalforvaltningen har en betydelig andel av representantskapets oppmerksomhet i tilsynsarbeidet.

Figur 10 viser saksomfanget fordelt på ulike typer saksforhold.

ØVRIGE AKTIVITETER

Sentralbanksjefen eller visesentralbanksjefene gir i møtene redegjørelser om aktuelle saker i norsk og internasjonal økonomi. Det kan også være orienteringer om Norges Banks fagrapporter, pengepolitiske vurderinger og bakgrunn for hovedstyrets rentebeslutninger. Dette er faglige redegjørelser utenfor representantskapas tilsynsansvar, men er likevel nødvendige for å forstå Norges Banks og hovedstyrets ansvarsområder.

Sentralbankledelsens tilstedeværelse i møtene gir også hele representantskapet mulighet til å reise spørsmål og problemstillinger hvor det kan være ønskelig med en redegjørelse. Dette er en del av tilsynsarbeidet.

Det er holdt fagseminarer i tilknytning til to av møtene i 2017. Formålet med seminarene er å drøfte mer utdypende temaer som omfattes av tilsynet eller er beskrevet i en tilsynsgjennomgang og å holde seg orientert om relevante og viktige fagområder.

I et fagseminar ble ulike former for risikovurderinger og målinger i kapitalforvaltningen diskutert. Det var tre

TABELL 2 REPRESENTANTSKAPETS RESSURSBRUK

BELØP I HEILE TUSEN KRONER	BUDSJETT 2018	2017	2016	2015
Representantskapet	4 190	3 106	4 506	2 602
Tilsynssekretariatet	21 751	14 133	12 494	11 522
Eksterne fagressurser	10 100	9 141	6 623	10 955
Finansiell revisjon	15 500	14 668	16 194	18 261
Totalt	51 541	41 048	39 817	43 340

TABELL 3 HONORARER TIL REPRESENTANTSKAPET

FASTE HONORAR	REPRESENTANTSKAPET	DEN FASTE KOMITEEN	SUM PER MEDLEM	SUM FAST HONORAR
Leder	60 000	90 000	150 000	150 000
Nestleder	40 000	60 000	100 000	100 000
3 medlemmer i Den faste komité	30 000	60 000	90 000	270 000
10 medlemmer i representantskapet	30 000		30 000	300 000
2 varamedlemmer	30 000		30 000	60 000
Samlet utbetalt fast godtgjørelse				880 000

innlegg. Konsulentselskapet Mercer orienterte om oppfølging av risiko ved bruk av stresstester. Oliver Wyman orienterte om beste praksis for strategiprosesser og vurderinger som er gjort i sammenheng med en tilsynsgjennomgang om strategiarbeid. Sentralbankledelsen gjorde rede for Norges Banks investeringsstrategier og i særdeleshet nytten av den interne referanseporteføljen i forvaltningen av SPU.

Et seminar var lagt til Frankfurt am Main hvor det var møte med Den europeiske sentralbanken. Det ble orientert om styringsmodellen og tilsyn med banker innenfor EU-systemet ble drøftet. I Tysklands sentralbank (Bundesbank) ble sentralbankens styringsmodell og hovedprioriteringer i en økonomi med vedvarende lav vekst diskutert. Videre var det en presentasjon av faktorforvaltning⁹³ hos kapitalforvaltningsfirmaet Quoniam⁹⁴. Det var også et møte hos EIOPA⁹⁵ om tilsynsmetoder innenfor forsikring- og pensjonssektoren i EU.

Representantskapet er vertskap ved sentralbanksjefens årstale over temaet «Økonomiske perspektiver». Det er lagt vekt på å ta opp et bredt spekter av tema som er viktige for økonomiske veivalg. Talen har tradisjon tilbake til 1922, med unntak av årene 1941–1945, og ble opprinnelig holdt til representantskapet i forbindelse med møte for behandling av årsregnskap og rapportering. Representantskapets leder ønsker velkommen på vegne av Norges Bank.

Representantskapet utarbeidet, som beskrevet foran i rapporten, en egen høringsuttalelse til Finansdepartementet om NOU 2017:13 om ny sentralbanklov. Eivind Smith, professor i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo, ble engasjert til å vurdere juridiske spørsmål vedrørende Grunnloven og Stortingets kontroll med Norges Bank.

KOSTNADER OG RESSURSBRUK

Representantskapet vedtar årlig budsjett for sin virksomhet som også omfatter tilsynssekretariatet, eksterne revisor og bruk av eksterne rådgivere. Budsjettet og rapportering om egen ressursbruk behandles separat som saker i represen-

tantskapet. Kostnadene inngår i Norges Banks samlede budsjett og årsregnskap.

De totale kostnadene for representantskapets virksomhet i 2017 var 41 millioner kroner. Tabell 2 viser representantskapets ressursbruk og en fordeling av kostnadene. Kostnader for tilsynssekretariatet omfatter blant annet direkte belastning av pensjonskostnader og fordelte felleskostnader fra Norges Bank. Det er fra 2017 inngått en tjenesteleveranseavtale mellom Norges Bank og tilsynssekretariatet som regulerer leveranser av tjenester og kostnadsbelastning knyttet til disse.

Kostnadene til finansiell revisjon omfatter Deloitte AS sitt oppdrag som Norges Banks eksterne revisor i 2017. Representantskapet godkjenner godtgjørelsen for revisjon av Norges Banks årsregnskap. I tillegg mottar Deloitte AS honorar for attestasjonsoppdrag om statens konsernkonto og statsgjeldsforvaltningen. Honorar for finansiell revisjon i datterselskaper og annen tilknyttet virksomhet i eienomsforvaltningen belastes virksomhetene direkte.

I 2017 har eksterne fagressurser levert om lag 3000 timer. 85 prosent av kostnadene til ekstern revisor og eksterne fagressurser vedrører oppgaver innenfor kapitalforvaltningen, i det vesentlige SPU.

Stortinget fastsetter godtgjørelsen for medlemmene i representantskapet og Den faste komité.⁹⁶ Samlet utbetaling i 2017 var 901 000 kroner. Av dette utgjør fast godtgjørelse 880 000 kroner og godtgjørelse ved oppmøte som varamedlem i Den faste komité 21 000 kroner. Se spesifisering av satser per medlem og utbetalt fast godtgjørelse i 2017 i tabell 3 Honorarer til representantskapet.

Etter kriterier fastsatt av representantskapet blir det også godtgjort for dokumentert tap av arbeidsinntekt grunnet deltakelse i møter. I 2017 utgjør dette 99 000 kroner.

Utbetalt lønn og annen godtgjørelse til direktøren for tilsynssekretariatet i 2017⁹⁷ var 1 714 166 kroner. Pensjons-

⁹³ Faktorforvaltning innebærer kvantitativ og systematisk forvaltning med mål om systematisk meravkastning. Internasjonalt benevnt som «Smart Beta»

⁹⁴ Et ledende kapitalforvaltningsmiljø som benytter kvantitative metoder

⁹⁵ The European Insurance and Occupational Pensions Authority

⁹⁶ Satsene for honorarer i 2017 ble fastsatt av Stortinget fra 1. januar 2016, jf. Innst. 137 S (2015–2016). Nye satser for honorarer i 2018 og 2019 gjelder fra 1. januar 2018. Jf. Innst. 70 S (2017–2018) Innstilling til Stortinget fra valgkomiteen om valg av medlemmer til Norges Banks representantskap

⁹⁷ Ansatt fra 1. februar 2017

opptjening og verdi av andre fordeler utgjorde henholdsvis 371 546 kroner og 7 827 kroner.

EVALUERING AV ARBEIDET

Medlemmene i representantskapet gjennomfører en årlig egevaluering. Målet med evalueringen er å identifisere områder som kan videreutvikles og styrke tilsynsarbeidet og øvrige oppgaver under representantskapet. Undersøkelsen besvares anonymt og omfatter representantskapets arbeidsform, drøftingen i møtene og samspillet med tilsynssekretariatet, ekstern revisor og rådgivere. Det gis også kommentarer til områder som representantskapet bør legge spesielt vekt på i arbeidet framover.

Resultat fra undersøkelsen drøftes i møte og eventuelle foreslåtte tiltak følges opp av leder for representantskapet og tilsynssekretariatet. Oppfølging fra årets undersøkelse er blant annet å diskutere arbeidsformen i Den faste komité og overføringen av informasjon fra diskusjonene i komiteen til representantskapets øvrige medlemmer i form av referater fra møtene. Videre bør det rettes oppmerksomhet mot drøftingen i møtene innenfor representantskapets viktigste ansvarsområder, herunder å bidra tydelig i planlegging av og rapportering fra tilsynsgjennomganger og å sikre at det blir tilstrekkelig oppmerksomhet på hovedstyrets arbeid med ledelse og drift.

Umiddelbart etter seminarer og studiereiser gjøres det mer spesifikke evalueringer for planleggingen av senere tilsvarende aktiviteter.

VEDLEGG 1

REPRESENTANTSKAPET I NORGES BANK 2018–2019

REPRESENTANTSKAPET

Faste medlemmer	Oppnevnt første gang	Gjeldende funksjonstid
Julie Brodtkorb, leder	2018	2018–2021
Reidar Sandal, nestleder	2010	2018–2021
Tormod Andreassen	2008	2016–2019
Vidar Bjørnstad	2012	2016–2019
Pål Farstad	2018	2018–2021
Ingrid Fiskaa	2016	2016–2019
Gjermund Hagesæter	2018	2018–2021
Helle Hammer	2016	2016–2019
Kjetil Lund	2016	2016–2019
Morten Lund	2010	2016–2019
Morten Sjøberg	2018	2018–2021
Ingebrigt S. Sjøforn	2012	2016–2019
Ib Thomsen	2018	2018–2021
Paul Birger Torgnes	2014	2018–2021
Randi Øverland	2012	2016–2019
Varamedlemmer		
Lars Bjarne Tvete	2014	2016–2019
Jonas Varhaug	2016	2016–2019

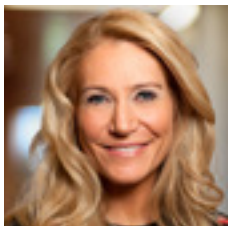
Den faste komité

Julie Brodtkorb, leder
 Reidar Sandal, nestleder
 Tormod Andreassen
 Gjermund Hagesæter
 Randi Øverland

Varamedlemmer

Helle Hammer
 Ingrid Fiskaa
 Ingebrigt Sjøforn
 Paul Birger Torgnes
 Morten Sjøberg

MEDLEMMER I REPRESENTANTSKAPET

Julie Brodtkorb, leder

Direktør i Maskinentreprenørenes Forbund. Leder av Kringkastingsrådet. Tidligere erfaring bl.a. som statssekretær og stabssjef ved Statsministerens kontor, medlem av Oslo bystyre, nærings- og finanspolitisk rådgiver, nestleder og kommunikasjonssjef i Høyres gruppesekretariat på Stortinget, kommunikasjonssjef i Utfors AS, adm. dir. i JKL og konsulent i Geelmuyden Kiese. Siviløkonom fra Norges Handelshøyskole.

Reidar Sandal, nestleder

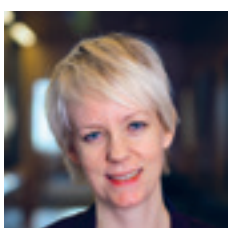
Arbeidende styreleder i Kystvegen Måløy – Florø AS og styremedlem i Helse Førde HF. Rådgiver. Tidligere erfaring bl.a. som statsråd i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, stortingsrepresentant og leder av Stortingets finanskomité, fylkestingsrepresentant, fylkesdirektør i Sogn og Fjordane fylkeskommune, rådgiver i Botnaneset Industriselskap AS og daglig leder i Sunnfjord Næringsråd. Styreleder i Fjord1 AS, Nynorsk kultursentrum og Sunnfjord Næringsutvikling AS. Leder av hovedstyret i Innovasjon Norge. Styremedlem i Investinor AS. Lektor. Cand. philol. fra Universitetet i Bergen.

Tormod Andreassen

Styremedlem i Lærdal Finans AS, Liberalt Forskningsinstitutt Lifo og Sparebank1 Nord-Norges Pensjonskasse. Tidligere erfaring bl.a. som viseadm. dir. og sjeføkonom i Kreditkassen, investeringsdirektør og sjeføkonom i Sparebank1Gruppen, adm. dir. i Alfred Berg Norge AS og SR-fonds, styreleder i Berg Fondsforvaltning, byråsjef i Statistisk Sentralbyrå og styremedlem i Forretningsbankenes Sikringsfond og FNHs bransjestyre for livsforsikring og kapitalforvaltning. Cand.oecon. fra Universitetet i Oslo.

Vidar Bjørnstad

Avdelingsleder internasjonal avdeling i Landsorganisasjonen i Norge. Tidligere erfaring bl.a. som stortingsrepresentant og medlem av Stortingets sosialkomité, justiskomité, kirke-, utdannings- og forskningskomité og utenrikskomité. Politisk rådgiver i departementet for utviklingshjelp, fylkesaksjonsleder i Amnesty International, medlem av Europa-bevegelsens sentralstyre og personlig sekretær for LOs leder. Cand.mag. fra Universitetet i Oslo.

Ingrid Fiskaa

Lektor ved Sandnes videregående skole. Tidligere erfaring bl.a. som statssekretær i Utenriksdepartementet, medlem av High Level Panel on Illicit Financial Flows from Africa, styremedlem i Attac Norge. Mastergrad i historie fra Universitetet i Oslo.

Pål Farstad

Reiselivsdirektør.

Tidligere erfaring bl.a. som stortingsrepresentant og medlem av næringskomiteen, medlem i fylkestinget i Møre og Romsdal, bystyremedlem i Kristiansund, bedriftsrådgiver, daglig leder i Nordmøre Fiskebåt og Nordmøre Fiskarlag og leder for næringsforeningen for Kristiansund og omegn. Adjunkt.

Pedagogisk eksamen fra Universitetet i Trondheim.

Gjermund Hagesæter

Selvstendig næringsdrivende.

Tidligere erfaring bl.a. som stortingsrepresentant og medlem av Stortingets Kommunal- og forvaltningskomité og finanskomiteen, statssekretær i justisdepartementet, fylkestings- og kommunestyremedlem, offiser i Forsvaret, juridisk rådgiver i FN-tjeneste, assisterende helse- og sosialsjef og juridisk konsulent. Medlem av rådet for Nordhordland Kraftlag og samferdselsutvalget i Hordaland, nestformann i styret for Haukeland sjukehus og medlem av sentralstyret i Europabevegelsen.

Juridisk embetseksamen fra Universitetet i Bergen og bedriftsøkonom fra Norges Handelshøyskole.

Helle Hammer

Administrerende direktør i Cefor og medlem i Det Norske Veritas Council. Styremedlem i Maritimt Forum.

Tidligere erfaring bl.a. som statssekretær i Nærings- og handelsdepartementet og i Finansdepartementet, byrådssekretær i Oslo, norsk viseguvernør i Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling, direktør ved Innovasjon Norges kontor i Houston USA og direktør i Norges Rederiforbund.

Handelsøkonom fra Handelsakademiet i Oslo.

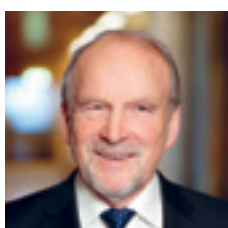

Kjetil Lund

Byråd for næring og eierskap i Oslo kommune.

Tidligere erfaring bl.a. som direktør for myndighetskontakt i Statkraft, forsker i Statistisk Sentralbyrå, statssekretær i Finansdepartementet, leder for sekretariatet til FNs spesialutsending for klima, rådgiver ved Statsministerens kontor og i Finansdepartementet og styreleder i Ruter AS.

Cand. polit. i sosialøkonomi fra Universitetet i Bergen.

Morten Lund

Pensjonist.

Tidligere erfaring bl. a. som selvstendig næringsdrivende og gårdbruker, forsker ved Norges landbrukshøgskole og Statens Arbeidstilsyn. Stortingsrepresentant og leder av næringskomiteen, varamedlem til Riksrevisorkollegiet. Ordfører. Leder for Regionrådet Fosen og Rådet for Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Cand. agric. og dr. scient. fra Norges landbrukshøgskole og Norges Tekniske Høyskole.

Morten Søberg

Direktør for samfunnskontakt i SpareBank 1 Gruppen.
Tidligere erfaring bl.a. som forsker i forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå, finanspolitisk og konstitusjonell rådgiver for Senterpartiets stortingsgruppe og statssekretær i Finansdepartementet.
Doktorgrad i eksperimentell økonomi fra Universitetet i Oslo; bachelorgrad i filosofi og økonomi fra London School of Economics and Political Science (LSE).

Ingebrigt S. Sørfonn

Selvstendig næringsdrivende.
Tidligere erfaring bl.a. som stortingsrepresentant og medlem av Stortingets finanskommité og den utvidede utenrikskommité. Ordfører. Økonomsjef i Sunnhordland Kraftlag AS.
Master of Management fra Handelshøyskolen BI.

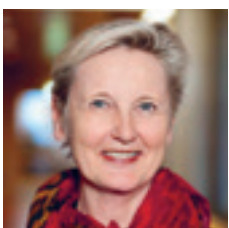
Ib Thomsen

Disponent
Tidligere erfaring bl.a. som stortingsrepresentant og medlem av kommunal- og forvaltningskommiteen og familie- og kulturkommiteen, medlem av Nittedal formannskap, styreleder i Nittedal energiverk, styremedlem i Storsentre i Thongruppen og områdesjef i Heimevernet.
Lederutdanning fra Forsvaret og BI

Paul Birger Torgnes

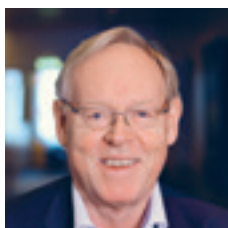
Daglig leder i Fjord Marin Holding AS, ordfører i Sjømat Norge, styreleder Norsk Havbrukssenter, visepresident i Federation of European Aquaculture Producers, formannskapsmedlem i Brønnøy.
Tidligere erfaring bl.a. som ordfører, konsernsjef i Fjord Seafood ASA og NorAqua AS og styreleder i Torghatten ASA. Politisk rådgiver for fiskeriministeren og generalsekretær i Norske Fiskeoppdretteres Forening.
Økonom fra Universitetet i Nordland og Norges fiskerihøgskole.

Randi Øverland

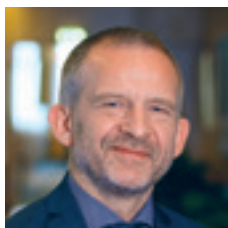
Seniorrådgiver ved Universitetet i Agder. Medlem av fylkestinget i Vest-Agder. Styremedlem bl.a. i Agder kollektivtrafikk, Lister Kompetanse, Agder Yrkesopplæringsnemnd, Sørlandsrådet og NSC Marine Resources Group.
Tidligere erfaring bl.a. som statssekretær i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og i Kultur- og kirke departementet, styreleder i Agder høyskolestyre, styremedlem i Norsk Filminstitutt, medlem av Kristiansand bystyre og formannskap. Rektor.
Adjunkt fra Høgskolen i Telemark og grunnfag i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo.

VARAMEDLEMMER I REPRESENTANTSKAPET

Lars Bjarne Tvette

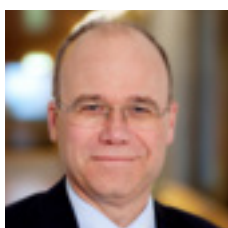
Styreleder og eier av LBT Holding AS. Styremedlem i Thomas Angells Stiftelser, medlem i Sparebank1 representantskap. Islandsk konsul. Tidligere erfaring bl.a. som medlem av Trondheim Bystyre og Sør Trøndelag fylkesting, grunder og adm. dir. i Basale Eiendomsforvaltning AS, styremedlem i BN kreditt og styreleder i Trondheim Kommunale Pensjonskasse. Bedriftsøkonom fra Trondheim Økonomiske Høgskole.

Jonas Varhaug

Daglig leder i Jærøk DA regnskapstjenester. Tidligere erfaring bl.a. som gårdbruker, revisor og kommunekasserer. Autorisert regnskapsfører, Statsautorisert revisor fra Norges Handelshøyskole.

DIREKTØR I REPRESENTANTSKAPETS TILSYNSSEKRETARIAT

Jan Frode Jakobsen

Tidligere erfaring bl.a. som adm. direktør for Helseforetakenes Pensjonskasse, direktør for Bystyrets sekretariat i Oslo kommune, økonomisk rådgiver og sekretariatsleder for Arbeiderpartiet i Stortinget, komitesekretær for Stortingets finanskomité, rådgiver i Finansdepartementet og inspektør i Finanstilsynet. Siviløkonom fra Norges Handelshøyskole og Master of Science fra London School of Economics.

VEDLEGG 2

HOVEDSTYRETS BREV AV 7. MARS 2018

Norges Banks representantskap

Dato: 07.03.2018
Deres ref.:

REPRESENTANTSKAPETS TILSYNSRAPPORTER 2014-2016; STATUS FOR HOVEDSTYRETS OPPFØLGING

Det vises til brev fra representantskapets tilsynssekretariat til Norges Bank av 14. november 2017. På anmodning fra representantskapet har tilsynssekretariatet og sentral stab gjort en fullstendig gjennomgang av alle tidligere tilsynsgjennomganger. Det er etablert en oversikt som klargjør status og oppfølging av de punkter hvor representantskapet har anbefalt hovedstyret å gjøre nye vurderinger. I brevet anmodes Norges Bank om å gi tilbakemeldinger på merknader som anses utestående fra tilsammen seks tilsynsgjennomganger fra perioden 2014-2016;

- Norges Banks rolle som rådgiver, datert 12. august 2014
- Styring og kontroll med omdømmerisiko i forvaltningen av SPU, datert 27. november 2014
- Norges Banks styringsmodell, datert 4. mars 2015,
- Overordnet virksomhetsstyring i Norges Bank, datert 13. mai.2015
- Kontrollstrukturen i Norges Bank, datert 3. november.2016
- Norges Banks rammeverk for risikostyring og kontroll av skatt. Åpenhet om skatt. (Attestasjonsprosjekt), datert 3. november.2016

Hovedstyret har gjennomgått de punkter hvor representantskapet ikke har funnet endelig svar på alle spørsmål som er reist.

For enkelte av anbefalingene har hovedstyret funnet det hensiktsmessig å vurdere tiltak i sammenheng med andre pågående prosesser, og representantskapet er informert om at hovedstyret vil komme tilbake til oppfølgingen. På andre områder kan hovedstyret ha kommet fram til andre tiltak som er vurdert som mer formålstjenlig.

I vedlegget følger en redegjørelse for hvordan utestående merknader fra de seks tilsynsgjennomgangene er fulgt opp av hovedstyret.

Med hilsen

Øystein Olsen

Ingunn Valvatne

Vedlegg

VEDLEGG

TILSYNSRAPPORTER 2014 - 2016

Oppfølging av utestående merknader, ref. brev fra tilsynssekretariatet av

14. november 2017

Norges Banks rolle som rådgiver, datert 12. august 2014

Det vises til tilsynsrapport av 12. august 2014 om Norges Banks rolle som rådgiver for Finansdepartementet. Rapporten inneholder blant annet en merknad knyttet til at sentralbanksjefen signerer på dokumenter fra NBIM før fremlegging for styrebehandling. Rutinen hevdes å gi inntrykk av at sakene er ferdigbehandlet av sentralbankledelsen før oversendelse til hovedstyret.

Det vises til hovedstyrets svar på tilsynsrapporten i brev av 11. februar. I brevet redegjøres det for oppfølging av merknaden, blant annet ved endring i hovedstyrets forretningsorden 17. september 2014, jf. RS-sak 13/2015, s.3 (11).

I tilsynssekretariatets brev om oppfølging av tidligere tilsynsgjennomganger av 14. november 2017 vurderes merknaden om manglende konsistens mellom hovedstyrets forretningsorden og stillingsinstruksen for NBIMs direktør som fortsatt utestående.

Sentralbanksjefens signatur på saksfremlegg fra NBIM stadfester at fremlegget i tilstrekkelig grad belyser saken og at saken dermed er egnet styrebehandling. Leder NBIM er på sin side ansvarlig for det materielle innholdet i saksfremlegget. Dette framkommer nå direkte av forretningsordenen. Hovedstyret mener på denne måten at ansvar og roller i rådgivningssaker til Finansdepartementet er klart kommunisert og forstått.

Styring og kontroll med omdømmerisiko i forvaltningen av SPU, datert 27. november 2014

Det vises til tilsynsrapport «Styring og kontroll med omdømmerisiko i forvaltningen av SPU»; datert 27. november 2017. I tilsynsgjennomgangen ble hovedstyret anbefalt å «vurdere en tydeliggjøring av rammeverket for styring av og kontroll med omdømmerisiko og av rapporteringen av samlet omdømmerisiko.»

Vi viser blant annet til brev til representantskapet 11. mars 2016 og 3. mars 2017

med statusgjennomganger for hovedstyrets oppfølging av representantskapets tilsynsrapporter. Der ble det redegjort for NBIMs pågående arbeid med å kartlegge praksis for håndtering av omdømmerisiko i finansnæringen, herunder definisjoner som brukes og kvalitative kriterier for vurdering av omdømmerisiko. Hovedstyret informerte videre om at resultatet av dette arbeidet ville bli vurdert som innspill til videreutvikling av rammeverket for operasjonell risikostyring.

Hovedstyret vektlegger at forvaltningen av SPU skal kjennetegnes ved kvalitet. En robust organisering og prosesser som fører frem til gode beslutninger vil alltid være det viktigste utgangspunktet for et godt omdømme.

løpet av 2017 har NBIM etablert et nytt og helhetlig rammeverk for risikostyring som omfatter strategisk risiko, investeringsrisiko og operasjonell risiko. I henhold til rammeverket skal både finansielle og omdømmemessige konsekvenser vurderes og rapporteres for hver av de tre kategoriene. Hovedstyret følger opp NBIMs helhetlige risikostyring gjennom kvartalsrapporter fra andrelinjen. I tillegg har hovedstyret i 2018 gitt internrevisjonen i oppdrag å gjennomføre en uavhengig vurdering av hvordan rammeverket er utformet og iverksatt. Med bakgrunn i disse tiltakene mener hovedstyret at oppfølgingen av omdømmerisiko er tilfredsstillende ivaretatt.

Norges Banks styringsmodell, datert 4. mars 2015

Det vises til tilsynsrapport «Norges Banks styringsmodell», datert 4. mars 2015. I sitt brev til Norges Bank av 14. november 2017 vurderer tilsynssekretariatet at to merknader fortsatt kan være utestående:

- behov for oppdatering av hovedstyrets forretningsorden til å inkludere ledelse, styring og oppfølging av kapitalforvaltningsområdet
- behov for formalisering og dokumentering av årlige evalueringer av hovedstyrets arbeidsform

Hovedstyrets forretningsorden

I tilsynssekretariatets merknader i brevet av 14. november 2017 heter det: «Hovedstyret har etablert tydelige styringspremisser for virksomheten. Imidlertid kan det være behov for å vurdere om hovedstyrets forretningsorden bør oppdateres med etablert praksis når det gjelder ledelse, styring og oppfølging av kapitalforvaltningsområdet. Representantskapet kan be hovedstyret redegjøre for hvorfor forretningsorden vektlegger spesifikke beslutninger knyttet til sentralbankvirksomheten, men ikke kapitalforvaltningen, blant annet beslutninger om mål/strategi.»

Det vises til svarbrev av 5. mars 2015 der hovedstyret informerte om at de ønsker å komme tilbake til anbefalingen etter drøftelser.

Hovedstyrets forretningsorden er, i samsvar med alminnelig praksis for et slikt dokument, et sett regler for behandlingen av saker i hovedstyret. Med unntak av de kortfattede, innledende bestemmelser i §§ 1 og 2 om hovedstyrets alminnelige kompetanse og oppgaver, inneholder forretningsorden hovedsakelig regler om

styrets sammensetning, møter, innkalling og saksdokumenter, saksbehandling, protokollering og offentlighet, samt om delegering av myndighet, sentralbanksjefenes generelle kompetanse, samt om medlemmenes habilitet, taushetsplikt mv. Dokumentet tar således ikke sikte på å fastsette «styringspremisser for virksomheten», det gir heller ikke bestemmelser om mål og strategi – hverken for sentralbankvirksomheten eller kapitalforvaltningen. Disse forhold er grundig regulert i andre av bankens styrende dokumenter.

Forretningsordene gir generelle regler for hovedstyrets egen saksbehandling og prosessene i tilknytning til dette, og gjelder i utgangspunktet likt for saker både fra sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen. Et unntak er bestemmelsene (§§ 13 og 14) om behandling av saker i rentemøter og om hovedlinjene i pengepolitikken (PPR). Dette har bakgrunn i disse beslutningenes særpregede karakter mht forberedelse, behandling og offentliggjøring etter en fastlagt kalender mv. Det er således ikke treffende å anføre at «forretningsordenen vektlegger spesifikke beslutninger knyttet til sentralbankvirksomheten, men ikke kapitalforvaltningen, blant annet beslutninger om mål/strategi». Bestemmelsene i forretningsordenen gjelder generelt og på like fot for begge virksomhetsområdene.

På to rent deskriptive punkter vil hovedstyret likevel vurdere presiseringer for å understreke hovedstyrets samlede ansvarsområder:

- I § 1 om hovedstyrets alminnelige kompetanse kan det i første punktum vurderes en tilføyelse, slik «Hovedstyret har den utøvende og rådgivende myndighet etter sentralbankloven, og for Norges Banks forvaltningsoppdrag etter Mandat for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland.» Dette kan tydeliggjøre at de kommende saksbehandlingsregler i forretningsordenen som nevnt gjelder likt for alle virksomhetsområder i banken.

- I § 19 om fullmakter, kan det uttrykkelig refereres til den særskilte delegasjonen hovedstyret har fastsatt til daglig leder for NBIM med en ordlyd: «Ved særskilt stillingsinstruks er myndigheten til daglig ledelse av NBIM lagt til daglig leder av NBIM». Dette kan tas inn i § 19 første ledd ifm referansen til delegasjonshjemmelen i sbl § 10.

Hovedstyret vil informere representantskapet om utfallet av vurderingene.

Årlige evalueringer av hovedstyrets arbeidsform

I samme rapport framkommer en merknad om at hovedstyrets leder har etablert en rutine der arbeidsformen drøftes i separate møter med de enkelte styremedlemmer og i årlig i plenum. Det ble bemerket at det ikke foregår noen systematisk innsamling av synspunkter fra hovedstyrets medlemmer på forhånd og at drøftingene ikke blir formelt referert slik at de kan følges opp i etterkant.

I sitt brev om årlige oppfølgingssaker fra møter i representantskapet, datert 11. mars 2016, redegjorde hovedstyret for at behandlingen av merknaden. Hovedstyrets

konklusjon var at de mer kvalitative drøftingene av «hovedstyrets rolle og arbeidsform» gir en god ramme for hovedstyrets egenevalueringer. Hovedstyret har gjennomgått spørsmålet på nytt og mener fortsatt at disse drøftingene gir en god plattform for drøfting og videreutvikling av arbeidsform i tråd med intensjonen for slike vurderinger.

Overordnet virksomhetsstyring i Norges Bank, datert 13. mai 2015

Det vises til tilsynsrapport «Overordnet virksomhetsstyring i Norges Bank», datert 13. mai 2015. Tilsynssekretariatet vurderer i sitt brev av 14. november 2017 at merknaden om «behov for å tydeliggjøre strategisk retning for bankens støttefunksjoner på overordnet nivå» fortsatt er utestående.

I sak 81/2015 ga hovedstyret en egen orientering om organiseringen av fellesfunksjoner i Norges Bank som følge av den presisering av ansvarsforhold som fant sted høsten 2015. Vi viser videre til brev til representantskapet av 11. mars 2016 og 3. mars 2017 med statusgjennomganger for hovedstyrets oppfølging av representantskapets tilsynsrapporter. I begge sakene redegjorde hovedstyret for bakgrunnen for det valgte rammeverket for styring av Norges Bank, herunder for organisering av støttefunksjoner.

I henhold til hovedstyrets forretningsorden skal hovedstyret sørge for forsvarlig organisering av tilfredsstillende rammer, mål og prinsipper for, bankens virksomhet. Hovedstyret vil understreke at organiseringen av støttefunksjoner blant annet må ses i lys av delegert myndighet til CEO NBIM. Hovedstyret vurderer for sin del at virksomhetsområdenes forskjellige karakter og forretningsmessige behov tilsier at den valgte organiseringen av bankens støttefunksjoner er hensiktsmessig. Hovedstyret mener videre at bakgrunn for organiseringen er godt belyst og at strategisk retning for bankens støttefunksjoner er klart kommunisert og forstått i organisasjonen.

Kontrollstrukturen i Norges Bank, datert 3. november 2016

Det vises til tilsynsrapport «Kontrollstrukturen i Norges Bank», datert 3. november 2016. Tilsynssekretariatet vurderer i brevet av 14. november 2017 anbefalingen til hovedstyret om å vurdere etablering av en ekstern varslingsinstans som utestående. Hovedstyret viste i sitt svarbrev av 9. februar 2017 til at et regjeringsoppnevnt ekspertutvalg som skal vurdere varslingsbestemmelsene. Utvalget skal herunder vurdere krav om etablering av eksterne varslingsmottagere. Hovedstyret svarte i samme brev at det er ønskelig å se resultatet av dette arbeidet før det eventuelt gjøres slike endringer i varslingsordningen.

Utvalgets utredning skal legges fram innen 1. mars 2018, og hovedstyret vil vurdere behovet for endringer i lys av utredningen.

Norges Banks rammeverk for risikostyring og kontroll av skatt. Åpenhet om skatt. (Attestasjonsprosjekt), datert 3. november 2016.

Det vises til tilsynsrapport «Norges Banks rammeverk for risikostyring og kontroll av skatt. Åpenhet om skatt. (Attestasjonsprosjekt)», datert 3. november 2016. I brev til 9. februar 2017 ga hovedstyret sine vurderinger av merknadene i tilsynsrapporten.

Tilsynssekretariatet viser i brevet av 14. november 2017 til hovedstyrets vedtak av 22. juni 2016 om å foreta en bredere gjennomgang av omtalen av skatt i prinsipper for risikostyring. I protokollen fra hovedstyrets møte heter det: *Hovedstyret ba om at det foretas en bredere gjennomgang av hovedstyrets prinsipper for risikostyring når nytt mandat for eiendomsforvaltningen foreligger, herunder en vurdering av forslagene i representantskaps tilsynsgjennomganger. Hovedstyret bes om å gi en redegjørelse for status i dette arbeidet.*

I hovedstyrets møte 22. juni 2017 ble det gjennomført en årlig revisjon av styrende dokumenter fastsatt av Norges Banks hovedstyret, herunder prinsipper for risikostyring. Prinsippene som ble vedtatt inneholder et eksplisitt krav om åpenhet i skattespørsmål i tråd med anbefalingene i tilsynsrapporten.

Representantskapet i Norges Bank
Rapport for 2017

Utgitt av:

Representantskapet i Norges Bank
Bankplassen 2

Postboks 1179 Sentrum

0107 Oslo

Telefon 22 31 60 00

<http://www.norges-bank.no/Representantskapet>

Publisert:

10. april 2018

Layout og trykk:

07 Media AS

Foto:

Monica Kvaale (s. 60) stempel og vannmerke gjennom hele
Sturlason (s. 74–77) bildene i vedlegg 1

ISBN 978-82-8379-028-3 (trykt)

ISBN 978-82-8379-029-0 (online)

